

**T.C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BASKI GRUPLARI VE BİR BASKI GRUBU OLAN ZİRAAT
ODALARININ TARIM POLİTİKALARINA ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
İbrahim KAYADEMİR**

NİĞDE-2007

**T.C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BASKI GRUPLARI VE BİR BASKI GRUBU OLAN ZİRAAT
ODALARININ TARIM POLİTİKALARINA ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
İbrahim KAYADEMİR**

**Yöneten
Yrd. Doç. Selim KILIÇ**

NİĞDE-2007

Yrd. Doç.Dr. Selim KILIÇ danışmanlığında **İbrahim KAYADEMİR** tarafından hazırlanan “**Baskı Grupları ve Bir Baskı Grubu Olan Ziraat Odalarının Tarım Politikalarına Etkisi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2007

JÜRİ :

Danışman	: Doç. Dr. Selim KILIÇ	
Üye	:	
Üye	:	

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...09.2007

Doç. Dr. Selen DOĞAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Çıkar grupları, temsil ettikleri toplumsal grubun çıkar veya taleplerini siyasal otoritelere yansıtmak ve siyasal otoritelerden kendi çıkarları yönünde karar almasını sağlamak amacıyla olan gruplardır. Çıkar grubu kendi lehlerine hükümeti veya kamusal otoriteleri kanun yapmaya, yönetmelik çıkarmaya veya herhangi bir idari iş ve işlem yapmaya ikna etmeye çalışıyor ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunuyorsa artık bir baskı grubuna dönüşmüştür. Bu şekliyle baskı grubu çıkar grubunun özel bir şeklini oluşturmaktadır.

Baskı grupları, kendi toplumsal tabanlarının çıkar ve görüşlerini dile getirerek siyasal karar organlarına iletirler. Uyuşabilecek niteliktekileri birleştirip, ortak hedeflere dönüştürme işlevi ise siyasal partilere aittir. Bu nedenle de baskı grupları ile siyasal partileri, özellikle çoğulcu demokrasilerde birbirlerinin işlevini tamamlayan, kolaylaştıran kurumlar olarak görmek gerekir. Siyasi partilerin gayesi iktidarı elde etmek olduğu halde bir baskı grubu olan Türk-İş, TÜSİAD, TZOB gibi örgütlerin böyle bir gayesi yoktur.

TZOB, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslek faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçi sorunlarını ve çözüm önerilerini siyasal iktidara iletmek, çiftçilerin hak ve menfaatlerini korumak, tarım politikasının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve uygulanan tarım politikasının sonuçlarını değerlendirmek amacıyla kurulan önemli bir mesleki örgütlenmedir. Ülkemiz tarım sektörünü ve içinde bulunduğu sorunlar düşünüldüğünde TZOB'un önemi daha da ön plana çıkmaktadır. Bilindiği üzere tarım, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler için hayati öneme sahip vazgeçilmez bir sektör olup, istihdam, insanların beslenmesi, sanayiye ham madde sağlama, toplumsal yapının ve çevrenin korunması, kaliteli üretim ile yaşam kalitesinin artırılması gibi pek çok işlevi bulunmaktadır. TZOB'un kamuoyuna yansıyan faaliyet ve etkinlikleri ele alındığında ülkemiz demokrasisi, siyasal hayatı ve gelişimi ile yakından ilgilidir. TZOB'un kuruluşu, örgütlenmesi üye sayısı ve faaliyetleri bir bütün olarak düşünüldüğünde önemli bir işlevi yerine getiren baskı grubudur.

ABSTRACT

Interest groups are the groups aiming to forward the benefits and demands of the social groups that they represent to the political authorities and to force the political authority to take decision on their own behalf. If the interest groups have been trying to persuade the government or/and the public authorities making legislations, regulations and rules or/and doing a public work on their own behalf, it has been turned into a pressure group after all. From this point of view the Pressure group is a special and different kind of a interest group. (Pressure groups)

Pressure groups determine their ideas suitable their interest and thereafter they notify their ideas to the political decision authorities. As for the function of sorting out the common points and transforming them into a common target and benefit belong to the political parties. For this reason, both the pressure groups and the political parties should be regarded as the associations completing and facilitating their each function particularly in pluralistic democracies. Although the target of the political parties is to get the government, as a pressure group like TÜRK-İŞ, TÜSİAD, TZOB do not have such targets.

TZOB is an important occupational union established for providing common needs of the farmers, facilitating the occupational actions, notifying the farmer's problems with solutions to the government, keeping the farmer's rights and interests, helping the farming policy to be put into practice and checking the results of the applied farming policy. If our country's agricultural sector and its problems is thought, the importance of the TZOB appears more clearly. As it is known, the farming is a vital sector for all countries whatever the development level is. It has many functions such as employment, alimentation, supplying raw materials to the industry, keeping the environment and increasing the living quality by producing of better quality. If TZOB's actions and activities seen on the public opinion are considered; it is highly related with our country's democracy, political life and development. On the other hand if TZOB's establishment, organization, activities and number of the members is thought; it is a pressure group carrying out an important function.

İÇİNDEKİLER

<i>Şekiller Listesi</i>	vii
<i>Semboller ve Kısaltmalar Listesi</i>	viii
GİRİŞ	1
Tezin Amacı ve Önemi	2
Yöntem	2
Veri Toplama Tekniği	2
BİRİNCİ BÖLÜM	3
DEMOKRASİLERDE SİYASAL KATILIM VE BASKI GRUPLARI	3
1.1.TERİM	3
1.2.BASKI GRUPLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.3.DEMOKRASİ VE BASKI GRUPLARI İLE İLİŞKİSİ	6
1.4.ÇIKAR VE BASKI GRUPLARI	8
1.4.1.Baskı Gruplarının İşlevleri	10
1.4.2.Baskı Gruplarının Faydaları	11
1.4.3.Baskı Gruplarının Sakıncaları	13
1.4.4.Baskı Gruplarının Ortak Özellikleri	14
1.5.BASKI GRUPLARININ TÜRLERİ	15
1.5.1.Oluşumuna Göre Baskı Grupları	15
1.5.2.Amaçlarına Göre Baskı Grupları	17
1.5.2.1.Profesyonel(Mesleki) Organizasyonlar:	17
1.5.2.2.İdeolojik Gruplar:	22
1.5.3.Çalışma Alanlarına Göre Baskı Grupları	24
1.5.4.Yapılarına Göre Baskı Grupları	27
1.5.5.Uluslararası Nitelikte Baskı Grupları	29
1.6.BASKI GRUPLARININ DİĞER GRUPLAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI	33
1.6.1.Sivil Toplum Kuruluşları ve Baskı Grupları	33
1.6.2.Siyasi Partiler Baskı Grupları Ayırımı	34
1.6.3.Lobiler ve Baskı Grupları	36
1.6.4.Yazılı, Görüntülü, Sesli Basın (Medya) ve Baskı Grupları Ayırımı	37
1.7.BASKI GRUPLARI – İKTİDAR ÇEVRESİ İLİŞKİ BİÇİMLERİ VE YOLLARI	39
1.7.1.Baskı Gruplarının Yasama ve Yürütme Organını Etkilemesi	39
1.7.2.Baskı Gruplarının Kamuoyunu Etkilemesi	43
1.7.3.Baskı Gruplarının Siyasal Partileri Etkilemesi	44
1.8. BASKI GRUPLARININ ETKİNLİĞİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER	47
İKİNCİ BÖLÜM	53
TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜ, ZİRAAT ODALARI VE ZİRAAT ODALARININ TARIM POLİTİKALARINA ETKİSİ	53
2.1.TÜRKİYE’DE TARIM SEKTÖRÜ	53
2.2.TÜRKİYE’NİN TARIM POLİTİKASI	56
2.3.BİR BASKI GRUBU OLARAK ZİRAAT ODALARI	57
2.3.1.Ziraat Odalarının Tarihçesi	59
2.3.2.Ziraat Odalarının Örgüt Yapısı	61
2.3.3.Ziraat Odalarının Kuruluş, Amaç ve Görevleri	64
2.3.4.Ziraat Odalarının Organları	65
2.4.TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ	67
2.4.1.Ziraat Odaları Birliği’nin Kuruluş, Amaç ve Görevleri	67
2.4.2.Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nin Organları	68
2.4.3.Ziraat Odaları Birliğinin gelirleri	71

2.5.ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ’NİN SİYASAL İKTİDARI ETKİLEME	
YÖNTEMLERİ	72
2.5.1.Mitingler	72
2.5.2.Yasama ve Yürütme Üyeleriyle Yüz Yüze Görüşmeler	74
2.5.3.Kongre, Sempozyum ve Panel Çalışmaları	77
2.5.4.Toplantılar.....	78
2.5.5.Basın Açıklamaları	80
2.5.6.Projeler	82
2.5.7.Tarım Alanındaki Mevzuat Düzenlemeleri	86
2.6.TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ’NİN ULUSLARARASI TARIMSAL	
KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ.....	87
2.6.1.Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu (IFAP) ile İlişkiler:.....	88
2.6.2.Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA) ile İlişkiler:	88
2.6.3.Ortak Pazar Tarım Kuruluşları Komitesi (COPA) ve Ortak Pazar Tarımsal	
İşbirliği Genel Komitesi (COGECA) ile İlişkiler:	89
2.7.AB SÜRECİNDE ZİRAAT ODALARININ ROLÜ	90
SONUÇ	94
KAYNAKLAR	97

Şekiller Listesi

Şekil 1: Baskı Gruplarının Siyasi Partilerle Geçici ve Dolaylı İlişkisi.....	45
Şekil 2: Baskı Gruplarının Bir Siyasi Partinin Kuruculuğunu Yapması	46
Şekil 3: Siyasi Partilerin Baskı Gruplarının Kuruculuğunu Yapması	47
Şekil 4: Ziraat Odaları Birliği Organizasyon Şeması	63

Semboller ve Kısaltmalar Listesi

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
Çev.	: Çeviren
s./ss.	: Sayfa/sayfalar
vb.	: ve benzeri/ve benzerleri
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü
ATO	: Ankara Ticaret Odası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CEA	: Avrupa Tarım Konfederasyonu
COPA	: Ortak Pazar Tarım Kuruluşları Komitesi
COGECA	: Ortak Pazar Tarımsal İşbirliği Genel Komitesi
CEFICO	: Avrupa Tarım Ortak Ekonomik Komitesi
DB	: Dünya Bankası
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DLG	: Alman Tarım Birliği
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GATT	: Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması
GESİAD	: Genç Sanayici ve İş Adamları Derneği
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
HAK-İŞ	: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
IFAP	: Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu
IMF	: Uluslararası Para Fonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İHD	: İnsan Hakları Derneği
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KAMU-SEN	: Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
LDP	: Liberal Demokrasi Partisi
MAZLUM-DER	: İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
MEMUR-SEN	: Memur Sendikaları Konfederasyonu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Sendikaları Konfederasyonu

TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTB	: Türk Tabipler Birliği
TÜGEM	: Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
TÜKODER	: Tüketici Koruma Derneği
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UNESCO	: BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YOK	: Yüksek Öğretim Kurulu
WFTU	: Dünya Sendikalar Federasyonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Son zamanlarda siyasal bilimciler siyasal hayatı derinden etkileyen çok defa organize bazı gruplara dikkatlerini çevirmeye başlamışlardır. Toplumların siyasal hayatlarında siyasal partiler kadar etkinlik kazanmaya başlayan baskı grupları giderek kuvvetlenmekte ve etkinlik kazanmaktadır. Özellikle demokratikleşme sürecindeki iyileşmelerle birlikte örgütlenme özgürlüklerindeki gelişmeler baskı gruplarının önemini daha da artırmıştır.

Siyasal demokrasilerin özünü, çeşitli grupların çıkarlarını, isteklerini ve tercihlerini özgürce ifade etmesi, birleştirmesi ve siyasal politikaların bu süreç sonucu oluşması teşkil etmektedir. Siyasal partiler bu sürecin önemli bir aracıdır. Siyasal partiler iktidarı ele geçirerek toplumsal talepleri yerine getirmeye çalışırlar. Fakat siyasal partilerin yapısı genellikle tek başına toplumsal istek ve ihtiyaçları birleştirerek yerine getirecek kapsam ve yeterlilikte değildir. Bunun sonucu olarak baskı gruplarının siyasal demokrasiler açısından önemi ve gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Baskı grubu deyimi, ilk olarak ABD’de (Pressure Groups) kullanılmaya başlanmıştır. Bunda bu ülkenin o yıllardaki siyasal ve sosyal koşullarının çok önemli etkisi olmuştur. Bugün olduğu gibi o dönemde de ABD’de kitle partilerinin bulunmayışı, iki seçim arasında partilerin birçok fonksiyonlarını baskı gruplarının yüklenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Böylece siyasal hayatta baskı gruplarının önemli görevler yüklenebileceği kavrandıktan sonra hemen hemen bütün ülkelerde bu grupların hızla geliştikleri ve bunların da, siyasal partiler gibi anayasal kurumlar haline geldikleri görülmektedir.¹

Siyasal iktidarların aldıkları kararların arkasında çeşitli grupların olması günümüzde pek sık rastlanan bir olgudur. Baskı grupları, ülkeden ülkeye değişen yapısıyla bir takım farklılıklar gösteren örgütlenmelerdir. Bundan dolayı baskı gruplarını bütün ülkeler için geçerli tek bir model de tanımlayamayız. Fakat bu grupları yapıları, fonksiyonları, türleri, metotları gibi ortak özellikler çerçevesinde tanımlayabilmekteyiz.

¹ Nazif Akçalı, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1995, s.123-124

Tezin Amacı ve Önemi

Çalışmamızın temel amacı ülkemizde ve dünyada giderek gelişen, adeta siyasal hayatın vazgeçilmez unsuru haline gelen, toplumun yönetime demokratik katılımını sağlayan baskı gruplarını ve bu grupların önemi ve gerekliliğini ortaya koymaktır. Baskı gurupları demokratik ülkelerde yönetilenle yöneten arasında köprü görevini yerine getirmenin yanı sıra demokratik sisteme de katkısı nedeniyle önemli görevler üstlenmektedir. Baskı grubu deyince ülkemizde çeşitli organizasyonlar –TOBB, TÜRK-İŞ, TÜSİAD vb.- aklımıza gelmektedir; bu çalışmamızda tarım sektörü içerisindeki önemli bir örgüt olan giderek ve güçlenerek bir baskı grubu haline gelen Türkiye Ziraat Odaları Birliğini inceleyeceğiz. Bunu yaparken ilk olarak baskı gruplarını teorik olarak inceleyip sonra ise Türkiye Ziraat Odalarının nasıl bir baskı grubu halini aldığını ve AB sürecinde ortaya çıkan fonksiyonlarını ortaya koyacağız.

Yöntem

Tez başlıca iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öncelikle demokrasi, çıkar ve baskı gruplarının tanımları yapılmış, baskı gruplarının diğer örgütlerle ilişkileri incelenmiş, sonra baskı gruplarının ortak özellikleri, işlevleri, türleri ve baskı metotları incelenmiştir. Son olarak ise baskı gruplarının siyasi partilerle olan ilişkileri, baskı gruplarının faydalı ve zararlı yönleri daha sonrada uluslararası arenada faaliyet gösteren baskı grupları incelenmiştir. İkinci bölümde ise Ziraat odaları ve Türkiye Ziraat Birliği'nin tarihi, kuruluş, örgütlenme ve görevlerini daha sonra ise siyasal iktidarı çeşitli çalışmalarla ve etkinliklerle etkilemesini son olarak ise AB sürecindeki rolünü inceleyeceğiz.

Veri Toplama Tekniği

Birinci bölüm genel olarak teorik bilgiler içerdiğinden konu ile ilgili kitaplar ve dergiler taranmıştır. Yine bunun yanında internet siteleri ve günlük gazeteler temel başvuru kaynağı olmuştur. İkinci bölüm de ise tarım sektörü hakkında genel bilgi verilmiş, Ziraat Odalarının ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin tarihi gelişimi ve kuruluş, görev ve fonksiyonları ilgili mevzuat çerçevesinde incelenmiş aynı zamanda TZOB yapmış olduğu çeşitli siyasal iktidarı etkilemeye dönük faaliyetler, çıkarmış olduğu yayınlar ve faaliyet raporları ışığında incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİLERDE SİYASAL KATILIM VE BASKI GRUPLARI

1.1.TERİM

Sanayileşmenin devlet anlayışında meydana getirdiği değişikliklerle birlikte devlet, hemen hemen her alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. 18.yy'ın sınırlı devlet anlayışının yerine, insanın bugünkü ve gelecekteki mutluluğunu sağlaması istenilen müdahaleci devlet anlayışına geçilmiştir. Bu anlayışa göre devlet, toplumsal yapıda her alanda etkin rol oynamaya başlamış bunun neticesinde de farklı çıkar grupları meydana gelmiş ve iktidarı kendi çıkarları doğrultusunda karar almaya zorlamıştır.

Baskı grubunun tanımını yapabilmek için önce baskı ve grup kavramlarının üzerinde durmak gerekirse;

Siyaset literatüründe baskı, bir kişi ya da grubun kendi ekonomik çıkarlarının hükümet siyasetiyle olan koalisyonuna denir. Burada ortaya çıkan yeni bir kavramda siyasettir. “Siyaset; devlet işlerini düzenleme, yürütme sanatıyla ilgili özel görüş ya da anlayıştır. Grup ise aralarında herhangi bir açıdan ilgi ya da benzerlik bulunan nesnelerin, şahısların oluşturduğu topluluktur. Gruplar, paylaştıkları ortak çıkarları gerçekleştirebilme doğrultusunda zaman içinde yani sürekli olarak karşılıklı etki içinde bulunan iki veya daha fazla sayıda bir insan topluluğunu yansıtır. Bu tanımlamadan yola çıkarak siyasal iktidarın aldığı kararları, ekonomik çıkarları yönünde değiştirmek amacıyla ya da istedikleri yönde bir politika belirlemek için bireylerin bir araya gelerek koalisyon oluşturmaları “baskı grubu” olarak tanımlanabilir.²

Çıkar ve baskı grupları, çağın çoğulcu demokrasi anlayışına uygun düşen, hatta böyle bir anlayışın doğmasına öncülük eden sosyal güçler, bir anlamda toplumun global çıkarı demek olan kendi kısmi çıkarlarını yönetenlere ileterek ve bu yönde kamuoyu oluşturarak siyaset arenasında sürekli rol oynarlar. Günümüz ekonomik yapısının doğal bir ürünü görünümündeki gruplar, üyelerinin gereksinmelerini en kestirme yoldan ortaya koymak ve siyasal iktidarla birlikte çözüm üretmek görevi üstlenmişlerdir. Bu

² Tarık Şahım, **Siyasi Katılım ve Baskı Grupları**, Makro Ltd. Eğitim Yayınları, Ankara, 1994, s. 35

nedenle baskı grubu dendiğinde toplumdaki çeşitli sosyal güçlerin bilinçli bir şekilde örgütlenerek kendi çıkarları doğrultusunda, toplumsal çıkarları iktidara ilemesini ve onunla karar verme işlemini paylaşarak kitlenin gerçek iradesini belirleyen ve yönetime yasallığını kazandıran çoğulcu grupları anlarız. Bu tanımda geçen sosyal güçler, ekonomik, ideolojik, yapısal farklılıklar gösteren çeşitli sınıf ve katmanların kendi istekleriyle bir araya gelerek kaydolma ya da katılma yoluyla örgütlendiklerini ifade etmektedir. Bilinçli sözcüğü, burada kişilerin isteyerek ve iradeleriyle katılmalarını, örgütlenme sözcüğü ise farklı güçlerin belli yönetim ve denetim organlarına sahip olduklarını göstermektedir³.

Baskı grupları aynı zamanda toplumsal bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Bu fonksiyon toplumdaki taleplerin siyasal iktidara iletilmesi ve taleplerin karşılanması için baskı yapılmasıdır. Böylece yönetime katılım artmakta bu da demokratik süreci hızlandırmaktadır.

Aralarında ortaklaşa menfaatler bulunan insanlardan meydana gelen belirli grupların siyasi hayat üzerindeki etkileri, her devirde ve her rejimde görülmüştür. Kuvvetleri, çeşitli toplumların endüstrileşme ve teşkilatlanma derecesine göre değişen menfaat birlikleri, her sosyal yapıda, siyasi partiler veya kanunlarda kurulmuş kamu kurumları kadar köklü bir yer tutmaktadır.⁴

Baskı grupları, her toplumda zıt ekonomik ve sosyal menfaatleri ile kendi iddialarını kabul ettirebilmek için yarıştırlar. Totaliter ülkelerde bile yönetimi elinde bulunduranlar bu çıkar gruplarının varlıklarını tanır ve onları kazanmak için tatmine çalışırlar.⁵

Bu gruplar günümüzde birçok farklı yapıdaki ülkelerde faaliyetlerini arttırarak sürdürmekte bu durumda siyaset bilimcilerinin dikkatini çekmektedir. Bu grupların yapıları, yöntemleri, bir araya gelme nedenleri, siyasal iktidarlar üzerinde etkileri gibi konular siyaset bilimciler tarafından incelenmektedir. Özellikle demokratik süreçlerini tamamlamış ülkelerde çeşitli işçi- işveren sendikaları, çiftçi örgütleri, meslek odaları, dini gruplar seslerini duyurmakta, amaçlarına ulaşmak için siyasi iktidar üzerinde baskı kurmaktadır.

³ Mehmet Akad, **Çoğulcu Demokraside Siyasal İktidar ve Baskı Grupları**, Z Yayınları, İstanbul, 1979, s. 81

⁴ Nermin Abadan, “Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü”, **Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt XIV, Mart 1959, s.236

⁵ Howard R. Penniman, **Sait's American Parties and Elections**, New York, 1952, s.95

1.2.BASKI GRUPLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Baskı gruplarının tarihi gelişimine bakıldığında, demokratik sistemin rayına oturtulduğu ve yönetimde meyvesini verdiği tarihe kadar geri götürmek mümkündür. Bu nedenle ilkçağ ve Ortaçağ'da baskı gruplarına rastlamak mümkün değildir. Ancak çıkar gruplarına -ki bunlar daha çok örgütsüz gruplardır- rastlamak mümkündür. Toplum gruplardan kuruludur. Toplumu bir organizma olarak düşünecek olursak, grup da bu organizmanın zaruri bir organı gibidir. Dolayısıyla grup toplumsallaşma ve toplum haline gelmenin ön şartıdır. Ferdi, gruptan; grubu da toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir⁶.

Yücekök, çıkar ve baskı gruplarının büyük sayılara ulaşmasının ve etkilerinin artmasının yirminci yüzyıla ait bir gelişme olduğunun vurgular. Bu gelişmenin ihtisaslaşma, işbölümü ve giderek artan üretimin dağılımının oluşturduğu çıkar farklılaşmasının sonucu olduğu görüşündedir, ihtisaslaşma karşılıklı dayanışmayı gerektirdiği ve dayanışmanın da kaçınılmaz olarak sürüşmeyi doğurduğu düşünülürse, bu yüzyıldaki çatışmacı modern toplumların da baskı gruplarının belirli çıkarları savunmadaki önemi daha iyi anlaşılır⁷.

Bu süreçte baskı grupları daha çok karşımıza hükümet dışı menfaat çevrelerinin organize ettiği çıkar grupları olarak çıkmaktadırlar. Demokratik düşüncenin, demokratik bir sistem ve bu sisteme dayalı bir devlete dönüşmesiyle birlikte baskı grupları da türemeye başlamışlardır. Devletin etkinleşmesi ve zenginleşmesi toplumun birçok tabakasının iştahını açtığı gibi menfaat temin etmek amacıyla da dikkatlerini devletten gelecek nimetlere çevirmeye yöneltmiştir⁸.

Bu yöneliş baskı gruplarını çeşitli amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak içinde çeşitli araç ve yöntemler arayışına itmiştir. Baskı grupları ve başvurdukları baskı araç ve yöntemleri her çağın, toplumsal şartlarına ve imkânlarına göre farklılık göstermiştir. Özellikle yasama ve yürütme erklerinde görev alanlar için bunu belirtmek mümkündür, ilk çıkar gruplarının örgütsüz ve tepkiye dayalı kendiliğinden oluşmuş protesto ve “anomik” çıkar grupları olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra ortak çıkar

⁶ Morice Duvarger, **Siyaset Sosyolojisi**, Çev. Şirin Tekeli, Varlık Yayınları, İstanbul, ss. 37-43

⁷ Ahmet Yücekök, **Türkiye’de Örgütlemiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı**, A.Ü.S.B.Yay., Sevinç Matbaası, Ankara, 1971, s.49

⁸ Toktamış Ateş, **Demokrasi**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2004, ss. 31-36

etrafında bir araya gelmiş örgütsüz çıkar grupları olduğu gibi aile, akrabalık temelinde ekonomik amaçlı bir araya gelmiş örgütsüz ve geçici olan çıkar grupları türemiştir⁹.

1.3.DEMOKRASİ VE BASKI GRUPLARI İLE İLİŞKİSİ

Demokrasinin Batı tarihsel gelişimi içinde ortaya çıktığı görülmektedir. Şüphesiz eski Yunanistan'da site vatandaşlar tarafından yönetilmektedir ve bir şehir demokrasisi vardır. Ancak bu günümüz demokrasi anlayışından farklı olup vatandaş olma hakkına sahip olmayan pek çok kişinin omuzları üzerine inşa edilmiş bir yönetim tarzıdır. Demokrasi tarihi köken itibariyle “demos” (halk)’a dayalı bir yönetimi ifade ettiği için hoş karşılanmayan bir yönetim biçimi de olmuştur. Aristo, Platon vb düşünürler sıradan insanlara dayalı bu tür yönetimi olumlu karşılamamışlardır. Atina kargaşa doğuracağından korkulmuştur. Bu olumsuz bakışa rağmen demokratik gelişme de devam etmiş, tarihsel süreç içindeki sosyal, siyasal ve fikri gelişmelerle bugünkü demokrasi uygulaması ortaya çıkmıştır. Esas itibariyle de demokrasi sanayileşen ve ticarileşen batı ülkelerinin ürünü olmuştur¹⁰.

Demokratik yönetim sistemi, antik çağdan günümüze kadar tartışılmakta olan çeşitli yönetim şekillerinden (krallık, monarşi ve aristokrasi) sadece birisidir. Eski Yunanlılarda filozofların başlattığı “demokratik yönetim” sanatı tartışmaları günümüzde uygulanan demokratik sistemlerden ve tartışmalardan farklıdır. Eski Yunanca’da “halk” ve “yönetmek kelimelerinden türetilen “halkın yönetimi” ve “beraber yönetmek” anlamına gelen demokrasi kelimesinin günümüzdeki anlamı daha farklıdır¹¹.

Demokrasi toplumdaki değişik kişiliklerin tanınmasını ve farklı fikirlerin ifadesini esas alan, hoşgörüye dayanan ve tartışmayı temel alan bir sistemdir. Demokrasi farklılıkları kabul eden ama bununla birlikte ortak yaşayıştaki ahengi de sağlama ve koruma çabasında olan bir yönetimdir¹². Lindsay, demokrasiyi “insanların sadece vicdanlarının sesini dinledikleri, yönetimin kişilerin rızasına dayandığı ve zorlamanın ortadan kalktığı bir sistem” olarak tanımlanır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere demokrasi kişinin vicdanında başlayıp siyasal hayatı bu çerçevede düzenleyen bir

⁹ Ateş, a.g.e., s. 320

¹⁰ Aytekin Yılmaz, **Modern Demokrasi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2000, s. 16

¹¹ Rıza Arslan, **Türkiye’ye Siyasi Model**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 27-28

¹² Yılmaz, a.g.e., s. 24

sistem ve yönetim anlayışıdır. Bu anlayışta zora dayanan siyasal kararlar, yönetici zümrenin dayatması ve yönetilenlerin istemese de rıza göstermesi söz konusu değildir.

Dolayısıyla ilk olarak demokraside kişinin fiziki ve ruhi varlığının güvence altına alınması gerektiği gibi düşünce, ifade, toplanma ve örgütlenme ile basın özgürlüğü gibi özgürlüklerin korunması da gündeme gelmektedir. İkinci olarak, kendi kendini yönetim mekanizmasının varolması gerekmektedir. Kısaca demokraside halkın rızasını alma esastır. Susarak ve sineye çekmek zorunda kalarak yöneticilere katlanmak demokrasiyle bağdaşmamaktadır¹³. Bu doğrultuda demokratik sistemin özünü siyasal katılım ve özgürlük oluşturmaktadır. Demokratik sistemde adına ister sivil toplum örgütleri, ister gönüllü kuruluşlar isterse baskı ve çıkar grupları densin siyasal yönetimi etkilemeleri ve katkı sağlamaları önemli bir unsurdur.

Bu çerçevede çıkar ve baskı grupları yönetime katılmanın bir türünü teşkil etmekte ve demokratik hayatın bir unsuru haline gelmektedir. Bu anlamda baskı grupları siyasal katılmanın gerçekleşmesi bakımından önemli bir araçtır. Baskı grupları, siyasal yaşamda bireyle devlet arasında bir tampon görevi üstlenmektedir. Bireysel talepler ve istekler baskı grupları aracılığıyla siyasal güçlere iletilmektedir. Siyasal güçler bireysel taleplere karşı grup taleplerini daha önemsemektedirler. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus baskı gruplarının demokratik sistem içerisinde kalması gerekliliği ve toplumda imtiyazlı bir sınıf halini almamasıdır¹⁴.

Demokratik sistem, çıkar gruplarının kontrolüne ve sınırsız etkisine bırakılamaz. Demokratik yönetim altında elbette çıkar ve baskı gruplarının olması kaçınılmazdır. Bunlar yer yer üyelerinin menfaatleri yer yer de toplumun talepleri doğrultusunda siyasal iktidarla ilişkiye girmektedirler, bu ilişki siyasal katılım ve bireylerin demokratik taleplerinin siyasal iktidara iletilmesi çerçevesinde olmalıdır.

Günümüzde siyasal katılmanın en önemli iki aracının siyasal partiler ve siyasal baskı işlevini gören kuruluşlar olduğu, bunlar olmadan demokrasinin yürüyemeyeceği benimsenmiştir. Siyasal partiler ve baskı gruplarının toplumdaki çıkarların ifade edilmesi ve birleştirilerek genel siyasal tercihler oluşturulması konusunda benzer işlevler yüklendikleri söylenebilirse de aralarında belirgin farklar olduğunu da unutmamamız gerekir. Siyasal partilerin vazgeçilmez amacı siyasal iktidarı elde

¹³ Yılmaz, a.ge., s. 20

¹⁴ Eamonn Butler, **Hayek, Çağımız İktisat ve Siyaset Felsefesine Katkısı**, Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya, Liberte Yayınları, Ankara, 1995, s. 162-163

etmektedir. Buna karşılık, baskı grupları özellikle kendi alanlarında iktidarı etkilemeyi amaçlarlar¹⁵.

1.4.ÇIKAR VE BASKI GRUPLARI

Ortak çıkarlar, ortak tavır almaya ve birlikte harekete etmeye yol açmıştır. Yani, çıkar grupları, siyasi iktidara kendi menfaatlerini gerçekleştirmek için teşkilatlanıp harekete geçtikleri zaman baskı gruplarına dönüşürler. Çıkar grupları kendi amaçlarına direkt yollardan ulaşamadıkları zaman dolaylı yollar deneyerek özellikle siyasi otoritenin aleyhinde propaganda yaparak, kamuoyu oluşturarak siyasi iktidarı dolaylı yollardan etkileme yoluna giderler¹⁶.

Çıkar grubu, olarak çiftçilerden esnafa, işçilerden memurlara kadar çeşitli çıkarları ve menfaatleri olanlar bir araya gelebilirler. Belli menfaatler altında bir araya gelen kişiler, menfaatlerine ulaşmak isterken devletle çatışmaya girebilir. Bu çatışma siyasi iktidara bir karar aldırma ya da alınan bir kararı geri çekirme şeklinde olabilir. İşte bu gruplar siyasete karışana kadar çıkar grubu, karıştıktan sonra ise baskı grubu halini almaktadır.

Baskı grupları, bazen çıkar gruplarıyla aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak, hemen söylemek gerekir ki her çıkar grubu mutlaka bir baskı grubu değildir. Bu iki terimi eş anlamda kullanmak doğru sayılmaz. Aralarındaki başlıca fark davranış ve yöntem farkı olarak kendini gösterir. Şu halde etkileme faktörü baskı grubunu niteleyen temel faktör sayılmalıdır¹⁷.

Kalayıcıoğlu, çıkar gruplarını temsil ettikleri toplumsal grubun çıkar veya taleplerini siyasal otoritelere yansıtmak ve onlardan bu çıkarları tatmin edici yanıtlar almak amacıyla olan gruplar olarak tanımlamaktadır. Siyasal otoritenin üzerinde duracağı toplumsal sorunları, bu sorunların görece önemini, sorunlara yaklaşma biçimlerinin neler olacağını ve sorunların ivediliğini saptayanların çıkar grupları olduğunu vurgulayarak

¹⁵ İlter Turan, **Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar**, Belediye-İş sendikası Yay., İstanbul, 1987, s. 44-45

¹⁶ Halil Gözel, **Demokratik Sistemde Baskı Grupları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, 1998, s. 87

¹⁷ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi yayınları, Ankara, 2005, ss. 193-194

çıkar gruplarının iktidarın icraatlarını direkt veya dolaylı olarak etkilediklerini ve bunun olumlu bir işlev olduğunu kabul etmektedir¹⁸.

Çağdaş toplumun en büyük yönlerinden birisi çıkar gruplarının aktif olarak faaliyet göstermesidir. Çıkar gruplarının aktif olmadığı toplumlarda iktidarların hataları ve verimsizlikleri daha fazla olmaktadır. Yani, çıkar grupları iktidarın icraatlarını denetleyerek siyasal yaşama canlılık ve verimlilik getirmektedir¹⁹.

Baskı grubu deyimi ise 1920'li yıllardan bu yana sıkça kullanılmaya başlayan bir terimdir. Baskı grubu en kısa bir deyişle, çıkar grubunun şuurulu ve organize bir şeklidir. Hemen her çıkar grubunda, bir baskı grubu durumuna gelebilecek potansiyel güç vardır.²⁰ Örneğin akademisyenler birliği, akademik eğitimin düzenlenmesi, belli standartlara kavuşması, akademisyenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi konularda faaliyet gösterirken aynı zamanda akademisyenlerin maaşlarının arttırılmasını da isteyebilir. İster sosyal ister maddi hak ve çıkarları savunsun bu grupların aralarındaki fark nitelik değil niceliktir. Toplumda yer alan tüm grupların devletten yer yer istekleri olmaktadır. Genel anlamda siyaset maddi ve manevi kaynakların otoriteye dayalı bir biçimde bölüşümü olduğuna göre, siyasal iktidar üzerinde bir etkileme yöntemine gidilmesi ve ondan maddi ve manevi çıkarlar sağlanması doğal ve kaçınılmazdır. Üstelik gözden kaçırılmamalıdır ki, siyasal otoriteler üzerinde etki, baskı gruplarının faaliyetlerinin ancak bir bölümünü oluşturur²¹.

Çıkar grupları amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla hükümet ve idare üzerinde çeşitli yollardan etkili olmaya başladıkları zaman baskı grubu haline gelirler.²² Çıkar grubu kendi lehlerine hükümeti veya kamusal otoriteleri kanun yapmaya, yönetmelik çıkarmaya veya herhangi bir idari işlem yapmaya ikna etmeye çalışıyor ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunuyorsa artık bir baskı grubuna dönüşmüştür. Bu şekliyle baskı grubu çıkar grubunun özel bir şeklini oluşturmaktadır. Çıkar gruplarının baskı grubu halini alması sürekli olabildiği gibi genellikle dönemselidir.

Bazı siyaset bilimcileri baskı grupları ile çıkar gruplarını aynı anlamda kullanmaktadır. Aslında bu iki grup arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır ve bu farklılıklar özellikle siyasi eylem zamanında ortaya çıkabilmektedir. Şöyle ki baskı

¹⁸ Ersin Kalaycıoğlu, **Çağdaş Siyasal Bilim**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1984, ss. 318-319

¹⁹ Gözel, a.g.t., s. 91

²⁰ Rona Aybay, **Baskı Grupları**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1962, s.4

²¹ Artun Ünsal, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ders Notları 1980-81, Ankara, s. 115

²² Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s.236

grupları siyasi baskı yapmak amacıyla devamlı bir biçimde örgütlenebildikleri halde; çıkar grupları amaç siyasi olsa da geçici nitelik arz edebilirler ve örgütsüz (dağınık şekilde) olabilirler. Bununla birlikte bir siyasi baskı grubu çıkar grubu gibi eylemlerde bulunabilir²³.

Toplum içinde hükümetin, siyasal ve ekonomik politikalarını değiştirmek üzere çeşitli yollardan baskı yapan dernekler, sendikalar, ordu, basın, üniversiteler, lobiler ve çeşitli meslek kuruluşları başlıca baskı gruplarındandır²⁴.

1.4.1.Baskı Gruplarının İşlevleri

Baskı grupları, faaliyetlerini ve çalışmalarını yerine getirirken hem bireysel hem de toplumsal bir takım işlevleri de yerine getirmektedir. Baskı gruplarının işlevlerini, “açık”, “saklı” ve “olumsuz” olmak üzere üç kategoride inceleyebiliriz.

Açık işlevleri, ilk olarak baskı gruplarının hükümet, yerel yönetimler, bürokratlar, yargı organları gibi siyasal organlar nezdinde, üyelerinin istek ve talepleri dile getirirler, bu istekler doğrultusunda çıkarlarını savunurlar. Bu baskı gruplarının siyasal mekanizmaları doğrudan ya da dolaylı şekilde etkilemesi şeklinde olabileceği gibi bazen de siyasal karar alıcılar karar almadan önce baskı gruplarından görüş sorarak onları da karar mekanizmasına katması şeklinde de olabilir. Çünkü baskı grupları -bir nevi- toplumda değişik grupların sözcüsü konumundadır.

Baskı gruplarının üyelerinin çıkarlarını savunma işlevi ile birlikte bir diğer açık işlevi ise iletişimdir. Baskı grupları üyelerinin hak ve menfaatlerini ilgili kişi ve kurumlara aktarmak, duyurmak ve bunlara benimsetmek için çaba içine girerler²⁵. Bu çerçevede bireysel talepler önce grup talepleri halini almakta sonrada ilgili kişi ve kurumlara iletilmektedir. Bu kişi ve kurumlarda kendi düşünce ve isteklerini ilgili grup aracılığı ile üyelerine bildirir. Böylece siyasal karar vericilerle baskı grupları arasında çift yönlü bir bilgi, haber ve istek akımı meydana gelir.

Baskı gruplarının bir diğer açık işlevi ise denetimdir. Buna göre baskı grupları siyasal iktidarın yapmak istediği eylemleri, almak istediği kararları kısaca tüm politik faaliyetlerini denetler, yer yer yol gösterici yer yer kararlara katılımcı yer yer de karar alınmasını engelleyici pozisyona bürünür.

²³ Akçalı, a.g.e., s.125

²⁴ Şahin, a.g.e., s.36

²⁵ İlder Turan, Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul İktisat Fakültesi Yay., İstanbul, 1972, s.48

Saklı işlevleri ise ilk olarak siyasal iktidardan bir dizi talepte bulunurken aynı zamanda kamuoyunda siyasal iktidara duyulan güveni pekiştirerek toplumsal bütünleşmeyi sağlarlar. İkinci olarak üyelerin siyasal yönden sosyalleşmesini sağlarlar. Bir diğer saklı işlev ise siyasi partilere güven azaldığı ve siyasal boşluk doğduğu anlarda bu boşluğu doldurarak toplumsal gerilimi azaltırlar. Son olarak ise baskı grupları siyasal iktidarla birlikte bir karar aldıkları zaman bu kararı üyelerine anlatarak, kararlara katılımı ve desteklerini sağlarlar.

Olumsuz işlev olarak ise toplumsal dayanışmayı bir kenara bırakıp, kendi sosyal ve ekonomik menfaatleri peşinde koşarak rant kollama çabası içine girebilirler. Bu ise rant ekonomisine doğru bir gidişatı doğurmaktadır. Sonuç olarak ülke sosyal ve ekonomik bir takım dengesizliklere sürüklenmektedir.

Şüphesiz baskı gruplarının siyasal sisteme dönük başka işlevleri de bulunmaktadır. Baskı grubu faaliyetleri sonucunda toplumda siyasal seçenekler oluşturmakta, kamuoyu eğitilmekte ve aydınlanmakta, toplumsal gerilim yaratan konular tartışılmakta, uzlaşma sağlanmaktadır²⁶.

1.4.2.Baskı Gruplarının Faydaları

Baskı grupları her ne kadar kendi menfaatleri doğrultusunda faaliyette bulunsalar da bu faaliyetler çoğu kez geniş halk kitlelerinin de istekleri ve menfaatleri doğrultusundadır. Bu çerçevede baskı gruplarının faaliyetleri neticesinde halkın istek ve menfaatleri doğrultusunda ekonomik, sosyal, bürokratik, bilimsel ve siyasal bir takım faydalar ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik Fayda: Baskı gruplarının toplum üzerinde sağladığı en önemlisi etki kuşkusuz ekonomik faydadır. Baskı gurupları kendi hak ve menfaatlerini sağlarken geniş halk kitleleri üzerinde de bir takım faydalar ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak mazot fiyatlarının aşağı çekilmesini isteyen çiftçi örgütleri siyasal iktidara bunu yaptırdığı takdirde bu sadece çiftçilerin yararına değil toplumun tüm kesimlerinin yararınadır.

²⁶ Turan, a.g.e., ss. 48-49

Bürokratik Fayda: Baskı grupları nitelikleri gereği, temsil ettikleri menfaatin savunucusu olmakla birlikte bu gruplar devlet bürokrasisini aydınlatarak aynı zamanda bir kamu hizmeti de görmektedirler. Açık toplumlarda baskı grupları bürokrasinin alacağı her türlü karar ve işlemlerde söz sahibi olduğu gibi yönlendiren ve karar almaya iten bir güç olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Bürokratlar zaman zaman kamusal bir karar alandan önce konuyu sivil toplum örgütleri ve çeşitli kuruluşların görüşlerine sunmakta ve onların taleplerini almaktadır.

Bilimsel Fayda: Baskı grupları kendi uzmanlık alanları doğrultusunda hazırlamış oldukları bir takım proje, rapor, brifing gibi araçlarla da siyasi karar vericilere yardımcı olmaktadır. Örnek olarak Makine Mühendisleri Odasının, hükümetin enerji politikaları konusunda alacağı kararlara yardımcı olmak ve yol göstermek amacıyla “Türkiye’de Rüzgâr Enerjisi Uygulamalarının Gelişimi ve Geleceği” konusunda bir rapor hazırlaması verilebilir.

Siyasal Fayda: Baskı grupları bazen de siyasi partilerin özellikle muhalefet partilerinin görevlerini yeterince yerine getiremediği -muhalefet yapamadığı- zamanlarda bu rolü de üstlenerek iktidar partisinin eylem ve uygulamalarını da yüksek sesle eleştirmektedir. Örnek olarak Türk-İş başkanı Salih Kılıç'ın “Türkiye’de muhalefet yok, çünkü hem güven eksikliği, hem de dağınıklık söz konusu” diyerek hükümet icraatlarına karşı özellikle de özelleştirme uygulamaları, işyeri kapatmaları, işten çıkarmalar, sosyal güvenlik alanında var olan hakların ortadan kaldırılması, hastanelerin devredilmesi gibi konularda muhalefet etmektedir. Bunun yanı sıra, Türk-İş’in oluşan toplumsal muhalefeti örgütlemek, o muhalefete öncü olmak gibi bir işlevi olduğu bunun da katılımcı demokrasiye önemli katkıda bulunduğu belirtmiştir.²⁷

Sosyal Fayda: Son yıllarda batı dünyasında ve ülkemizde baskı grupları yöneticileri ile hükümet üyeleri bir masa etrafında birleşmekte, sosyal politikaların belirlenmesinde ve çeşitli kararların alınmasında etkili olabilmektedir. Örnek olarak uygulanan ekonomik program çerçevesinde “sosyal tarafların görüşünü almıyor” eleştirilerine maruz kalan Uluslararası Para Fonu (IMF), sivil toplum örgütleriyle

²⁷ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=145307>, (03.05.2007)

görüşmüştür. Bu görüşmeler sonucunda Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) Başkanı Ömer Bolat, IMF'nin Türkiye gerçeklerini daha yakından görmeye başladığını ifade etmiştir. Bolat, "Finansçılar insanlara değil, rakamlara bakıyor. Sosyal hayatı göz ardı ediyor. Biz onlara, rakamların insan hayatında nasıl yer bulduğunu gösteriyoruz. Ülke gerçeklerini hatırlatıyoruz." demiştir.²⁸

1.4.3.Baskı Gruplarının Sakıncaları

Baskı grupları, siyasal iktidar üzerine baskı yaparak, kendi menfaatlerine uygun kanunların yapılmasını ve kararların alınmasını amaç edinirler. Bunun için de değişik metotlar izlerler. Bu bazen parlamento üyelerine ya da ilgili şahıslara rica, rüşvet, tehdit, baskı gibi yüz yüze ve direk eylemler olabileceği gibi bazen de radyo, tv, gazete, broşür gibi araçlarla kamuoyunu kullanarak dolaylı etkiler şeklinde olabilir.

Baskı grupları tarafından kamuoyu aracılığı ile yapılmak istenen baskının haklı bir nedene dayanması gerekmektedir. Baskı gruplarının siyasal iktidar üzerinde tam anlamıyla etkili olabilmesi ancak rejimleri sağlam temellere oturmuş ve gelişmiş toplumlarda geçerlidir. Geri kalmış ya da gelişmekte olan toplumlarda ve oturmamış demokrasilerde ise böyle yöntemlerin sosyal yapıda ve rejimde büyük tahribatlar yapması mümkündür. Bunların düzeltilmesi de uzun zaman alabilir.

Baskı grupları her zaman faaliyetlerini kamuoyu gözü önünde veya onlarla birlikte gerçekleştirmezler. Bazen de siyasal partilerle gizli ittifaklara gidebilirler. Bu genellikle baskı gruplarının siyasal partilere maddi destek olması, siyasal partilerin iktidara gelmesi durumunda ise baskı gruplarının isteklerini yerine getirmesi şeklinde olabilmektedir. Bu durum siyasal yozlaşmaya neden olduğu gibi demokratik düzeni de olumsuz etkilemektedir.

Çıkar ve baskı grupları zaman zaman demokrasi ile bağdaşmayacak tavır ve faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Kendilerine “demokratik kitle örgütü” sıfatını layık gören bu grupların bazılarının liderleri, siyasi partileri küçümseyici ve hatta dışlayıcı, mahkûm edici tavırlar takınabilmektedir. Hiçbir çıkar grubunun siyasi temsil kabiliyeti ve siyasi meşruiyeti siyasal partilerinki kadar olamaz. O yüzden, çıkar gruplarının

²⁸ <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=231695&keyfield=22736F7379616C206861796174C4B12067C3B67A20617264C4B120656469796F7222>, (11.12.2006)

yönetimleri bütün grubu bağlayıcı siyasi açıklama ve tercihler yapma konusunda çok dikkatli olmalıdır²⁹.

Siyasal karar alma sürecinde çıkar ve baskı grupları bir lobi halini alarak; iktidar partisi, muhalefet partileri, bürokrasi üzerinde lobcilik yaparak karar mekanizmasının optimum karar almasını engeller.

Baskı grupları grev, boykot, direniş vb. metotlarla siyasi iktidar üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Bu tür eylemler ise sosyal ve ekonomik bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Örneğin 12 Eylül öncesi bazı sigara fabrikalarında, demir çelik işletmelerinde, büyük şehirlerdeki otobüs işletmelerinde işçilerin iş yavaşlatma, grev ve boykot gibi eylemleri gerek ekonomik gerek sosyal bazı sorunlar doğurmuştur.

Ayrıca baskı grupları toplumsal dayanışmayı bir kenara bırakıp, kendi sosyal ve ekonomik menfaatleri peşinde koşarak rant kollama çabası içine girebilirler. Bu ise rant ekonomisine doğru bir gidişatı doğurmaktadır. Sonuç olarak ülke sosyal ve ekonomik bir takım dengesizliklere sürüklenebilmektedir.

Baskı gruplarının kullandığı bazı metotlar –rüşvet, torpil, seçim finansmanı, ikna, tehdit vb.- bürokratların kamu gücünü, kendi ya da bağlı olduğu grup menfaati için kullanılmasına neden olmaktadır. Şahsi çıkar, rüşvette olduğu gibi maddi menfaat olabileceği gibi, kayırmacılıkta olduğu gibi farklı tür menfaatler de olabilir. Bu durum sosyal, ahlaki ve idari sorunlara neden olmaktadır.

1.4.4.Baskı Gruplarının Ortak Özellikleri

Baskı grupları her ne kadar kendi içerisinde farklılıklar gösterse de farklı tür ve yapılarda olsa da bir takım noktalarda benzerlik göstermektedirler. Yukarda yaptığımız tanımlamalardan yola çıkarak baskı gruplarının ortak özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

-Benzer amaçlar –ekonomik, sosyal, kültürel vb- etrafından kişilerin bir araya gelmesiyle oluşurlar,

-Bazıları sürekli, bazıları ise amaçlarına ulaştıktan sonra dağılır,

-Bu gruplar siyasi partiler gibi iktidarı ele almayı amaçlamaz sadece menfaatleri doğrultusunda siyasi otoriteleri karar almaya ve davranışta bulunmaya iterler,

²⁹ Atilla Yayla, **Siyaset Teorisine Giriş**, Liberte Yayınları, Ankara, 2003, s. 197-198

-Çeşitli yol ve yöntemlerle –baskı, tehdit, para, eylem, miting vb- siyasal otorite üzerine baskı yaparlar,

-Bürokrasi üzerinde etkinlik kurarak alacakları kararlarda söz sahibi olurlar, kimi zaman da yönetime katılırlar,

-Yasama ve yürütme organlarını etkileyerek istedikleri yönde karar almalarına çalışırlar,

-Kamuoyunun nabzını tutarak onların taleplerini ilgililere iletirler.

Yukarıda sıraladığımız özellikler değişik yapı ve türdeki baskı gruplarının benzer yönlerini oluşturmaktadır.

1.5.BASKI GRUPLARININ TÜRLERİ

Çağdaş demokrasilerde önemli roller oynayan baskı grupları birbirleriyle çelişebilen menfaatlere sahip oldukları gibi, yapılanma ve çalışma biçimleri bakımından da birbirlerinden farklı olabilir, farklı özellikler kazanabilirler³⁰.

Baskı gruplarının türleri incelenen ülkedeki sosyo-ekonomik yapıyı ve ideolojik bölünmeleri net bir şekilde yansıtmaktadır. Birçok siyaset bilimci baskı gruplarını çeşitli açılardan sınıflandırmaya çalışmışlardır. Örneğin Jean Meynaud, baskı gruplarını basit bir şekilde “meslek kuruluşları” ve “ideolojik eğilimli kuruluşlar” olarak ikiye ayırırken, Benoit Jeanneau “ekonomik amaçlı” ve “amacı ekonomik olmayan” baskı grubu ayrımını, Buffelan ise “fırsatçı”, “uzman” ve “başka kimlik arkasına gizlenmiş” baskı grupları olarak üçe ayırmaktadır.³¹

Baskı grupları oluşumuna, amaçlarına, çalışma alanlarına ve yapılarına göre olmak üzere dört büyük kategoriye ayrılarak incelenebilir;

1.5.1.Oluşumuna Göre Baskı Grupları

Siyasal iktidarı etkilemeyi amaçlayan her türlü insan topluluğu bir baskı grubu olarak tanımlanabilir. Fakat bu insan toplulukları her zaman aynı şekilde bir araya gelmezler. Bunların bir araya gelmesi ve birer baskı grubu hali alması çeşitli şekillerle olmaktadır.

³⁰ Yayla, a.g.e., ss. 188-189

³¹ Akçalı, a.g.e., s.126

Anomik Baskı Grupları: Bir olay ya da duruma anlık tepki olarak oluşan gruplara anomik baskı grubu adı verilmektedir. Bu tür baskı grupları; örgütten yoksun, bir şikâyeti dile getirmekle beraber ne yapılması gerektiği konusunda belirgin bir fikri olmayan anlık tepkiye dayalı oluşan ve kısa sürede dağılan topluluklardır³². Örnek olarak, takımları yenilen taraftarların kulüp başkanını protesto etmesi ve istifaya çağırması verilebilir.

Doğal Baskı Grupları: Resmi ya da tüzel kimliği olmayan toplumda kendiliğinden oluşan, zaman zaman siyasal süreci etkilemeye dönük eylemlerde bulunan topluluklardır³³. Bu gruplara örnek olarak aşiretler, mahalleleri ya da köyleri için yol yapılmasını isteyen mahalle ve köy sakinleri verilebilir.

Kurumsal Baskı Grupları: Her siyasal sistemde kamu hizmetlerini ve yönetim işlevini gerçekleştirmek üzere gelişmiş kurumlar bulunmaktadır³⁴. Bununla birlikte ara sıra kendileri de hizmet edebilmektedirler. Yani bir kurumun kuruluş amacı ne olursa olsun, bu kurumun üyeleri kendi lehlerine olan durumlarda baskı gösterebilmektedirler³⁵. Devlet kurumları birer baskı grubu olarak faaliyette bulundukları zaman bunlara kurumsal baskı grubu adı verilir. Bürokrasi, ordu, parlamento, yüksek yargı buna örnek olarak gösterilebilir³⁶.

Örgütlenmiş Baskı Grupları: Belirli menfaatler elde etmek amacıyla bir araya gelen bireylerden oluşur. Bunlar toplumda kendiliğinden oluşan ya da var olagelen gruplar değildir. Bu grupların amacı siyasal iktidarı etkileyerek maddi çıkar olabileceği gibi çevre örgütleri, hayvan sevenler derneği ya da fakir ve muhtaçlara yardım derneği gibi manevi çıkar da olabilmektedir.

Ülkemizde dört tür örgütlenmiş baskı grubunun varlığından söz edilebilir. İlk olarak meslek gruplarının ya da iş alanlarının kamu otoritesiyle ilişkilerini ve kamu otoritesinin de bu alanları düzenlemesi için geliştirilmiş, yarı resmi kuruluşlardır. Çoğu zaman bu kuruluşlar oda adını almaktadır: Sanayi Odası, Ticaret Odası, Tabipler Odası,

³² Mukadder Çeşmecioğlu, **Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri ve Türk-İş Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997, s. 12

³³ Çeşmecioğlu, a.g.t., s.12

³⁴ Çeşmecioğlu, a.g.t., s.12

³⁵ Şahin, a.g.e., s.59

³⁶ Turan, a.g.e., s. 44

Ziraat Odası, Barolar ve bunların oluşturduğu birlikler değindiğimiz türün örnekleridir³⁷.

İkinci tür örgütler işçi ve işveren sendikalarıdır. Belli bir sınıfın ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuş örgütlerdir. Örnek olarak TİSK, DİSK, Türk-İş verilebilir.

Üçüncü olarak, kendi dünya görüşlerini, tercihlerini, eğilimlerini topluma kabul ettirmek, yaymak ve siyasal politikalar haline getirmek isteyen örgütlerdir. Bunlara örnek olarak insan hakları, çevre, eğitim ve kültür dernek ve vakıfları verilebilir.

Son olarak sınırlı amaçlı örgütlere de rastlamaktayız. Bunların faaliyetleri amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşma derecesi ile sınırlıdır. Örnek olarak cami yaptırma derneği ya da öğrenci dernekleri verilebilir.

1.5.2.Amaçlarına Göre Baskı Grupları

Bu baskı grupları sürekli ve arızı (dönemsel) nitelikte olabilir. Sürekli nitelikteki baskı grupları, yalnızca siyasal iktidar üzerinde baskı kurmak amacıyla kurulmuş ve bu alanda uzmanlaşmış örgütlenmelerdir. Buna Amerika'daki lobiler örnek verilebilir. Arızı nitelikteki baskı grupları ise bunlar genellikle çıkar grubu şeklinde ki örgütlenmelerdir. Fakat zaman zaman siyasal iktidar üzerinde baskı kurmakta ve baskı grubu halini almaktadırlar. Bunlara örnek olarak öğrenci derneklerini ve yardımseverler derneğini gösterebiliriz.

Sürekli de olsa arızı de olsa amaçları siyasal iktidar üzerinde baskı kurmak olan bu örgütlenmeleri “mesleki organizasyonlar” ve “ ideolojik gruplar” başlıkları altında ikiye ayırarak inceleyeceğiz.

1.5.2.1.Profesyonel(Mesleki) Organizasyonlar:

Bu tür örgütlerin amacı üyelerinin özellikle ekonomik menfaatlerini gözetmektir. Bu tür organizasyonlar;

İşveren birlikleri: İşveren birlikleri, işverenlerin sosyal ve ekonomik çıkarlarını savunmak, korumak ve geliştirmek amacıyla kurulmuşlardır. İşveren birlikleri sayıca az ama üyelerinin yüksek ekonomik güçte olması nedeniyle siyasal iktidar karşısında aktif

³⁷ Turan, a.g.e., ss. 83-84

ve güçlü kuruluşlardır. Türkiye’de işveren birliklerinin tepesinde Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) yer almaktadır.

TİSK’e bugün 17 işveren sendikası üyedir ve bunların üçü kamu işveren sendikasıdır. 29 kişilik yönetim kurulunda bu sendikalar birer üyeyle temsil edilmektedir. Çeşitli sektörlerden üretim yapan işverenlerden kurulu bu kuruluşun sahipleri ülkemizin sanayi ve ekonomisini ellerinde bulundurmaktadır. TİSK, grev ve lokavtlarda üyelerine yardımcı olmak için bir de fon kurmuştur. TİSK, işçi konfederasyonları ile yapılacak görüşmelerde taraf olur ve temsil ettiği kesimin temel politikalarını belirler³⁸.

Bunun yanında işveren kuruluşları olarak TÜSİAD, MÜSİAD, GESİAD en önde gelenleridir. Bu tür sendika, birliklerin yanı sıra Sanayi ve Ticaret Odaları, Borsalar, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği gibi kuruluşlar mesleki baskı grupları içerisinde en güçlü olanlarıdır. Zaman zaman hükümeti sarsacak hatta değiştirecek kadar güç ve etkinliğe sahiptir. Bu tür örgütler ülke sanayi ve ticaretinin önemli bir kesimine hakim olduklarından siyasal iktidarı doğrudan doğruya veya dolaylı bir şekilde etkilemeleri mümkündür. Fakat genellikle dolaylı baskı yolunu tercih etmektedir. Doğrudan kendilerine bağlı basın organlarının yanı sıra gazete, tv, radyo gibi araçlarla kamuoyunu ve siyasal iktidarı etkilemektedirler.

İşveren birlikleri daha çok vergi muafiyetleri, yatırım teşvikleri, ucuz enerji, bürokratik engellerin ortadan kaldırılması gibi ekonomik ve bürokratik içerikli yasaların çıkması için çaba harcarlar. Buna karşın birçok sosyal ve siyasi içerikli yasaların çıkmasını da engelleyici faaliyetlerde bulunurlar. Örnek olarak Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), yeni çıkan Banka ve Kredi Kartları Kanunu ile birlikte, kredi kartları faiz oranlarına bir üst sınır getirilmesinin piyasa ekonomisi anlayışı ile çeliştiğini savunarak hükümeti eleştirmiştir³⁹.

Bu grupların üye sayıları genellikle az olmasına karşın ellerinde bulundurdıkları ekonomik güç sayesinde daha etkindirler. Bu güçlerini sadece ekonomik alanlarda değil hemen hemen tüm alanlarda baskı unsuru haline getirmektedirler.

Esnaf ve sanatkâr kuruluşları: Esnaf ve sanatkâr kuruluşları günümüzde giderek büyük sanayi ve ticaret kuruluşları karşısında önemini ve etkinliklerini kaybetmelerine rağmen bizim gibi gelişmişliklerini tamamlamamış ülkelerde ciddi potansiyellerini

³⁸ Hüseyin Akyol, **Türkiye’de Baskı Grupları**, Pelikan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 134

³⁹ <http://www.tumgazeteler.com/?a=1380371>, (01.08.2007)

hala korumaktadırlar. Ülkemizde esnaf ve sanatkâr odaları mesleki anlamda birliktelik sağlamakta, bir mesleğe mensup ve onu icra eden kesimleri bir çatı altında toplamaktadır. Örnek olarak; berberler odası, emlakçılar odası, şoförler odası vb. Bunun yanı sıra tüm odaları bünyesinde toplayan Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) ciddi bir baskı grubu olma özelliğini korumaktadır.

TESK, özel yasayla kurulmuş, tüzel kişiliği olan kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. TESC'e bütün Türkiye'de 3700'e yakın Esnaf ve Sanatkarlar Odası bağlıdır. Bu küçük ölçekli ticari kuruluşların varlıklarını sürdürmek ve siyasal alanda kendilerini ilgilendiren konularda dayanışma sağlamanın bir örneğidir.

Konfederasyonun amacı odalar, oda birlikleri ve federasyonlar arasında birlik ve dayanışmayı güçlendirmek, birlik üyelerinin ekonomik ve toplumsal çıkarlarını korumak, üyelerinin mesleki eğitim çalışmalarını yürütmek ve gerekirse bu alanlarda yayın yapmaktır. Gelişen teknolojiyi üretim ve ticari alana götürmek dahil olmak üzere iletişim ve teknolojiiden istifade etmeyi de sağlarlar⁴⁰.

TESK, Türkiye politikasında hemen hemen hiçbir ağırlığı yoktur. Birkaç yüz üyelik TUSİAD hükümet değiştirebilirken, TOBB ya da ATO büyük gürültüler koparabilirken, esnafların sesine kulak veren yoktur. Bunun sebebi de bu sektörün yükselen bir kesim olmayıp eriyip yok olmakta olan bir sektör olmasıdır⁴¹. Fazla etkinliği olmazsa dahi bugün sivil amaçlı faaliyet gösteren kitle örgütlerinin platformlarına destek sunarak demokratik sisteme katkı sunmaktadır. Aynı şekilde kanun gücü ile demokratik öğeleri halka götürmek gibi dolaylı bir katkısı da vardır. Sahip olduğu kitle desteğinin yanında üyelerinin niteliği ve örgütlülüğü bu konfederasyonu bir baskı grubu yapmaktadır⁴².

Tarım sektöründe çalışanların oluşturduğu birlik, dernek,oda vb.: İnsan yaşamının temel ihtiyacı olan gıda ile doğrudan ilişkisi, tarım sektörünü ülke ekonomileri açısından son derece önemli kılmaktadır. Beslenme alışkanlığının coğrafi koşullar ve kültürel faktörler nedeniyle önemli farklılıklar göstermesi, ülkeleri besin ihtiyaçlarını dışarıya bağımlı olmaksızın kendi kendilerine karşılamak ve sektörde

⁴⁰ Gözel, a.g.t., s. 212

⁴¹ Akyol, a.g.e., s. 133

⁴² Gözel, a.g.t., s. 212

verimliliği artırmak amacıyla devletin desteği ve koruması altında kapsamlı tarım politikaları oluşturmaya yöneltmiştir.

Tarım sektörünün dünya ülkeleri tarafından genellikle siyasi ve sosyal yönü ile ele alınarak korumacı politikalar temelinde belirlenmesi, sektörün uzun yıllar uluslararası ticari düzenlemeler dışında kalmasına neden olmuştur. Nitekim sanayi sektöründe 1950'li yıllardan itibaren uluslararası ticaret kurallarının oluşmasına rağmen tarım sektöründe ancak 1990'lı yıllarda Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ile benzer gelişmeler başlamıştır.

Tarım sektörünü çıkar ve baskı grupları açısından ele alacak olursak, baskı gruplarının Avrupa ülkelerinde giderek güç kazandığı ve etkinliklerinin arttığı görmekteyiz. Türkiye'de ise, tarım sektöründe çalışanların ülke nüfusun önemli bir kısmını teşkil etmesine rağmen, çalışanların ve üreticilerin önemli bir kısmının kendi organizasyonlarını kurarak baskı grubu oluşturamadıkları gözükmektedir. Tarım kesiminin teşkilatlanamamasının temelinde ise, bu kesimin okuma – yazma oranının düşük olması, maddi imkânlarının az olması, bürokratik engeller gibi nedenler bulunmaktadır. Bütün bunlara karşın ülkemizde Ziraat odaları, Üretici Birlikleri ve Kooperatifler gibi teşkilatlanmalarda giderek artmaktadır. Ülkemizde en güçlü ve etkin olan baskı grupları arasında üst sıralarda Türkiye Ziraat Odaları Birliği yer almaktadır. Kamuoyunda yaptığı açıklamalar, paneller, mitingler vb. yanı sıra siyasi iktidarlar üzerinde ki etkinliğiyle de kendisini göstermektedir.

İşçi ve memur sendikaları: Sendikalar, sanayileşmeyle birlikte toplumsal bir kimlik kazanmaya başlamış, bununla birlikte işçilerin yönetime katılmasında ve kendi sorunlarının çözümünde etkili olmaya başlamıştır. İşçilerin siyasal bir güç olarak örgütlenmesinin sonucunda işverenle ve kamu yöneticileriyle iş ilişkilerini düzenlemek, karşılıklı sorumluluklarını bir kurala bağlamak, işçiler arasında karşılıklı yardımlaşmayı ve dayanışmayı sağlamak temel amaçları olmuştur. Son dönemde ise sendikalar iktisadi, sosyal ve siyasi bir takım işlevler yüklenmişlerdir. Örnek olarak sendikaların toplu pazarlık yapması iktisadi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve iş güvenliğinin sağlanması sosyal, siyasal iktidarın uygulayacağı politikalara karşı çıkması veya destek vermesi ise siyasi bir işlevdir.

Sendikacılık başlangıçta her ne kadar işçilerin öncülüğünde kurulmuş örgütler ise de son zamanlarda memur sendikacılığı da gelişme göstermiş hatta büyük bir güç

halini almıştır. İşçi ve memur sendikaları en büyük gücü üyelerinden ve disiplinli yapılarından alır. Üye sayılarının çokluğu bu grupların kamuoyunu ve siyasal iktidar etkilemesinde önemli rol oynar. Fakat bunların bir siyasal partinin güdümünde veya yan kuruluşu görünümünde olması etkinliklerini azaltıcı bir unsurdur. Buna rağmen ellerinde bulunan genel grev silahı bu grupların siyasiler tarafından dikkate alınmasında önemli bir unsurdur.

Sendikaların demokrasinin vazgeçilmez baskı grupları arasında yer aldığı ve gerek hükümet üzerinde olsun gerekse parlamento üzerinde önemli bir gücü olduğu da bir gerçektir⁴³.

Ülkemizde 1980 darbesine kadar üç büyük konfederasyon vardı, bunlar 1952’de kurulan Türk-İş, bunun devletçi yapısına tepki olarak 1967’de kurulan DİSK ve 1976’da kurulan Hak-İş’tir. Askeri darbeye beraber Disk ve Hak-İş kapatılınca tek sendikanın -Türk-İş- egemen olduğu bir ortam meydana geldi. Zamanla yeni sendikaların kurulması ve kapanan sendikaların tekrar açılmasıyla bugünkü duruma gelindi.

İşçi-memur sendika ve konfederasyonları –Türk-İş, DİSK, Hak-İş, Kamu-Sen, Kesk-, hem sosyal alanda hem de siyasal yaşamda önemli yer tutmaktadır. İşçi ve memur sendikaları hem milyonları bulan üye sayıları hem de ekonomik ve idari bağımsızlıklarıyla etkin bir faaliyet göstermektedir. Sendikalar, yalnızca işçilerle ve çalışma hayatıyla ilgili alanlarda değil toplumun hemen hemen her kesimini ilgilendiren konularda faaliyette bulunmaktadır. Özellikle ülkemizde 1982 anayasasında yapılan değişikliklerle kalkan siyaset yasağından sonra bu faaliyetlerini yer yer siyaset arenasına kaydırmışlardır.

Bütün bu özellikleriyle birlikte işçi ve memur sendikaları, üyelerinin ekonomik ve sosyal çıkarlarına ilişkin talepleriyle siyasi hayatı önemli ölçüde etkilemektedir. İşçi sendikaları kuruluş tarihleri itibariyle memur sendikalarından daha eskidir. 1950’lerden itibaren işçi sendikalarının kurulmaya başlamasına rağmen memur sendikaları 2001 yılında çıkan Kamu Görevlileri Sendikaları Hakkındaki Kanunla resmen faaliyetlerine başlamışlardır. Fakat Memur sendikaları işçi sendikaları kadar siyasal iktidar üzerinde baskı kuramamaktadır. Çünkü işçi sendikalarına grev hakkı verilerek önemli bir baskı grubu olmaları sağlanmıştır.

⁴³ Şahin, a.g.e., ss.56-57

Memur sendika ve konfederasyonlarına ise sadece toplu görüşme ve grev hakkı olmayan toplu sözleşme hakkı verilmiştir. Bu durum onların etkili bir baskı grubu olmasını bir ölçüde engellemesine karşın, Türk Kamu-Sen, KESK ve Memur-Sen'den oluşan yetkili konfederasyonlar devlet ile toplu görüşme yapmış ve ilk görüşme sonucunda hiç de hesapta olmayan maddi kazanımlar elde etmişlerdir.

Basın: Kamuoyu ile iç içe olan basının, demokratik iktidarların kazanılmasında, kamuoyu ile eşdeğer bir rol oynadığı açıktır. Basının siyasal iktidar üzerindeki bu etkisi doğrudan doğruya veya kamuoyu ve diğer siyasi kuvvetler aracılığı ile dolaylı da olabilir. Bu nedenle basını, kendini diğer siyasi kuvvetlere ve siyasal iktidara karşı koruyabilen ve sonuç olarak tam anlamıyla örgütlenmiş, bir baskı grubu niteliği kazanmış siyasi kuvvet olarak kabul etmek gerekir.⁴⁴

Tüketici kuruluşları: Mesleki üretici çıkar ve baskı gruplarının yanında tüketici grupları da vardır. Tüketici örgütleri özellikle son yıllarda artış göstermektedir. Bu gruplar daha çok çıkar grubu şeklindedir. Üyelerinin ihtiyaçlarını karşılarken daha kaliteli daha ucuz alış veriş yapmalarını temin etmek ve onları her türlü haksızlıktan korumayı amaç edinmişlerdir.

Bu gruplar zaman zaman da baskı grubu halini almakta ve üyelerinin çıkarları doğrultusunda siyasal iktidar üzerine baskı yapmaktadır. Tüketici kuruluşu olarak ilk akla gelen Tükoder'dir. Tükoder 1990 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Bugün 50'ye yakın şubesiyle hizmet vermektedir. Amacı tüketici haklarını korumak ve tüketicileri aydınlatmaktadır⁴⁵. Tükoder, AB ekonomik ve sosyal komitesine seçilmiştir. Toplumun tüm kesimlerine açık olan dernek 15 bin üyelidir sayıca az olsa da gördüğü hizmetin değeri bu derneği gerçek bir baskı grubu kılmaktadır. Çünkü hepimiz bir yerde tüketiciyiz ve her gün yanıltıldığımız oluyor. Her eylemi ses getiren dernek, son yıllarda siyasilerce de bilinen olmuştur⁴⁶. Tükoder'in ses getiren faaliyetlerine örnek olarak, kredi kartı faizlerinin düşürülmesi için hükümete yapmış olduğu baskı ve İstanbul köprü geçiş zammını idari mahkemeye götürerek yürütmesini durdurması verilebilir⁴⁷.

1.5.2.2.İdeolojik Gruplar:

⁴⁴ Akçalı, a.g.e., s.131

⁴⁵ **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun**, Tükoder Yay., İstanbul, 1997, s. 6

⁴⁶ **Tükoder Mavi Bülteni**, Tükoder (Aralık-Ocak), İstanbul, 1997, s. 12

⁴⁷ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=37622>, (01.08.2007)

İdeolojik gruplar genellikle belli bir fikir etrafında ve belirli bir amaçla toplanan kişilerden meydana gelir. Bu gruplar kendi içlerinde çok çeşitlilik gösterse de genellikle manevi menfaatler için oluşturulan birlikteliklerdir. Bu organizasyonlar bazen fikir kulüpleri, bazen insancıl amaca yönelmiş insan hakları, hayvan sevenler, çevre dernekleri vb. şekillerde bazen de dini amaçla kendilerini göstermektedir.

Bu tür gruplarda üyelerini bir araya getiren bağ, ekonomik ya da mesleki menfaatler değil, korunmak istenen bir ‘manevi’ değer veya bir “idealizm”dir. İdeolojik baskı grupları çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar;

Dinsel örgütler: Din, insanlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü içinde toplayan, bir değer biçme ve yaşama tarzı sunan; yaratıcıya isteyerek bağlanma, onlara inanma ve onlara uygun iradi faaliyette bulunma iten bir değerle bütünüdür.⁴⁸ İdeolojik baskı grupları arasında yer alan dinin bireyler üzerinde büyük bir ağırlığı olduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Batı’da olduğu gibi ülkemizde de, dinin ideolojiler üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Özellikle İslamiyet’in sosyal ve siyasal yapıyı önemsemesi nedeniyle Türk siyasal yaşantısı, dinden epeyce etkilenmiştir.⁴⁹

Bu gruplar ulusal ve uluslararası nitelikte olabilir. Örneğin “Kiliseler Birliği” ya da bir yönüyle “Mason Locaları” uluslararası bir dinsel örgütlenmelerdir. Dinsel grupların, bulundukları ülkeye göre yapıları ve hukuki statüleri değişmektedir. Bazen gizli bazen resmen kurulmuş olabilirler. Bugün birçok batı ülkesinde dinci gençlik, dinci işçi gibi örgütlere rastlanmaktadır.

Ülkemizde ise dini örgütler, bir takım dernekler, vakıflar, cemaatler ve tarikatlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Bunlar hangi ad altında ya da hangi hukuki yapıda olsa da temelde amaçlarında benzerlikler görülmektedir. Milli Değerleri Koruma Vakfı, İslam Mutluluk Tasavvuf Vakfı, Pir Sultan Abdal Derneği, Alevi Federasyonları, Bektaşilik, Kadirilik, Mevlevilik gibi tarikatlar sayılabilir. Bu örgütler zaman zaman siyasilerden çıkarları doğrultusunda taleplerde bulunabilmekte, baskı kurabilmektedir. Bu yönüyle bu örgütler birer çıkar ve baskı grubuna dönüşmektedir. Ayrıca ülkemizde Musevi ve Hristiyan azınlıklarında oluşturmuş oldukları bir takım örgütlenmeler vardır. Bu örgütler mali yapıları ve uluslararası destekleri itibariyle siyasal iktidarlar üzerinde daha güçlü baskı kurabilmektedir.

⁴⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Din>, (25.04.2006)

⁴⁹ Şahin, a.g.e., s. 51

Gençlik: Gençlik bir toplumun en dinamik kesimidir. Ülkemizde 15-20 milyon civarında genç olduğunu düşünürsek durumun önemi biraz daha anlaşılmış olacaktır. Her şeyden önce gençliğe yarınlar olarak bakılmalı bu doğrultuda yetiştirilmelidir.

Dünyada ve ülkemizde birlikte milyonlarca genç, siyasetten uzak bırakılmakta, yönetime katılmaları engellenmektedir. Ülkemizde 2006 yılında anayasada yapılan değişiklikle her ne kadar seçilme yaşı 30'dan 25'e düşürülmüşse de gençlerin siyasete katılımı yönünde birçok engel hala söz konusudur. Bu ise demokrasiye aykırı düşmektedir. Demokrasi toplumun her kesiminin söz sahibi olduğu yönetime katıldığı yönetim tarzıdır. Durum böyle olunca da genç, olumsuz ya da yasadışı katılma yollarından herhangi birisini tercih etmek zorunda kalmaktadır. Bu, bizde olduğu gibi tüm dünyada da geçerlidir. Bu konuda örnekler vermek gerekirse; suçlu gençlerin oluşturduğu sokak çeteleri, yıkıcı ve bölücü terör örgütleri, aşırı eğilimli fikir kulüpleri hep bu tür gruplardır. Bunun dışında kamuoyu, toplumu ve kurumları ilgilendiren konularda genel ve mahalli, milli ve milletlerarası düzeylerde kurulmuş olan gençlik örgütlenmeleri de mevcuttur. Bunlar spor kulüpleri, gençlik dernekleri, üniversite klüp ve konseyleri, gençlik merkezleri vb dir. Bunlar kendi içerisinde farklı yapılarda olsa da güçlü bir ideolojik baskı grubu haline dönebilmektedir. Örneğin olarak üniversite öğrenci konseyinin üniversite yönetiminden bir takım taleplerde bulunulması verilebilir.

Özel amaçlı gruplar: Özel bir amaca ulaşabilmek veya bunu savunabilmek için kurulmuş bazı örgütler de baskı grubu olabilmektedir. Bu örgütler daha çok insani amaçlar için bir araya gelmiş kişiler tarafından manevi çıkar gözetilerek kurulmuşlardır ve insanlar arasında ırk, din, dil ve mezhep farkı gözetmeksizin insanlığı bir bütün olarak algılayarak faaliyetlerini sürdürürler. Örnek olarak İnsan Hakları Derneği, Mazlum-Der, Savaş Karşıtları Birliği, Hayvanları Koruma Derneği, Sokak Çocukları Vakfı vb. verilebilir.

Bu dernekler arasından kamuoyunda en fazla öne çıkan ve baskı grubu niteliği olan İnsan Hakları Derneğidir. Bu dernek, 1945 yılında Prof. Ali Fuat BAŞKİL'in öncülüğünde kurulmuştur.

1.5.3.Çalışma Alanlarına Göre Baskı Grupları

Özel kesime ilişkin baskı grupları: Özel baskı grupları daha çok özel kesimde çalışan kişilerin kurdukları dernekler, kulüpler, sendikalar gibi örgütlenmelerdir. Bunlar

görünüşte din, spor, fikir ve mesleki alanlarda faaliyetlerini yürütebilirler. Bu grupların baskı oluşturmaları genellikle geçici nitelikte olup siyasi iktidar ve kamuoyu üzerindeki baskısı yalnız kendi çıkarları söz konusu olduğu zaman ortaya çıkmaktadır⁵⁰.

Kamu kesimine ilişkin baskı grupları: Devlet organizasyonu içerisinde yer alan bazı örgütler zaman zaman siyasi iktidar üzerinde baskı yapan grup özelliğini gösterebilir. Bunların baskıları genellikle kamusal çıkar ve kamu yararı doğrultusundadır⁵¹. Bu gruplar daha çok siyasal istikrarsızlık ve boşluk dönemlerinde ortaya çıkmaktadır. Bunlara örnek olarak Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Bürokratlar ve Türk Silahlı Kuvvetleri gösterilebilir. Bunlardan ordu ve bürokrasi daha çok ön plana çıkmaktadır.

Ordu: Çıkar gruplarının baskı gruplarına dönüşmesi, ortak irade ile gerçekleşir. Başka bir deyişle örgütlenme aşaması çıkar birliği aşamasından sonra gelir. Oysa ordu için durum farklıdır. Önce örgütler belirli hizmeti yerine getirmek için oluşmuş, sonra o örgütlerde görev alanlar arasında, paylaşılan koşulların benzerliğinden doğan ortak eğilimler ve görüş birliktelikleri ortaya çıkmıştır⁵².

Günümüzde ordunun dünyanın çeşitli ülkelerinde siyasal hayata müdahalelerde bulunduğu görülmektedir. Bu müdahalenin değişik şekilleri ve dereceleri vardır. Her şeyden önce şu noktanın açıkça bilinmesi yerinde olunur: silah gücüyle bir darbe yaparak iktidarı ele geçirdiği zaman onun "baskı grubu" olduğundan söz edilmez. Bu durumda ordu doğrudan doğruya devlet düzenine el koymuştur. Bazen de ordu doğrudan doğruya devlet yönetimini ele almak yerine güvendiği ve desteklediği bir sivil hükümeti iş başına getirir. Bu takdirde sadece ordu desteği ve silah gücüyle ayakta duran bir yarı askeri rejim karşısında duruyoruz demektir. Bu tür müdahaleler sağlıklı ve istikrarsız bir sosyal yapının ve genellikle düşük bir siyasi kültürün belirtilerindendir⁵³. Bunun aksi ise demokratik rejimlerdir ve bu rejimlerde ordu, sivil iktidara bağlıdır.

Ordunun kendisine karşı koyacak bir gücün olmadığını bilmesi de yönetime müdahalesini kolaylaştırıcı etki yaratmaktadır. Fakat gerek sivil gerek askeri bir güçle

⁵⁰ Akçalı, a.g.e., s. 135

⁵¹ Akçalı, a.g.e., ss. 135-136

⁵² A. Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002, s. 307-308

⁵³ Kapani, a.g.e., ss. 202-203

karşılaşacağına ya da yaptığı müdahalenin yurtiçinde yada uluslararası camiada kabul görmeyeceğine inanması durumunda ise müdahale imkanı zora girmektedir.

Daha çok geri kalmış ve demokratik düzene kavuşamamış ülkelerde görülen askeri müdahaleler giderek azalma eğilimi göstermektedir. 1960-1970 yıllarında dünyada 93 darbe görülmüşken 2000’li yıllarda bu sayı onu geçmemektedir. Geri kalmış ülkelerde ekonominin güçsüzlüğü, sivil kurumlarının olmayışı, hukuk devleti ve demokratik geleneklerinin tam olarak oturmamış olması ordunun siyasal hayattaki etkisini arttırmaktadır.

Ordu niçin siyasete karışır? Bu sorunun yanıtını S.E. Finer başka bir soruyla veriyor: “ Ordu tüm diğer güçlerden yüz kez daha iyi örgütlenmiş olduğuna ve modern silahlara sahip bulunduğu göre askerlerin niçin bazen siyasal yaşama karıştıklarını sormak yerine, niçin her zaman karıştırmadıklarını araştırmak daha doğru olmaz mı?”⁵⁴

Ordu gücünü yalnız sahip olduğu silahlardan değil aynı zamanda disiplinli yapısından almaktadır. Askerler sivil örgütlenmeleri genellikle siyasal istikrarsızlık ve boşluk dönemlerinde küçümserler. Çünkü bu dönemlerde devlet yapılanması içerisinde ender disiplinli ve güvenilir kurum ordudur. Fakat güçlü olması, elinde bir takım silahlar olması her istediğinde siyasal yaşama karışmasını gerektirmez.

Ancak, ordunun silah gücüne (ya da tehdidine) dayanan müdahalesi ile, onun sadece sınırlı bir siyasal etki yaratma amacını birbirinden ayırmak gerekir. Bu ikinci tür davranış ve çabalara birçok ülkelerde, hatta bazen “sivil iktidarın üstünlüğü” ilkesinin yerleşmiş olduğu ülkelerde bile rastlamak mümkündür. Gerçekten, bazı gelişmiş çoğulcu sistemlerde, ordu zaman zaman bazı alanlarda özellikle (özellikle milli savunma, dış politika, milli güvenlik ve ordunun ihtiyaçlarının karşılanması gibi konularda) siyasal kararlar üzerinde etki yaratma faaliyetine giriştiği görülür, işte bu sınırlı ve ölçülü çerçeve içinde, diğer bir kısım kamu grupları gibi ordunun da bir "baskı grubu" olarak rol oynadığından söz edilebilir⁵⁵.

Bürokrasi: Sözlük anlamı olarak Türkçe’de bürokrasi, bazı anlamlarda kullanılmaktadır. Özellikle kamu yönetimi ile ilgili olarak kullanılan bürokrasi denilince şunlar ilk akla gelen anlamlardır. Birincisi bürokrasi denilince “kırtasiyecilik” kast

⁵⁴ Samuel E. Finer, **The Man on Horseback: The Role of The Military in Politics**, London, Pall Mall Press, 1962

⁵⁵ Kapani, a.g.e., s. 203

edilmektedir. Bürokrasinin ikinci anlamı, kamu örgütünü anlamına gelmektedir. Diğer bir anlamı ise kamu yönetimini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak bürokrasi dendiğinde; içinde bürokrat denilen kamu görevlilerinden, bu kamu görevlilerinin kendi aralarındaki her türlü yatay veya dikey ilişkilerden, bunların sahip oldukları yetkilerden ve diğer yapısal öğelerden oluştuğu düşünülmektedir⁵⁶.

Bürokrasi ast-üst ilişkilerinden oluşan bir piramit görünümündedir. Herkes bir üstekinin -yasalara uygun olarak verdiği- buyruklara uymak zorundadır. Ama herkesin sahip olduğu yetkiler, kendisine değil, görevine aittir. O yetkileri, ancak o görevde bulunduğu sürece kullanabilir ve ne görevinin ne de yetkilerini başkasına devredemez, miras olarak bırakamaz, satamaz⁵⁷.

Bürokrasiyi güçlü kılan temel özellik, onlara kanunla bir takım yetki ve ayrıcalıkların verilmesi, bunun ötesinde kendi içinde zamanla oluşmuş geleneksel yapılar, içtihatlar ve görüşlerdir. Bürokratlar, yasamanın oluşturduğu kanunların, yürütmenin aldığı kararların ve yargının verdiği kararların birer uygulayıcısıdır. Bu durum onların ne kadar yetkili ve güçlü olduğunun bir belirtisidir. Bürokratlar bazen o kadar güçlüdürler ki siyasal iktidarın icraatlarını bile kilitleyebilmektedir. Özellikle bağımsız ve üst kurullarda görevli olan bürokratlar bu imkânâ daha çok sahiptir. Bunun için hükümetler ilk iş olarak üst düzey bürokratları değiştirmekle göreve başlarlar.

Bürokratların siyasal iktidar üzerinde bu şekilde bir baskı oluşturmalarının sonucunda siyasilerde bürokratları sindirmeye çalışmaktadır. Bu sindirme ilk olarak kurumsal ya da kişisel bazda mali imkânları kesmektir. Hükümetin YOK bütçesini azaltması birinci duruma, hükümetin bağımsız yüksek kurullarda çalışanların yüksek ücret olmasından şikayet etmesi de ikinci duruma örnek olarak verilebilir. İkinci olarak hükümet bürokratların önerilerini dikkate almaz, verdikleri kararları imzalamayarak uygulamaya geçirmezler. Üçüncü olarak ise bürokratları yer değiştirme, görevde alma ve emeklilik gibi yollarla baskı altında tutarlar.

1.5.4.Yapılarına Göre Baskı Grupları

Baskı grupları yapıları bakımından, siyasi partiler gibi Kitle ve Kadro baskı gruplarının yanı sıra otoriter yapıdaki baskı grupları diye üçe ayrılabilir;

⁵⁶ Hasan Hüseyin Çevik, **Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları**, Seçkin Yay., Ankara, 2001, ss. 41-42

⁵⁷ Tahir Çağatay, **Günün Sosyolojisine Giriş**, Ank. Üni. DTCF Yay. Ankara, 1968, s. 66

Kadro baskı grupları: Kadro baskı gruplarında önemli olan üyelerinin sayısal çokluğu değil niteliğidir. Üyelerinin ekonomik güçleri veya ekonomik etkenlerden bağımsız olarak toplumda sahip oldukları etki düzeyi, kadro baskı gruplarının ortak özelliğidir⁵⁸. Bunlara örnek olarak Tabipler Odası, Barolar, Akademisyenler Birliği, Mülkiyeliler Birliği, Fikir Kulüpleri gösterilebilir. Bu gruplara üye kişiler politik, sosyal, ekonomik, kültürel yönden toplumun üst seviyesi ve seçkinleri olması nedeniyle etkili ve faal bir yapıları vardır. Bu gruplar sayıca az olmaları nedeniyle önemli bir örgütlenmeyi gerekli kılmamakta ve örgüt içi disipline katı şekilde bağlı kalmamaktadırlar. Bu gruplar daha çok maddi imkânlarını ve üyelerinin toplumsal saygınlığını ön planda tutmaktadırlar.

Kitle baskı grupları: Kitle baskı gruplarında ise üyelerinin nitelikleri ikinci plandadır. Bunlarda daha çok sayı önemlidir. Bu grupların üye sayısına orantılı olarak güçleri artmaktadır. Bu gruplar güçlerini üyelerinin çokluğundan alır, üyeleri arttıkça da baskı kabiliyetleri artar⁵⁹. Kadro baskı grupları güçlü bir örgütlenmeye ve iç disipline sahiptir. Bu gruplar, sayı çokluğa bağlı olarak kendilerine has organizasyonlarını kurmuşlardır. Örnek olarak tarımsal örgütler, spor kulüpleri ve işçi sendikaları gösterilebilir.

Kitle baskı grupları genellikle toplumun ekonomik ve sosyal yönden alt tabakasını oluşturan bireylerden oluşur. Bu yüzden baskı yöntemleri de kadro baskı gruplarına göre farklılıklar göstermektedir. Kitle baskı grupları üyelerinin yapısına bağlı olarak daha aktif ve eylemci olmalarına rağmen, kadro baskı grupları daha pasif ama etkilidir. Kitle baskı grupları baskılarının direk yerine getirmelerine karşın, kadro baskı grupları baskılarını dolaylı olarak yerine getirirler.

Otoriter yapıdaki baskı grupları: Otoriter-totaliter baskı grubu yapısına özellikle faşist eğilimli örgütlerde rastlanır. Faşist ve nasyonal sosyalist partilerin askeri yapısı, onların bir çeşit kolu ya da paralel kitle örgütleyicisi durumundaki bu kuruluşlara da yansır. Katı bir disiplin ve merkez otoritesine boyun eğme esastır. Totaliter özellikleri ağır basan bu tür örgütlenmeler komünizm ideolojisi etrafında da sık sık görülür. Bunlarda açık veya gizli komünist partilerinin birer uzantısı olarak çalışırlar. Bazı toplum kesimlerini mesleksi görünümü veya kadın ya da gençlik kuruluşu niteliğindeki bir örgüte çekmek doğrudan komünist partisine çekmekten daha kolaydır.

⁵⁸ Kışlalı, a.g.e., s. 296

⁵⁹ Akçalı, a.g.e., s.139

Bu aracı örgütlerde bir yandan kitle eylemleri çerçevesinde kişiler yönlendirilirken öte yandan da belirli bir eğitim ve süzgeçten geçenler partiye kazandırılırlar⁶⁰.

Ülkemizde kendilerine bağlı baskı grubu oluşturma yoluna hemen hemen tüm partiler gitmiştir. Sol partiler işçi sendikalar, liberal partiler işveren kuruluşları, dinci partiler ise cemaatler içinde etkili olmuşlardır. Genellikle siyasi partiler, bu kuruluşlar içerisinde kendi yandaşları ya da üyelerini sokarak yönetimlerini ele geçirmek suretiyle kontrolleri altına alma çabası içine girerler. Bu baskı gruplarının ilgili siyasi partiye bağımlı faaliyetler içine gireceği anlamına her zaman gelmez. Çünkü baskı grupları aynı zamanda kendi tabanının sesini de dinlemek zorundadır, buda partinin izlediği politikalara zaman zaman karşı çıkmayı gerektirmektedir.

1.5.5.Uluslararası Nitelikte Baskı Grupları

Ülkeler her ne kadar bağımsız olsa da günümüzde çoğu devlet az ya da çok dış kuvvetlerin yada organizasyonların etkisi altındadır. Uluslararası baskı grupları ülkeler üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi alanda baskı yaparak faaliyet gösterirler. Dünya Sendikaları Federasyonu sosyal, Dünya Ticaret Örgütü ekonomik, Uluslararası Para Fonu ekonomik ve siyasi alanda faaliyet gösteren baskı gruplarına örnek olarak verilebilir. Bu kuruluşlar uluslararası arenada faaliyet ve etki göstermektedir.

NATO, APEC, AB ve Arap Birliği gibi çeşitli devletleri kapsayan siyasal ve ekonomik kuruluşlarında uluslararası ilişkiler üzerinde büyük etki yapma imkânları vardır. Uluslararası nitelikte baskı gruplarından bazıları şunlardır;

Avrupa Birliği: Avrupa Birliği'nin temel taşı 9 Mayıs 1950 tarihinde zamanın Fransız Dışişleri Bakanının yayınladığı bir bildiri ile tarihinde atılmıştır. 18 Nisan 1951 tarihinde altı Avrupa ülkesi, yani Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kurarak önemli bir adım atmışlardır. 25 Mart 1957'de Roma Anlaşmasının imzalanması ile birlikte Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuş oldu. 7 Şubat 1992 Maastricht Antlaşmasından sonra Topluluğun adı Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir⁶¹.

Türkiye ile Avrupa Birliği'nin ilişkileri 31 Temmuz 1959'da Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yaptığı ortaklık başvurusu ile başlar. AET Bakanlar

⁶⁰ Kışlalı, a.g.e., s. 297

⁶¹ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat**, Güzem Yayınları, İstanbul, 2001, ss. 221-235

Konseyi'nin başvurusu kabul etmesi sonrasında 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Ankara Anlaşması ortaklık yaratan bir anlaşmadır. Bunu 1970 yılında imzalanan Katma Protokol izlemektedir. Türkiye'nin, sonradan Topluluk üyesi olan birçok ülkeden daha önce Topluluk ile ilişkilerini başlatmış olan bu iki önemli belge, o tarihlerden sonra ve 17 Aralık 2004 tarihli Avrupa Konseyi Sonuç Bildirgesi sonrasında halen devam etmekte olan süreçte Türkiye-AB ilişkilerinin hukuki dayanaklarındandır.

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihli Zirvesinde aldığı karar doğrultusunda 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'ta yapılan Hükümetler Arası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır. Yine aynı gün bir basın toplantısı düzenlenerek Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi yayımlanmıştır. Böylece, Türkiye ile AB arasındaki inişli çıkışlı ilişki, çok önemli bir dönüm noktasını aşarak yepyeni bir sürece girmiştir. Katılım Müzakereleri, Türkiye'nin AB Müktesebatını ne kadar sürede kendi iç hukukuna aktarıp, yürürlüğe koyacağının ve etkili bir şekilde uygulayacağının belirlendiği süreçtir⁶².

Türkiye gerek 3 Ekim 2005 Lüksemburg zirvesi öncesinde gerekse bu tarihten sonra müzakere sürecinin başlaması ile anayasa ve yasalarda yapılan değişiklikler özellikle de “uyum paketi” olarak adlandırılan yasal düzenlemeler ile önemli adımlar atmıştır. Avrupa Birliği Türkiye ilişkilerinin tarihsel sürecine baktığımızda Avrupa Birliğinin siyasal iktidarlar üzerinde pek çok konuda baskı oluşturarak çıkan yasa ve alınan kararlarda etkin rol aldığını görmekteyiz.

Uluslararası Çalışma Kurulu (I.L.O): 1919 yılında kurulmuş olan Uluslararası Çalışma Örgütü, sosyal adaletin ve uluslararası insan ve çalışma haklarının iyileştirilmesi için çalışan bir Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşudur.

Uluslararası Çalışma Örgütü, evrensel ve sürekli barışın ancak sosyal adalet ile sağlanabileceğini savunan bir temel ilke üzerine kurulmuştur. İnsan haklarına saygı, yeterli yaşam standartları, insanca çalışma koşulları, istihdam olanakları, ekonomik güvence, bunlar ILO'nun her yerde çalışanlara sağlamaya çaba gösterdiği sosyal adaletin temel unsurlarıdır⁶³.

⁶² www.abgs.gov.tr, (10.09.2007)

⁶³ <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/amacilke.htm>, (27.04.2006)

Dünya Sendikalar Federasyonu (W.F.T.U): Eylül 1945'te Paris'te bir araya gelen işçi liderleri, WFTU'n kurulması kararını aldılar. AFL (Amerikan Sendikalar Federasyonu) kuruluşun dışında kalırken Amerika'da o günlerde rakibi CIO (Sanayi Örgütleri Kongresi) yeni yapıda yer aldı. Böylece Avrupa'nın sosyalist, komünist, sosyal demokrat eğilimli sendikaları ile Afrika ve Asya'dan 20 işçi örgütü, Kuzey Amerika'dan CIO ve Kanada İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Güney Amerika'dan Arjantin ve Meksika'da kurulu örgütler 1 Ekim 1945 tarihinde DSF üyesi oldular.

1980 öncesi DİSK' e bağlı bazı sendikalar da DSF üyesi olmuştur. DSF, 12 Eylül döneminde Türkiye'deki uygulamaları, üyesi bulunduğu uluslararası forumlarda kınadı. Hindistan, Kongo ve Küba'da bölge büroları bulunan WFTU, diğer uluslararası işçi kuruluşları gibi Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşlarında ve Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tüm ekonomik komitelerinde istişari (danışma) örgüt statüsüne sahiptir⁶⁴.

Dünya Bankası: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası veya kısa adıyla Dünya Bankası, IMF ile birlikte 1-22 Temmuz 1944 tarihleri arasında Bretton Woods'ta toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'na katılan 44 ülkenin imzası ile kurulmuştur. 27 Aralık 1945 tarihinde, Bankaya katılan üyelerin önemli bir bölümünün banka ana sözleşmesini onaylaması ile çalışmalarına başlamıştır.

Dünya Bankası'na üye olabilmek için IMF'ye üye olmak gerekmektedir. Bu nedenle, banka üyeliği fon üyeliğine paralel bir seyir izlemektedir. Dünya Bankası'nın üye sayısı 2000 yılı itibarıyla 181'e ulaşmış bulunmaktadır.

Uluslararası Para Fonu (IMF): 01-22 Temmuz 1944 tarihleri arasında Bretton Woods'ta toplanan Birleşmiş Milletler Para ve Finans Konferansı'na katılan 44 ülkenin imzası sonucu Dünya Bankası ile birlikte kurulmuştur. Bu nedenle, bazı yayınlarda kurulmalarına karar verilen konferansın adı nedeniyle Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası, Bretton Woods kuruluşları olarak da anılmaktadır⁶⁵.

IMF'nin başlıca amacı, uluslararası para sisteminin düzenli biçimde işlemlerini sağlamak, üye ülkelerin dış ödeme güçlüklerinin çözümünde katkıda bulunmak ve uluslararası mali kriz yönetimi biçiminde özetlenebilir. Aynı zamanda üye ülkelerin dış ticaret ve kambiyo rejiminin serbestleşmesinde özendirici faaliyetlerde bulunmakta faaliyet konuları arasındadır⁶⁶.

⁶⁴ <http://www.iscikonseyi.org/modules.php?name=encyclopedia&op=content&tid=153>, (27.04.2006)

⁶⁵ Seyidoğlu, a.g.e., s. 568-569

⁶⁶ http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Ticaret_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC, (27.04.2006)

Türkiye 19.2.1947 tarih ve 5016 sayılı kanunla IMF ve DB'ye ilk kuruluşunda üye olmuştur.

Dünya Ticaret Örgütü (W.T.O): DTÖ, 1 Ocak 1995'te kurulmuştur. DTO, Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT) devamıdır.

DTÖ'nun esas fonksiyonları; üye ülkelerin çok taraflı ticaret görüşmelerini yönetmek ve uygulamak, çok taraflı ticaret görüşmelerinde bir forum olarak görev yapmak, ticari anlaşmazlıklarına çözüm aramak, milli ticaret politikalarını denetlemek ve bu amaçlarla global ekonomik politika yapımında görevli uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gitmektir⁶⁷.

BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO): 1946'da kurulan UNESCO'nun başlıca görevleri şunlardır: Eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarındaki eğilimlere ilişkin uluslararası bilgi alışverişi için bir merkez işlevi görmek, araştırma ve eğitimi teşvik ederek, bilgi birikiminin genişletilmesi, transferi ve paylaşımını kolaylaştırmak, eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında hedef belirlemeleri ve bu hedeflere yönelik politikalar geliştirmeleri için yetkili makamlara yardımcı olmak, aynı alanlarda uluslararası hukukun gelişmesine katkıda bulunmak ve politika ve kalkınma projeleri geliştirmede üye ülkelere yardımcı olmak üzere teknik danışmanlık sağlamaktır⁶⁸.

Dünya Sağlık Örgütü (W.H.O.): 19-22 Temmuz 1946 tarihlerinde New York'da düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansı'nda 61 ülkenin katılımıyla kurulmuştur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün başlıca fonksiyonları;

-Sağlık alanında uluslararası nitelik taşıyan çalışmalarda yönetici ve koordinatör makam sıfatıyla hareket etmek,

-BM, İhtisas Kuruluşları, sağlık idareleri, meslek grupları ve keza uygun görülecek diğer örgütlerle fiili bir işbirliği kurmak ve sürdürmek,

-Hükümetlere istek üzerine, sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi için yardım yapmak,

-Sağlığın geliştirilmesine katkıda bulunan bilim ve meslek grupları arasında işbirliğini kolaylaştırmak,

-Sağlık alanında her türlü bilgi sağlamak, tavsiyelerde bulunmak ve yardımlar yapmak,

⁶⁷ http://www.un.org.tr/unic_tur/kisa_unesco.htm, (28.04.2006)

⁶⁸ <http://www.pekiyi.com/Unesconunkurtulusunu.htm>, (01.08.2007)

-Sağlık bakımından aydınlatılmış bir kamuoyu oluşumuna yardım etmektir⁶⁹.

1.6.BASKI GRUPLARININ DİĞER GRUPLAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI

1.6.1.Sivil Toplum Kuruluşları ve Baskı Grupları

Sivil Toplum Kuruluşu terimi son dönemlerde sıkça kullanılan kavramlardan birisidir. Literatürde bu anlamda daha önce kullanılmakta olan kavram baskı grubu idi. Bu iki terimin dışında literatürde kullanılan bir diğer kavram da “üçüncü sektör” terimidir. Türk literatüründe sivil toplum kuruluşu ya da örgütü kavramı genel olarak daha sık kullanılmaktadır. Buna karşılık baskı grubu ya da menfaat grubu terimleri daha çok siyasal iktidarın örgütlü bir şekilde etki altına alınması şeklinde ifade edilebilir. Baskı grubunun temel amacı siyasal iktidarı üyelerinin çıkarlarının kamu yararı ile uyumlu olduğuna ikna ederek yönlendirmek ve karar mekanizmalarını bu şekilde hareket etmeye sevk etmektir. Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliği gönüllü bir örgütlenme olarak alındığında birçok baskı grubu örgütünün sivil toplum kuruluşu sayılamayacağını görmekteyiz. Bu bağlamda yasalarca üye olmanın mecburi olduğu meslek kuruluşları, birer baskı grubu örgütü olmalarına rağmen sivil toplum kuruluşu sayılamayacaktır. Bir başka deyişle örgütlü olmak tek başına sivil toplum kuruluşu olarak nitelemek için yeterli değildir⁷⁰.

Öncelikle belirtilmelidir ki, sivil toplum kuruluşları devlet aygıtının bir parçası değildirler. Ancak devlet politikalarının oluşumunu etkilemeye çalışabilirler ve devletçe maddi olarak desteklenebilirler. Bu durum onların devletten bağımsız olmasını engellemez. Buna karşılık baskı grubu teriminin çağrıştırmasının aksine kar amacı güden özel hukuk tüzel kişilerinden –şirketlerden- farklı olarak doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan aynı amaç etrafında örgütlenmiş bireylerden oluşur. Sivil toplum kuruluşları siyasi yelpazedeki konumları itibariyle adeta partilerin ve onların temsil ettikleri siyasi görüş farklılıklarının üstünde bir noktada durmaktadırlar⁷¹.

⁶⁹ http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Sa%C4%9Fl%C4%B1k_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC , (27.04.2006)

⁷⁰ İlyas Doğan, **Sivil Toplum**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 237-238

⁷¹ Ozan Erözden, “STK’lar ve Hukuki Çerçeve Yenilik Talepleri Üzerine Notlar”, **Merhaba Sivil Toplum**, Derleyen: Taciser Ulaş, HYD Yayın Dizisi No: 10, İstanbul, 1998, s. 14-16

Sivil toplum kuruluşları aynı zamanda ülke yönetiminin kolaylaşmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle idare aygıtının uygulamaya koyduğu politikalar bu kuruluşlarca desteklendiğinde daha kolay hayata geçirilmekte, buna karşılık muhalefet ettiği uygulamalar değiştirilmekte veya tamamen uygulamadan kaldırılabilir⁷².

Bu bağlamda sivil toplum, doğrudan devlet tarafında düzenlenmeyen, kendi dinamiğini oluşturan toplumsal ilişkiler alanı olarak tanımlanabilir. Bu nedenle yaptığı çağrışımlar açısından demokratikleşme insan hakları, siyasal, toplumsal ve kültürel çoğulculuk, yönetime ve karar alma sürecine katılım, iktidar paylaşımı gibi kavramları içerecek biçimde kullanılmaktadır. Sivil toplum kuruluşları da bu genel çerçeve içerisinde yaşamın her alanına damgasını vurmaya başlayan özerk, gönüllü toplumsal örgütlenmeler olarak toplumsal sistemde yerlerini almaktadır.⁷³

Bir örgüt kendisini sivil toplum olarak niteliyorsa devlet kurumu ile arasına belirgin bir mesafe koyuyor demektir⁷⁴. Sivil toplumun siyasal iktidarla ilişkisi daha çok yönetime katılma, hükümet politikalarının oluşmasında yardımcı olma şeklindedir. Baskı gruplarının temel amacı ise siyasi iktidarı üyelerinin çıkarları doğrultusunda yönlendirmek ve karar mekanizmalarını bu şekilde hareket etmeye sevk etmektir.

Günümüzde baskı grupları, kendilerini kamuoyuna tanıtırken sivil toplum kuruluşu olarak tanıtmak eğilimindedirler. Bunun en önemli nedeni siyasal iktidar karşısında kamuoyunun desteğini yitirmemektir⁷⁵.

Sivil toplum bir şekilde devletle ilişkilidir, fakat devlette bir görev yada resmi iktidarı ele geçirmeyi amaçlamazlar. Sivil toplum kuruluşları ile siyasal toplum kuruluşlarının ayrı amaçları, tarzları, örgütsel kalıpları ve zihniyetleri bulunmaktadır. Sivil toplum birey ile devlet arasında yer alır, siyasal toplum ise sivil toplum ile devlet arasında durur ve ikisi arasında bir köprü fonksiyonu üstlenir⁷⁶.

1.6.2.Siyasi Partiler Baskı Grupları Ayırımı

⁷² Erözden, a.g.m., s. 14-16

⁷³ Sadun Emrealp, “Yerel yönetimler ile STK Arasındaki İşbirliği”, **Merhaba Sivil Toplum**, Derleyen: Taciser Ulaş, HYD yayın Dizisi NO: 10, İstanbul, 1998, s.40

⁷⁴ Murat Belge, “Sivil Toplum Örgütleri”, **Merhaba Sivil Toplum**, Derleyen: Taciser Ulaş, HYD yayın Dizisi NO: 10, İstanbul, 1998, s.34

⁷⁵ Doğan, a.g.e., s.240

⁷⁶ Ergun Özbudun, “Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon”, **Demokrasi ve İslam Dünyası**, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, ss. 112-113

Siyasi partiler bir program etrafında toplanmış, siyasi iktidarı elde etmek amacıyla olan ve devamlı bir örgüte sahip kuruluşlardır. Oysa baskı grupları halkın desteğini sağlayarak taleplerini siyasal iktidara iletmek ve talepleri doğrultusunda siyasal iktidarın karar almasını amaç edinirler.

Siyasal partiler bir başka deyişle halkın desteğini sağlayarak devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklardır. Her iki tanımda da siyasal partilerin amacının siyasi iktidarı her ne pahasına olursa olsun (ister tek başına ister başka partilerle paylaşarak) ele geçirmek olduğu ifade edilmiştir. Yine siyasi partilerin istikrarlı bir örgüte sahip olmalarından ve iktidarı ele geçirdikten sonra onu sürdürmeyi de ilke edinmiş kurumlar olduklarından söz edilmiştir.⁷⁷

Baskı gruplarının iktidardan pay almaları etkileme yoluyla ve dolaylı, siyasal partilerinki ise ele geçirme yoluyla ve doğrudan gerçekleşir⁷⁸.

Buradaki en temel fark, siyasi partilerin iktidarı ele geçirerek kullanma amaçlarına karşılık; baskı grupları, iktidarın kendi istekleri yönünde karar almasını sağlamaya çalışmalarıdır. Bir diğer fark ise siyasi partiler sürekli bu işle uğraşmasına rağmen baskı gruplarının siyaset sahnesine girmeleri amaçlarına ulaşmaları ile son bulur. Siyasal partiler bir program etrafında toplanmış insanlardan oluşmasına karşın çıkar ve baskı grupları belirli menfaatlerini gerçekleştirmek bunu da siyasal zeminde yapmak isteyen bireylerden meydana gelmektedir. Baskı grupları amaçlarına iktidara baskı yaparak ulaştıkları halde siyasi partiler amaçlarına seçimlere girerek ulaşırlar.

Baskı Grupları ise tersine olarak, iktidarın ele geçirilmesiyle yürütülmesi işine doğrudan doğruya katılmazlar. Baskı grupları kendi adamlarını iktidara geçirmek değil de iktidardaki adamlar üzerinde etki yapmak çarelerini ararlar (hiç değilse resmen kendi adamlarını iktidara geçirmek istemezler; çünkü aslında bazı kudretli grupların meclislerde ve hükümetlerde muvazaalı temsilcileri bulunur ama bu gizli ya da belirsiz şekilde olur)⁷⁹. Özetle baskı grupları, siyasal iktidarı ele geçirme ya da paylaşma amacını taşımaz temelde sadece iktidarı etkileme ile yetinirler. Siyasi partiler gibi bir

⁷⁷ Şahin, a.g.e., s. 40

⁷⁸ Şahin, a.g.e., s. 41

⁷⁹ Maurice Duverger, **Politikaya Giriş**, Çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1964, s. 119

program hazırlayarak iktidara talip olmazlar, seçimlere girmezler, iktidarı ele geçirmeyi amaçlamazlar.

1.6.3.Lobiler ve Baskı Grupları

Baskı grupları siyasal kararların kendi menfaatleri yönünde alınması için siyasal iktidar üzerinde etki yapmaya çalışırlar. Bu işin profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapılmasına verilen isme lobi denir⁸⁰. Lobiler, yalnızca siyasal iktidar üzerinde baskı kurmak amacıyla kurulmuş ve bu alanda uzmanlaşmış sürekli nitelikteki baskı gruplarıdır.

Günümüz politika bilimi sözlüğüne girmiş olan lobi kavramı İngilizcede hol, koridor veya kulis anlamına gelen “lobby” sözcüğünden türetilmiştir. Başlangıçta parlamento koridorlarında, çıkmasını ya da çıkmaması istedikleri kanunlar için girişilen faaliyetleri ifade eden bu kavran günümüzde ise baskı ve çıkar gruplarının, siyasal kararları kendi menfaatleri yönünde alınması amacıyla siyasi iktidar üzerinde etki yapmaya çalışmasını bunu yaparken de işi profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapmasını ifade etmektedir.

Lobi yapan işler örgütlenmiş bir sosyal yapının üyesi oldukları gibi salt bu işle uğraşan ve buradan geçimlerini sağlayan kişiler de olabilirler. Bu işi yapan kişilere de “lobbyist” denmektedir. İngiltere ve ABD de sıkça görülmektedir⁸¹.

ABD’de 1946 yılında çıkarılan bir yasayla lobiler yasal güvenceye kavuşmuş, çalışma usul ve ilkeleri düzenlenmiştir. Bizde ve diğer bazı ülkelerde ise lobicilik, bir grup adına mecliste kulis faaliyeti yapma biçimde görülmekte ve olumsuz algılanmaktadır. Tarihin akışı içersinde lobi kelimesi çeşitli anlam değişikliklerine uğramış gözükmemektedir. Öncelikle lobi kelimesi günümüzde artık kötü ve ayıp bir iş olarak kabul edilmemektedir. İkinci olarak lobi kelimesi artık sadece parlamento ve milletvekilleri üzerinde yapılan bir takım eylem ve davranışlar değil tüm siyasal süreç ve organlar üzerindeki eylem ve davranışları kapsamaktadır. Görüldüğü gibi lobiler, anlamlarındaki değişikliklerle beraber genişlemede göstermiştir.

Lobilerin etkisini ortaya koymak adına bunlara “ikinci meclis” diyenlerde vardır. Bu gruplar, kamu menfaatlerini düşünmedikleri ve parlamentonun işlevini bozdukları

⁸⁰ Şahin, a.g.e., ss.42-43

⁸¹ Şahin, a.g.e., s.43

gerekçesiyle çeşitli eleştirilere de maruz kalmışlardır. Çıkar ve baskı grupları (şirket ve holdingler, işçi ve işveren sendikaları, sanayi ve ticaret odaları, diğer mesleki birlikler vb.) başlıca şu şekilde lobicilik yapar:

Seçimlerden önce bir partiye yardımda bulunurlar. “Seçim kampanyası finansmanı” olarak adlandırılan bu yöntemde; çıkar ve baskı grupları seçim sonrasında destekledikleri partinin iktidara gelmesi durumunda iktidar üzerinde etkili olmaya çalışarak çıkar ve rant elde ederler. Çıkar ve baskı grupları seçim sonrasında milletvekillerinin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini sağlamaya çalışırlar.⁸²

Baskı grupları ile lobiler arasındaki fark ise birinciler belirli çıkarlar çevresinde ve ortak amaca yönelik olarak kurulmuş olup, iktidar ile ilişkileri, çalışmalarının bir kesitini oluşturur. Lobiler ise, özellikle yasama üyeleri üzerinde türlü yollardan etkinlik sağlayarak karar aldırma amacı ile faaliyet gösterirler bunu yaparken de işi profesyonelce ve yoğun bir şekilde yapar⁸³.

Lobicilik zamanla gelişme göstermiş ve sadece yasama organı üyeleri ile görüşmeler yapma, onları etkileme veya zorlama olarak değil aynı zamanda önemli kaynaklar harcayarak yayın yapmak, radyo, televizyon programları ve filmleri yapmak şekillerini de almıştır.

1.6.4.Yazılı, Görüntülü, Sesli Basın (Medya) ve Baskı Grupları Ayırımı

Medya günümüzde ulaştığı yapı ve tür itibariyle çok geniş ve etkileri çok değişik bir güce sahiptir. Bir baskı grubu olarak medyanın en önemli aracı basın özgürlüğüdür. Bu araç sayesinde basın ülkenin sosyal ve siyasi yapısıyla da ilişkisi olmak üzere hemen hemen istediği etkiyi siyasi hayatta sağlayabilmektedir⁸⁴. Kimilerince yasama, yürütme ve yargının yanı sıra dördüncü güç olarak nitelendirilir. Yaptığı yayınlarla siyasi iktidarı ve kamuoyunu yönlendirme, amaç ve istekleri doğrultusunda siyasi iktidara karar aldırma bilme yetisine sahiptir.

Medya görsel, işitsel ve yazılı olmak üzere üçe ayrılır, ilkin yazılı, sonra işitsel ve daha sonra görsel medya gelişmiştir. Özellikle radyo ve televizyonun icadı toplumsal hayatın akışını değiştirmiştir. Siyasal bir araç olarak radyonun etki alanı

⁸² Coşkun C. Aktan, *Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s.42

⁸³ Mehmet Akad, *Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri*, Fakülteler Matbaası, 1976, s.93

⁸⁴ Akçalı, a.g.e., s.130

oldukça fazladır. Görsel medyayı ise özellikle televizyon ile biliriz. Görsel medyada imajı yansıtmak mümkün olduğundan kitleleri etkilemek daha kolay olmaktadır. Dolayısıyla TV, siyasilerin boy gösterdikleri veya marifetlerini halka göstererek rüştlarini ispatlamak amacıyla başvurdukları bir kitle iletişim aracı olmaktadır⁸⁵. Son zamanlarda radyo ve televizyona ek olarak daha doğrusunu hepsini kapsayan bir diğer iletişim aracı ise internettir. İnternet yazılı, işitsel ve görsel birçok öğeyi bünyesinde toplayarak toplumsal hayatta önemli bir iletişim unsuru haline gelmiştir.

Medya elindeki güçle, kamuoyundaki tartışmaları kanallize etmekte ve böylece hangi konuya öncelik verilmesi gerektiği yolundaki düşünce ve kararlar etkilemektedir. Bu güç zaman zaman başta iktidar üyeleri olmak üzere politikacıların gündem belirleme teşebbüslerinde de kullanılmaktadır. Ama bu güç, aynı zamanda bağımsız medyanın elinde de önemli bir araçtır⁸⁶. Bu gün medya dünyasına baktığımızda nerdeyse bağımsız medya yok gibidir.

Medyayı çağımızın demokratik toplumlarında baskı grubu olarak ön sıralara taşıyan birçok nedenden diğeri ise medya halkla ilgili istek ve şikâyetleri iktidara, iktidarın icraatlarını halka aktarırken, bir tür köprü fonksiyonu sürdürmesidir. Medya bu köprü vazifesini yaparken olabildiğince objektif davranmak zorunluluğu ve sorumluluğu vardır. Dördüncü kuvvet olarak da nitelendirilen basının tam olarak işlevlerini yerine getirebilmesi, ekonomik bağımsızlığına kavuşması, medya da kartelleşmenin önlenmesi, gazete-tv sahiplerinin diğer sektörlerde faaliyette bulunmasının engellenmesi ve meslek ilkelerinin tam anlamıyla oturmasıyla mümkün olacaktır.

Bu çerçevede medya, siyasal iktidarı her zaman yakın markaja alan ve iktidarı sorgulayan en etkili denetim organıdır. Medyanın denetim organı olması, toplum içinde hem faydalı hem de zararlıdır. Faydalı yönü, siyasal iktidarı politik konularda eleştirmesi, yeni hedef ve ufuklar kazandırarak demokrasinin gelişmesine katkı sağlamasıdır. Zararlı yönü ise toplumun avukatı kesilerek halk adına hareket ediyormuş izlenimini vererek kendi özel menfaatlerini kabul ettirme çabası içine girmesi ve devlet organları ile halk arasında bir set örmesidir⁸⁷.

⁸⁵ Arsev Bektaş, **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1996, s. 135

⁸⁶ Bektaş, a.g.e., ss. 130-131

⁸⁷ Gözel, a.g.t., s. 182

Siyasal iktidarlar da genellikle basını kontrol altına almak ister bunun temel nedeni, yazılı ve görüntülü basının günün birinde bir baskı grubu olarak karşısına çıkmasını engellemektir. Bu amaçla en çok kullanılan yöntem teşvikler, krediler ve kamu ilanları gibi araçlardır. Sedat Simavi'nin bu konuda “gazete ya devlete satılır ya halka” demesi düşündürücüdür. Bu nedenlerle her ne kadar medya bir baskı grubu değil, onların faaliyetlerine yardımcı olan ve bir köprü vazifesi yapan bir araç dense de devlet televizyonu siyasal iktidarların elinde, özel medya kuruluşları da patronların kontrolünde birer baskı unsuru haline gelmiştir.

1.7.BASKI GRUPLARI – İKTİDAR ÇEVRESİ İLİŞKİ BİÇİMLERİ VE YOLLARI

Baskı grupları toplumun belli kesimlerinin çıkarlarını politik-ekonomik süreç içinde temsil ederler. Bu konumdan kaynaklanan amaçlarına ulaşabilmek için⁸⁸:

- Yasama ve yürütmeyi
- Kamuoyunu
- Siyasal Partileri

politik açıdan etkileme çabasını sürdürürler.

1.7.1.Baskı Gruplarının Yasama ve Yürütme Organını Etkilemesi

Baskı grupları, siyasal kararların kendi istek ve amaçları yönünde alınmasını sağlamak için çoğu zaman doğrudan doğruya siyasal karar organları üzerinde etki yapmaya çalışırlar. Bu karar merkezleri bilindiği gibi başta parlamento ve hükümettir⁸⁹.

Baskı gruplarının yasa koyucuyla hazırlık devresinde kurduğu ilişki biçimi, lobiciliğin tam bir örneğidir. Meclis koridorlarında ya da özel görüşmelerde yasa koyucuyu ikna etmeye çalışan kanun simsarları genellikle baskı grupları tarafından görevlendirilmiş kişilerdir. Hem yasanın hazırlık döneminde hem de parlamentoda görüşülmesi sırasında baskı gruplarının çeşitli yollara başvurarak parlamento üyelerini

⁸⁸ Hüsnü Erkan, **Demokrasi ve Piyasa Ekonomisinde Birlikler (Odalar-Sendikalar-Dernekler)**, Tükelmat A.Ş. Yay., İzmir, 1992, s. 76

⁸⁹ Çeşmecioğlu, a.g.t., s. 36

etkileyebilmektedir. Eğer bu dönemde etkili olunamaz ise bu defa yasanın iptali ya da yürütmesinin durdurulması için çaba harcarlar⁹⁰.

Baskı grupları amaçlarını ulaşmak için bir takım araçlar kullanmaktadır. Bunlar bazen siyasal iktidar ve parlamento üyeleri üzerinde doğrudan doğruya olan faaliyetler, bazen de halkın aracılığı ile olan dolaylı faaliyetlerdir. Kampanya, gösteri yürüyüş grev vb. araçlar bu amaçla kullanılır. Baskı grupları, bu faaliyetlerini bazen açık bazen gizli, bazen legal (kanuni) bazen illegal (kanunsuz), bir şekilde yürütülür. Baskı grupları amaçlarına ulaşmak için çeşitli faaliyetlerde bulunurken birtakım araçlar kullanır. Bu araçlar siyasi yapı, parti sisteminin doğası, siyasal kültür ve grubun yapısına göre değişiklikler göstermektedir.

Kurumsal yapı, baskı gruplarının etkinliklerini çeşitli biçimlerde belirlemektedir. Örneğin İngiltere’de siyasal iktidar merkezde ve güçlü yöneticilerin elinde yoğunlaştığı bir siyasal yapıdadır, bu nedenle baskı grupları bakanları veya bürokratları etkilemeyi, milletvekillerini etkilemekten daha başarılı bir yol olarak tercih ederler⁹¹. Amerika’da ise tam tersi olarak lobiler parlamento ve senato üzerinde daha etkilidirler. Ülkemizde ise İngiltere’de olduğu gibi baskı grupları daha çok yürütme üzerinde baskı kurmak isterler. Bu ülkemizdeki siyasal yapıyla alakalıdır çünkü ülkemizde yürütme yasamaya göre hem daha güçlü hem de yasamayı elinde tutmaktadır.

Parti sisteminin türü, partilerin yapı ve ideolojileri baskı gruplarının faaliyetleri üzerinde etkili olmaktadır. ABD’nin gevşek yapılı, disiplinsiz partileri baskı grupları için birer hedef oluşturmaktadır. Aynı zamanda seçim sisteminin de -dar bölge- büyük etkisi vardır. Çünkü kongre üyeleri yerel baskılara sık sık boyun eğmektedir. Ülkemizdeki gibi çok partili sistemler ise baskı grupları için uygun bir ortam oluşturmaktadır.

Üçüncü değişken, siyasal kültürdür. Demokratik ülkelerde -otokratik ülkelere göre- baskı grupları daha faal ve etkilidir. Çünkü bu ülkelerde demokratik kurumlar son derece köklü ve yaygındır. Bu ülkeler baskı gruplarının her türlü faaliyetini ve eylemini hoşgörüyle karşılarlar tabii yasal çerçevede kaldıkları sürece. Bazı otokratik ve sosyalist ülkelerde gelişme ve kalkınma düzeylerine bağlı olarak baskı grupları da gelişmemekte ve yaygınlaşmamaktadır. Gerek siyasal kültürün gerek bunun bir uzantısı olarak

⁹⁰ Nermin Abadan, Halk Efkarı Mefhumu ve Tesir Sahaları, Ankara Üniversitesi SBF Yay., Ankara, 1956, s.240

⁹¹ Çam, a.g.e., s. 220

uzlaşma kültürünün tam olarak yerleştiği ülkelerde ise baskı grupları hem daha iyi ve daha çabuk örgütlenebilmekte hem de faaliyetlerinin etkili ve güçlü bir şekilde sürdürmektedir.

Bir diğer etken ise baskı grubunun yapısıdır. Bu grubun amaçlarını, amaçlara ulaşmak için izleyeceği yolları belirlemede önemli bir etkindir. Bazı gruplar legal olabildiği gibi bazıları illegal olabilmekte, bazıları maddi anlamda güçlü iken bazıları ise üye sayısı bakımından güçlü olabilmekte, bazı gruplar güçlü bir lidere sahipken bazıları güçlü bir örgüte sahip olmaktadır. Bu ve benzeri özellikler baskı gruplarının yapısını göstermektedir. Bütün bu özelliklerin, baskı grupları amaçlarına ulaşmak için izleyeceği yöntemleri belirlemesi bakımından önemlidir. Baskı grupları amaçlarına ulaşmak için çeşitli araçları kullanmaktadırlar, bu araçları beş başlık altında inceleyebiliriz;

1-İkna Yolu: Baskı gruplarının bazıları siyasal sistemde kendilerini ilgilendirebilecek kararları alacak kişi ve mercilerle yüz yüze ilişkiler kurarak, onları amaçlarına inandırarak ve ikna ederek; kendilerine yardımcı olacakları ise maddeten ve manen ödüllendirmeye çalışırlar⁹².

Aynı zamanda isteklerini ilgililere sunarken yaptıkları araştırmalar sonucu - kendileri veya uzmanlar tarafından- hazırlanmış oldukları görüşlerini bir rapor haline getirirler, ciddi ve güvenilir bir örgüt olduğu izlenimi vererek karşısındakileri haklılıkları konusunda ikna etmeye çalışırlar.

2-Tehdit: Baskı grupları yetkililerin taleplerini dikkate almadıklarını gördükleri takdirde bu yola başvururlar. Milletvekillerini kamuoyunda küçük düşürücü beyanlardan yeniden seçilmelerini engelleyecek kampanyalara kadar bir dizi yollara başvurabilirler. Eğer karşılarındaki bir bürokrat ise yine kamuoyunda küçük düşürücü beyanlardan görevden alınmasına, başka göreve atanmasına yol açacak davranışlarda bulunabilirler.

3- Para: Baskı grupları parayı siyasi parti ve adaylara yardım, rüşvet ve medya organlarında yapacakları kampanyalarda kullanırlar. Baskı gurupları ekonomik anlamda ne kadar güçlü ise kamuoyu ve siyasal iktidarlar üzerindeki etkisi de o yönde fazladır.

Baskı gruplarının sempati duydukları kendilerine yakın olduğunu hissettikleri partilere para yardımıyla bulunmaktadırlar. Özellikle işçi sendikalar sosyalist partilere,

⁹² Şahin, a.g.e., s.68

işadamları sağ partilere ve cemaatler de “dinci” partilere maddi yardım yapmaktadır. Ayrıca talepleriyle ilgili kişilere yardım, yüzde, komisyon, hediye, danışmanlık ücreti vb. adlarda gizlice para vermektedirler ve bunu yaparken de kimi zaman masum-süslü kılıflar kullanmaktadırlar. Bu ise TCK göre suç teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra baskı grupları amaçlarına ulaşmak için taleplerini ve haklılıklarını medya organlarını kullanarak dile getirir, bu şekilde yoğun bir kampanya başlatarak kamuoyunu ve siyasal iktidara baskı uygularlar.

4- Hükümet Faaliyetlerinin Baltalanması (Sabotaj): Baltalama çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Hükümetin alacağı sosyo-ekonomik politikalar aleyhinde davranış şeklinde olabilmektedir. Örneğin hükümetin yürütmekte olduğu enflasyonla mücadele politikasına karşı çıkarak iş adamlarının ürünlerine zam yapması, meydanın ekonomik beklentileri göz önüne alarak ekonominin iyi gitmediğı şekilde yayın yapması veya halkta hükümete politikalarına karşı bir güvensizlik oluşturulması şeklinde olabilmektedir. Bu süreçte baskı grupları siyasal iktidarla diyalogu keserek yürüttükleri politikalar aleyhine faaliyette bulunmaktadır.

5- Doğrudan Hareket: Burada baskı ve çıkar gruplarının faaliyetleri giderek şiddete dönüşmektedir. Grev, boykot, mitingler, gösteri yürüyüşleri şeklinde kendilerini göstermektedirler. Siyasal iktidarı diyalog yoluyla etkileyemeyeceğine inanan baskı grupları bu yollara başvurabilir.

Baskı grupları çok kere grev ve diğer kuvvet gösterileri sayesinde siyasal iktidarlara taleplerini kabul ettirebilmiştir. Hükümetin kendi menfaatlerine aykırı bir kararını protesto etmek için esnafın kepenk kapatması, işçilerin işi yavaşlatması ya da bırakması, sanayicinin üretimi durdurması ve işçi çıkarması en çok görülen yöntemlerdir.

Örnek olarak Bolivya’da maden işçilerinin süresiz genel greve gitmesi ve binlerce Bolivyalının eylemlerle destek vermesi sonucunda ilk başlarda istifa etmemekte direnen devlet başkanı Sanchez de Lozada daha fazla direnemeyerek istifa etmesi verilebilir.

Bir diğer örnek olarak da Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası (Petrol-İş) üyesi işçilerin, Tüpraş’ın özelleştirilmemesi için tam gün iş bırakması verilebilir. Fransa’da ise çiftçilerin yolları kapatarak hükümetin tarım politikalarını sabote ettiği de

görülmüştür. Hükümet bu tür eylemlerle baskı gruplarını dikkate almakta hatta politikalarını bunların istedikleri şekilde düzenlemektedir.

1.7.2.Baskı Gruplarının Kamuoyunu Etkilemesi

Baskı grupları kendi amaçlarına direkt yollardan ulaşamadıkları zaman dolaylı yollar deneyerek özellikle siyasi otoritenin aleyhinde propaganda yaparak, kamuoyu oluşturarak siyasi iktidarı dolaylı yollardan etkileme yoluna giderler. Baskı gruplarının faaliyetlerinde başarıya ulaşmasında arkasına aldığı kamuoyu desteği önemli rol oynamaktadır.

Baskı grupları aynı zamanda kamuoyunu etkileyerek olumlu bir imaj yaratma çabası içindedirler. Amaç, kamuoyu oluşturarak olumlu bir düşünce ve etki bırakmaktır.

Baskı grupları kamuoyunu etkilemek için doğrudan -grev, miting, yürüyüş vb- ve dolaylı –tv, gazete, ilan, dergi vb.- araçlar kullanır. Bunlarla amaçlanan kamuoyunda belli bir baskı oluşturulmasıdır.

Baskı gruplarının kamuoyu oluşturmakta kullandıkları ve etkili oldukları yöntem propagandadır. Propaganda, bir topluluğun düşüncelerini, duygularını, davranışlarını, tavır ve hareketlerini etki altında tutmak ve onları değiştirmek amacıyla yayınlanan bilgi, belge, doktrin ve görüşlerdir. Propagandanın amacı, insanları belli bir düşünce itmek ve belli davranışları benimsetmektir. Propaganda çalışmalarında en çok kullanılan araç medya olduğu gibi afiş, ilan, gösteri yürüyüşü, toplantı, miting vb araçlar da kullanılmaktadır.

Propagandayı gerçek ve tüzel kişiler her türlü amaçlarına ulaşmada kullanmaktadırlar. Özellikle siyasal partiler, iktidarı olmak için yoğun bir propaganda faaliyetinde bulunurlar. Yaptıkları propagandanın etkinliği ölçüsünde iktidara gelirler. Hitler, “propaganda sayesinde iktidara geldik, propaganda sayesinde dünyayı yöneteceğiz”, Lenin, “önemli olan halk tabakalarını tahrik etmek ve propaganda yapmaktır” demiştir⁹³.

Baskı grupları da propagandayı siyasal iktidara kendi istekleri doğrultusunda karar aldırma da kullanırlar. Halka benimsediği ve kamuoyunun desteklediği bir konuda hükümetlerin aksi yönde karar alması zordur.

⁹³ Şahin, a.g.e., ss. 72-73

Baskı gruplarının kamuoyu oluşturmakta kullandıkları bir diğer yöntemde iknadır. Baskı grupları belli bir konuda eyleme geçmeden önce kendi üyelerine bilgi vermesi, medya aracılığı ile yaptığı araştırmaların sonucunu duyurması, iknanın bir türüdür. Bundan sonraki evreyi grup üyelerinin desteğinde topluma ve öteki gruplara yönelik propaganda çalışmaları oluşturur. Açık oturumlar, forumlar, basına verilen demeçler, bilim adamlarına hazırlatılan ve basında yayınlatılan raporlar vs. gibi⁹⁴.

Son olarak baskı grupları kamuoyu oluşturmakta yürüyüş, grev, yolları trafiğe kapatma gibi doğrudan hareketlerde bulunabilirler. İknanın ötesinde grupların eyleme geçmesinin – her ne kadar kamu düzenini bozmayı amaçlasa ve toplumsal duyguları tahrik etse de- bir propaganda aracı gibi kullanıldığı söylenebilir⁹⁵.

1.7.3.Baskı Gruplarının Siyasal Partileri Etkilemesi

Siyasi partiler, bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacı güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz.⁹⁶ Burada siyasal partiler açısından en temel amaç, siyasal iktidarı ele geçirme ya da hiç değilse onu başka partiler ile paylaşmaktır.

Baskı grupları genellikle siyaset yapmadıklarını, “siyaset üstü” bir kurum olduklarını iddia ederler. Oysa baskı gruplarının amaca ulaşmak için genellikle siyasal araçlar kullanılması ve siyasal kararlara etkide bulunmaları kaçınılmazdır. Bazı baskı grupları her ne kadar “partiler üstü” olma iddiasında olsa da, bir şekilde siyasete karışmakta ve siyasal partilerle çeşitli temaslar kurmakta, onların lehinde ya da aleyhlerinde çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çerçevede siyasi partilerle baskı grupları arasındaki ilişkisi iki şekilde ortaya çıkar: Birinci de partinin savunduğu görüşler ile baskı grubunun amaç ve çıkarları arasında benzerlikler varsa, baskı grubu siyasal partiyle sürekli bağlar geliştirebilir. İkinci de ise, siyasal partiyle baskı grubu arasında organik bir ilişki yoktur. Baskı grupları kendi amaçlarına en iyi hizmet vermeyi vadeden partiyi ya da aday destekler⁹⁷.

⁹⁴ Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, İstanbul Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1974, s. 213

⁹⁵ A.Hayrettin Kalkandelen, **Sendikacılık ve Kamu Hizmetlerinde Sendikacılık**, Şenyuva Matbaası, Ankara, 1968, s. 25

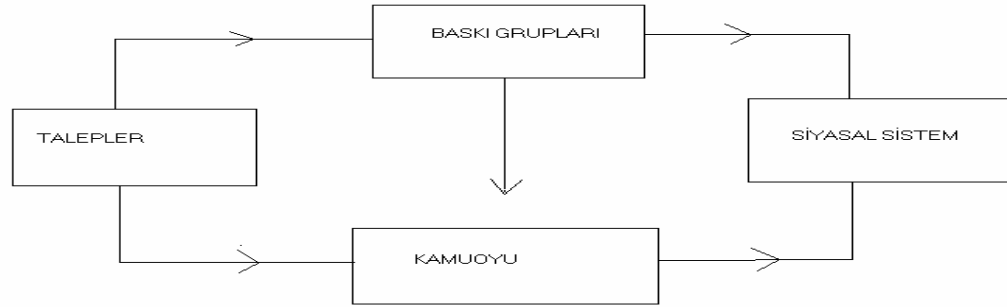
⁹⁶ Kapani, a.g.e., s.160

⁹⁷ Şahin, a.g.e., s. 70

Siyasi partiler iktidara gelebilmek için şüphesiz kimi baskı ve çıkar gruplarıyla sürekli ilişkiler kurarlar. Siyasi partiler gerek seçim dönemlerinde gerekse iktidar dönemlerinde uyguladıkları politikaların başarılı olabilmesi için çeşitli grupların kendilerini desteklemesini isterler. Bu destek siyasi partilerin başarısına önemli katkılar sağlamaktadır. Baskı gruplarının siyasi partilerle kurmuş oldukları ilişkiler çeşitli şekillerde kendini göstermektedir.

Baskı grupları kamuoyunu da etkileyerek kendi görüş ve menfaatleri doğrultusunda siyasi partilerle geçici, sınırlı ve dolaylı ilişkiler kurmakta ve siyasal sistemi etkilemektedir. Aşağıdaki şekle bakacak olursak baskı grupları ile siyasal partilerin organik bir ilişkisi bulunmamaktadır. Fakat bir birlerini dolaylı da olsa etkilemektedir, bu etki daha çok sınırlı ve geçici niteliktedir.

Şekil 1: Baskı Gruplarının Siyasi Partilerle Geçici ve Dolaylı İlişkisi



Kaynak: Esat Çam, “Siyaset Bilimine Giriş”, Der Yayınları, İstanbul, 1987, s.219

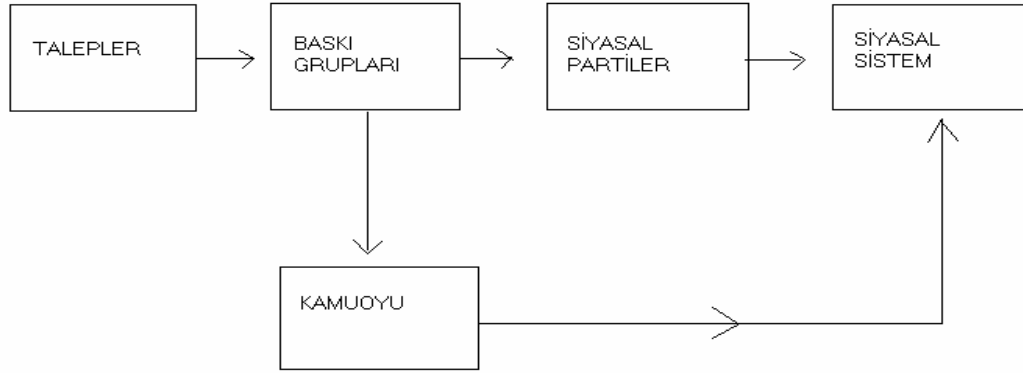
Baskı gruplarının siyasal partilerle sürekli ve doğrudan ilişkisi iki şekilde ortaya çıkmaktadır. İlk olarak baskı gruplarının kendi çıkarlarını sağlamak ve taleplerinin yerine getirilmesini kolaylaştırmak için siyasal bir parti kurması ya da kuruluşuna öncülük etmesi şeklindedir. İkinci olarak ise bir siyasal partinin kendi propagandasını yapması, kamuoyu ve taban oluşturma gibi amaçlarla bir baskı grubu oluşturmaktır.

Baskı Grupları Bir Siyasal Partinin Kuruculuğunu Yapması: Aşağıdaki şekilde baskı grubu, hiçbir partiyle tam bir uyum içinde olamayacağını, hiçbir partinin kendi çıkarlarını, hiçbir partinin kendi çıkarlarını yeterince savunamayacağı görüşündedir⁹⁸. Bu durumda, girişimi eline almakta, yeni bir partinin kuruculuğu görevini yüklenmektedir. Bu konuda en iyi örnek sendikaların öncülüğünde kurulan partilerdir. Nitekim İsveç'teki Sosyalist İşçi Partisinin durumu böyledir. Bu partiye kayıtlı 750.000

⁹⁸ Çam, a.g.e., s. 220

üyenin yaklaşık 500.000'i sendikaların aracılığıyla üye olmuştur. Yine İngiltere'de İngiliz İşçi Partisidir bu şekildedir. 1949 yılında İngiliz İşçi Partisinin 5.716.947 üyesinden 4.946.206'sı partiye bağlı sendika üyesiydi. Bu sayısında gösterdiği gibi İşçi Partisi de sendikaların kontrolü altında bulunmaktadır. Almanya'da da Alman Sosyalist Partisi, işçi sendikalarınca desteklenmektedir⁹⁹.

Şekil 2: Baskı Gruplarının Bir Siyasi Partinin Kuruculuğunu Yapması



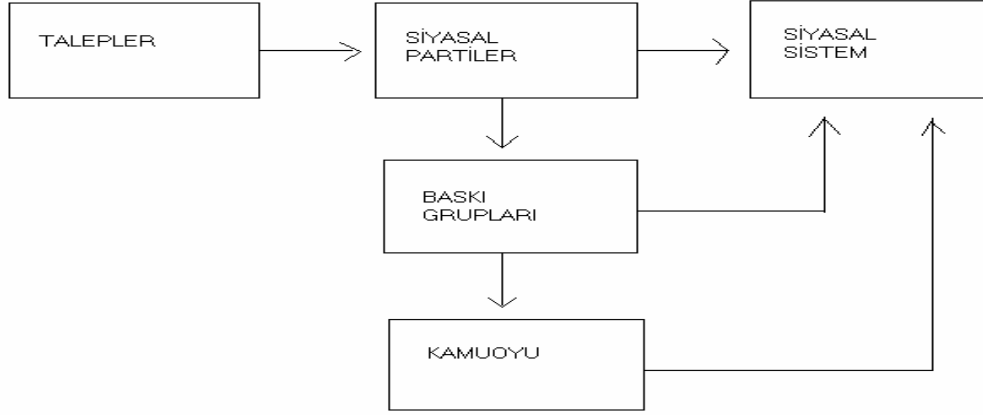
Kaynak: Esat Çam, “**Siyaset Bilimine Giriş**”, Der Yayınları, İstanbul, 1987, s.219

Ülkemizde ise son günlerde Disk'in solda yeni bir partileşmeye öncülük etmesi verilebilir. Bu şekilde baskı grupları sosyal faaliyetlerini kendileri, siyasal faaliyetleri ise kurucusu oldukları siyasal parti aracılığı ile yürütmektedir. İktidara kendi kurdukları partiyi taşımayı başardıkları ölçüde amaçlarına ulaşmaktadırlar. Eğer iktidara gelmeyi başaramaz iseler çatışmacı, mücadeleci bir şekilde muhalefet etmektedirler.

Siyasi Partilerin Bir Baskı Gruplarının Kuruculuğunu Yapması: Aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi bazen de siyasal partiler baskı gruplarının kuruculuğunu yapmaktadırlar. Bunun nedeni bir siyasal partinin kamuoyunda kendi politikalarını uygularken çeşitli grupların desteğini alma ihtiyacını hissetmesidir.

⁹⁹ Meynaud, a.g.e., s.56

Şekil 3: Siyasi Partilerin Baskı Gruplarının Kuruculuğunu Yapması



Kaynak: Esat Çam, “Siyaset Bilimine Giriş”, Der Yayınları, İstanbul, 1987, s.219

Siyasi partiler çoğu zaman kurulmasına ön ayak olduğu örgütü elinde tutup denetler ve onun isteklerini yerine getirmeğe çalışır. Fakat onu az yada çok aşikar bir biçimde kendi amaçlarının korunması için kullanmakta çekinmez¹⁰⁰.

Bu amaçla siyasi partiler kendilerinin öncülüğünde kadın kolları, gençlik kolları, sosyal ve kültürel örgütler gibi kuruluşlar kurabilirler yada mevcut bazı dernek, sendika, birlik, oda vb. örgütlerin yönetimini ele geçirerek kendilerine destek sağlayabilirler.

1.8. BASKI GRUPLARININ ETKİNLİĞİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Baskı gruplarına karşı gösterilen hoşgörü ve anlayış, her siyasi sistemde farklıdır. Demokrasinin tüm kurumlarıyla yerleştiği, dernekleşme ve ifade özgürlüklerinin yerleşmiş olduğu bir toplumda baskı gruplarının daha rahat çalışacağı ve etkin olmalarını beklememiz gerekir. Fakat tüm özgürlüklerin varlığı dahi, baskı gruplarının siyasal istemde ve kamuoyunda olumlu, hatta meşru karşılanacağını göstermez. Siyasal kültür baskı gruplarının doğallığını kabul ederse başarı oranı yükselecektir¹⁰¹. Baskı gruplarının kuvveti ya da etkinliği bir takım kriterlere bağlıdır. Bu kriterler örgütten örgüte değişiklik göstermektedir. Bunlar:

Üyelerinin Sayısı: Baskı gruplarının etkinliği üye sayılarıyla doğru orantılıdır. Siyasal iktidarın bir baskı grubunu dikkate almasında ki temel kriterlerden birisi üye

¹⁰⁰ Meynaud, a.g.e., s. 56- 57

¹⁰¹ Şahin, a.g.e., s.63

sayısıdır. Diğer bir ifadeyle diğer faktörlerin eşit tutulduğu bir ortamda temsil edilen kitle ne kadar geniş ise, bir baskı grubunun o kadar etkin olacağını söylemek mümkündür¹⁰². Baskı ve çıkar gruplarının üye sayısı kadar önemli olan diğer unsursa diğer gruplarla ve kişilerle olan diyalogu, onlar üzerindeki etkileridir.

Mali Kaynaklar: Baskı gruplarının siyasi süreci etkilemek üzere giriştikleri faaliyetleri devam ettirebilmeleri maddi olanakların genişliğine bağlıdır¹⁰³.

Baskı ve çıkar gruplarının mali kaynakları çeşitlidir. Bunlar içinde önemli yer tutanı ise üyelerinden aldıkları aidatlardır. Aynı zamanda üyelerinden ya da sempatanlarından ek mali yardım taleplerinde de bulunabilirler. Bunun yanı sıra iç ve dış yardımlar, bağışlar, bütçe gelirleri, konser, yayın, kermes vb. diğer gelirler bunların mali kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu tür gelirleri ne kadar çoksa bir baskı grubunun faaliyetlerde bulunması, faaliyetlerinin finansmanı da bir o kadar kolaydır.

Organizasyon (Kurumsallaşma): Baskı gruplarının organizasyonlarının mükemmelliği, etkinliği ve kurumsal yapısı siyasi otoriteler ve kamuoyu üzerinde önemli bir etkidir. Özellikle yöneticilerinin niteliği, uzmanlığı, bilgi, becerisi ve liderlik yeteneği baskı gruplarının mükemmelliğinde önemli yer tutmaktadır.

Sosyal Statü: Baskı ve çıkar gruplarının kuvveti bazen de temsil ettiği grubun kamuoyundaki prestijinden, toplumun onlarla ilgili değer ve bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Grup, toplumdaki itibarı yüksek, toplum tarafından tanınmış, sevilen ve güven veren bireylerden oluşuyorsa etkinliği de artacaktır. Toplumsal itibarı gelir düzeyi, eğitim durumu, mesleki birikim gibi unsurlar belirler. Toplumsal itibarı düşük olan gruplar ise kamuoyunda ve siyasiler üzerinde pek etkili olamamaktadır. Örneğin büyük bir örgüt olan, mali yapısı güçlü ve üye sayısı on binleri bulan Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin kamuoyunda yeterince prestijleri olmadığı ve istenilen şekilde kendilerini sunamadıkları için herhangi bir etkinliğini görememekteyiz.

Siyasal Sistemin Yapısı: Bir ülkedeki siyasal yapı ve özellikleri baskı gruplarının örgütlenmesi ve etkinliği açısından önemlidir. Sosyalist sistemde devlet mekanizması komünist parti aracılığıyla -Marksist kuramın aksine- toplumu devlete değil; devleti topluma egemen hale getirmiştir. Komünist parti öncülüğünde tüm toplumu kuşatan totaliter bir sistem meydana gelmiş, bu sistem baskı gruplarını kamusal alanda yasaklamıştır. Örnek olarak Sovyet Rusya'da Komünist Parti her şeydir. Sovyet

¹⁰² Şahin, a.g.e., s.64

¹⁰³ Şahin, a.g.e., s.64

devletinin ve toplumunun yönetilmesi ve denetlenmesi Komünist partisine aittir. Bu ülkedeki sendikalar, çiftçi örgütleri, ticaret ve sanayi kuruluşları hep bu partinin yönetiminde veya denetimindedir. Liberal sistemde ise daha özgürlükçü bir ortam egemendir. Bu sistemde ifade ve örgütlenme özgürlüğü daha gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Tabii böyle bir ortamda baskı grupları da daha geniş bir faaliyet alanı bulmuşlardır.

Siyasal sistemin kurumlarının yerleşmiş olması ya da zayıflığı da baskı gruplarının etkinliğini üzerinde önemli rol oynar. Siyasi partiler tecrübeli, yetişmiş kadrolardan yoksun oluşu, zayıf kadrolardan oluşması, devletin kendi kurumlarını iktisadi ve toplumsal gelişmeye paralel olarak geliştirememesi, iyi teşkilatlanmış, uzmanlık ve bilgi ile daha iyi donanmış olan baskı gruplarının etkin olmasını sağlar.¹⁰⁴

Liderlik: Liderlik, başkalarının hareketlerini yönetme sanatıdır. Lider, iki veya daha fazla ferdin bir araya geldiği yerde ortaya çıkar ve grup üyelerine belli davranışlar kazandırarak harekete geçirir. Lider çevresinde bulunan bireyleri hitabet gücü, sahip olduğu bilgi ve vizyonu ile etkileyip, sürükleyen bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu güçlü sosyal değerler sayesinde çevresinde yarattığı karizma, sahip olduğu örnek kişilik ve tutarlı davranışları ile grup içinde etkin bir rol oynar.¹⁰⁵

Lider ve liderlik, kumanda yeteneğinin, şahsi otoritenin sosyal grupları etkilemek gayesiyle kullanılmasıdır. Lider şahsi otoritesini diğer kişiler vasıtasıyla çeşitli amaçlara ulaşmak için kullanır.¹⁰⁶ Dolayısıyla baskı grubunun etkinliğini belirleyen, diğer etkenleri bir araya getirecek, değerlendirecek ve somut sorunlarda kendi grubu lehine sonuçlar alacak olanlar liderlerdir. Özellikle bizim gibi toplumlarda liderin sürükleyici bir lokomotif olması beklenir. Aksi takdirde baskı grubu, siyasi erki etkileme yeteneğine sahip olamayacaktır.¹⁰⁷

Siyasal Kültür: Demokratik ülkelerde -otokratik ülkelerdeki uygulamaların tersine- baskı gruplarına ve baskı gruplarının faaliyetlerinin icrasına yasal engeller konulmamış olsa bile, bunlara iyi gözle bakılmayabilir. Çünkü bu grupların siyasilere baskı yaparak hem haksız çıkar elde ettiklerine hem de siyasal sistemi zarara uğrattıklarına kimi ülkelerde inanılmaktadır. Baskı grupları ABD’de demokratik hayatın

¹⁰⁴ Şahim, a.g.e., s. 63

¹⁰⁵ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Liderlik>, (01.08.2007)

¹⁰⁶ Sulhi Dönmezer, **Sosyoloji**, İ.İ.T.İ.A Vakfı Yayınları, İstanbul, 1977, s. 288

¹⁰⁷ Şahim, a.g.e., s.67

vazgeçilmez bir unsur olarak görülürken Fransa’da faaliyetleri yer yer endişe ile karşılanabilmektedir. Bu iki ülke arasındaki siyasal kültür farklılıklarını ortaya koymaktadır. Bizim ülkemizde de Fransa’daki algılamaya benzer bir tutum söz konusudur.

Bölüm Özeti

Baskı grupları, demokratik yönetimlerin -en az siyasi partiler kadar- vazgeçilmez unsurudur. Demokrasilerde baskı grupları birey ve grupların yönetime katılmalarını sağlayan araçlardan birisidir. Toplumun belli kesimlerinin çıkarlarını politik ve ekonomik süreç içerisinde temsil ederler. Bunu yaparken de siyasal iktidar üzerinde çeşitli yöntem ve metotlarla baskı oluştururlar. Bu yöntem ve metotlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Burada temel faktör ülkenin içinde bulunduğu siyasi yapı ve kültürdür.

Baskı grupları bu yönüyle ülke demokrasisine katkı sağladığı gibi ekonomik, sosyal, bürokratik, bilimsel konularda da çeşitli faydalar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra baskı gruplarının aşırı etkinliği ve siyasal bir güç haline gelmesi de çeşitli sakıncaları beraberinde getirmektedir.

Baskı grupları, çeşitli yol ve yöntemlerle siyasal iktidar nezdinde giriştikleri çalışmaları istedikleri şekilde sonuçlandırmak isterler. Bu baskı gruplarının taleplerini elde ettiği ve temsil ettiği kitleye bir takım menfaatler sağladığı bir sonuç olmalıdır ki, grup yöneticileri hem kamuoyunda hem de üyeleri nezdinde sevgi ve güven kazansınlar. Bu nedenle yöneticiler çalışmalarını, varsa başarılarını ve elde ettikleri kazanımları büyük bir şekilde gösterirken başarısızlıklarını örtme eğilimindedirler.

Baskı gruplarını taleplerinin siyasal iktidar tarafından yerine getirilmesi için bütün imkânlardan yararlanırlar. Faaliyetleri hükümet ve parlamento üyeleri nezdinde doğrudan olabileceği gibi kamuoyunu kendi yanlarına çekmeye yönelik dolaylı da olabilmektedir. Ayrıca baskı grupları siyasi partilerle de yakın ilişki içerisine girerek hatta kuruluşlarında önemli rol oynayarak kendi taleplerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar.

Özetle baskı grupları günümüz demokratik toplumlarının hem bireysel özgürlük hem de siyasal katılım açısından olmazsa olmazlarındandır. Toplumun yönetime özgürce katılımın sağlandığı rejimler bu tür kurumlarının oluşması ve gelişmesiyle yakından ilgilidir. Ülkemizde de demokratik yönetimin gelişmesi demokratik kurum ve kurallarının tam olarak yerleşmesine bağlıdır. Demokratik kurumlar denince akla ilk olarak siyasi partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar ve kaynağını anayasa ve kanunlardan alan kamu kurum ve kuruluşları gelmektedir. Bu tür kurumların nasıl baskı

grubuna dönüştüğünü, fark ve benzerliklerini çalışmamızın birinci bölümünde ayrıntı bir biçimde ele aldık. İkinci bölümde ise teorik çerçevede ele alındığı gibi mesleki bir çiftçi örgütlenmesi olan, ülkemizin en etkin ve güçlü baskı grupları arasında yer alan ziraat odaları ve merkez birliğinin kuruluşu, örgütlenmesi, nasıl bir baskı grubu halini aldığını, siyasal iktidar üzerinde hangi yöntem ve metotları (basın açıklamaları, paneller, mitingler vb) kullanarak temsil ettiği kesimin hak ve menfaatlerini koruduğunu ve ne gibi kazanımlar elde ettiğini ortaya koyacağız.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜ, ZİRAAT ODALARI VE ZİRAAT ODALARININ TARIM POLİTİKALARINA ETKİSİ

2.1.TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜ

Tarım sektörünün ulusal ekonomilerdeki ve dünya ekonomisindeki payı küçülmekte, tarımsal nüfus oranı azalmaktadır. Ancak, tarım sektörü, temel ihtiyaç maddelerini üreten bir sektör olarak, stratejik ve vazgeçilmez öneme sahip bir sektör konumundadır. Bunun yanında tarımın ülke ekonomisi içerisinde; toplumun beslenme ihtiyacını sağlaması, geniş istihdam yaratması, sanayiye hammadde sağlaması, sanayi ürünlerine talep yaratması vb. yönlerden önemli bir yere sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerde tarım ve tarımsal gelişme oldukça önemli bir konudur¹⁰⁸.

Tarım sektöründe temel amaç sektörün, kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasıdır. Nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesini sağlamak amacıyla gıda güvencesi ilkesi çerçevesinde üretim artışı ile kentsel/kırsal alanlar arasında tarımsal istihdam dengesinin kurulması gerekmektedir¹⁰⁹.

Tarımın önemli bir yere sahip olduğu ülkemiz ekonomisinde tarımsal gelişmenin sağlanabilmesi için tarım sektörü ile ilgili sorunların çözüme ulaştırılması gerekmektedir. Gerek tarım sektörünün yapısal özellikleri gerekse ülkemiz tarımının sorunları açısından, var olan sosyal yapı içinde birlikte karar alma ile sorumluluk anlayış ve mekanizmalarının oluşturulması; birlikte davranma, tutum ve alışkanlıklarının geliştirilmesine olanak sağlayan bir yapılanma olarak tanımlanan örgütlenme büyük önem taşımaktadır¹¹⁰.

¹⁰⁸ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, TZOB Yayınları, Yayın No: 244, Ankara, 2002, s. 467

¹⁰⁹ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/kaynaklar/dpt.pdf>, (01.05.2007)

¹¹⁰ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.g.b., s. 467

Tarım alanında kurulmuş olan örgütler ülkeden ülkeye çeşitli farklılıklar göstermektedir. Çünkü her bir ülkenin tarımsal yapısı, üreticilerinin ihtiyaçları, politika uygulayıcıları birbirlerinden farklı özellik göstermektedir. Ülkemizde tarım sektörü içerisinde üreticilerin ekonomik, sosyal ve mesleki konulardaki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla değişik yapılarda ve değişik isimler altında çok çeşitli örgütler bulunmaktadır. Bu örgütler içerisinde de ağırlıklı olarak kooperatiflerin ve ziraat odalarının yer aldığı görülmektedir.

Tarımda verimliliği arttırmanın, kaliteli ve uygun maliyetli ürün elde etmenin ve tarım ile uğraşanların yaşam düzeylerini yükseltmenin en önemli yollarından birisi, üreticilerin etkin bir şekilde örgütlenmesidir. Tarımda üretici örgütlenmesi sektörün gelişmesinde lokomotif rol oynayan bir faktördür. Üreticilerin gerek mesleki gerekse ekonomik olarak örgütlenmesi tarımda sorunlarının çözümünü kolaylaştırmakta, geleceğe yönelik daha kalıcı politikalar geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Nitekim üretici örgütlenmesinde uzun ve başarılı geçmişi olan ülkeler, bugünün gelişmiş sanayi ülkeleridir. Bu ülkelerdeki üreticiler güçlü mesleki ve ekonomik örgütlenme yapıları ile tarımlarını zenginlik üreten bir sektör haline getirmişlerdir. Bu gelişmeler paralelinde üreticiler sanayiden ve ticari gelirlerden pay alır düzeye ulaşmışlardır. Tarımsal gelirlerini artırarak üreticilerin refah düzeyini yükseltmişler, tarımdan sanayiye aktardıkları kaynaklar ile sanayi toplumuna geçiş sürecini başarı ile gerçekleştirmişlerdir¹¹¹.

Ülkemizde özellikle tarımsal nüfus baskısı ve eşit paylaşıma dayanan miras hukuku düzenlemelerinden dolayı tarımsal işletmeler ağırlıklı olarak küçük ve parçalı bir yapıya sahiptir. Bu işletmelerin büyük bir çoğunluğu da geleneksel üretim yapısına sahiptirler. Bu özelliklerinden dolayı gerek zamanında uygun fiyatlı ve teknolojik girdi temininde, gerek ürünlerin depolanması ve uygun fiyattan pazarlanmasında, gerekse iç ve dış pazar gelişmelerini takiplerinde büyük sıkıntılar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum, tarımda örgütlenme gereğini açıkça ortaya koymaktadır.

Küçük işletmelerin üretim girdilerini uygun koşullarda temin edebilmeleri, ürünlerini depolayabilmeleri ve uygun fiyatlarla pazarlayabilmeleri, pazar gelişmelerini izleyip üretimlerini ona göre yönlendirebilmeleri ve pazarda rekabet gücü

¹¹¹ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.e., s. 468

kazanabilmeleri ancak örgütlenme ile sağlanabilir. Ayrıca örgütlenmeyle, küçük işletmelerin verimli ve karlı çalışmaları sağlanacak ve bu işletmeler optimum yapılara dönüştürülmüş olacaktır. Ülkemizde tarımda üretici örgütlenmesi ekonomik ve mesleki örgütlenme şeklinde iki grupta toplanmaktadır. İlk olarak, ülkemizde üreticilerimizin ekonomik olarak örgütlenmesinde başta gelen kuruluşlar tarım kooperatifleri ve tarımsal üretici birlikleridir¹¹².

1163 sayılı Kooperatifler Kanunundaki tanıma göre kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir.

5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunundaki tanıma göre üretici birlikleri, üretimi talebe göre plânlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek kurdukları tüzel kişiliği haiz örgütlerdir.

Mesleki örgütlenme olarak ise Adana Çiftçiler Birliği, Ege Çiftçiler Birliği gibi yerel ve bölgesel örgütler yanı sıra ülke genelinde faaliyet gösteren Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği gelmektedir. Çiftçilik ile uğraşanların yasal kuruluşu olan Ziraat Odaları da, diğer meslek kuruluşları gibi hukuki dayanağını Anayasamızın 135. maddesinden alan kamu kurumu niteliğinde mesleki kuruluşlardır. Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği bir mesleki örgütlenme olması nedeniyle zaman zaman üyelerinin istek ve menfaatleri doğrultusunda baskı grubu halini almakta ve siyasal iktidar üzerinde çeşitli yol ve yöntemlerle baskı yapmaktadır.

Bütün baskı gruplarında olduğu gibi Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin de öncelikli amaçlarından birisi üyelerinin çıkarına uygun faaliyette bulunmak ve mensuplarının hak ve menfaatleri siyasal organlara baskı yaparak korumaktır.

¹¹² TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.g.b., s. 468-469

2.2.TÜRKİYE’NİN TARIM POLİTİKASI

Tarım politikaları benimsenirken siyasal karar alıcılar ülkenin içinde bulunduğu yapısal sorunlarda göz ardı edilmemelidir, her ülke kendi tarımsal koşullarını ön planda bulundurarak gerekli politikaları oluşturmalıdır.

Ülkemizde tarım politikaları oluşturulurken 2000’li yıllara kadar genellikle piyasalara müdahale ön planda tutulmuştur. Taban fiyatlar, destekleme alımları, ucuz kredi, girdi sübvansiyonlarının yaygınlaşması gibi politikalar öncelikli olmuştur.

22 Aralık 1999’da IMF’ye yapılan “stand by” anlaşması Türkiye’de uygulanmakta olan tarım politikalarında köklü değişikliğe gidilmesine neden olmuştur. Bu anlaşmaya göre tarımda desteklerin kaldırılarak doğrudan gelir desteğine geçilmesi, hububat alım fiyatlarının ABD’nin Şikago Borsasına bağlanması ve TMO’nun iç satış fiyatlarını ticari şartlara uygun veya yabancı piyasa fiyatlarına göre belirlemesi, Şeker Fabrikalarının ticari ilkelere göre çalışması, Tarım Satış ve Kredi Kooperatiflerinin yeniden yapılandırılması taahhüt edilmekte ve böylece destekleme alımlarının önu kapatılmaktadır. Bu anlaşmanın bir diğer maddesi düşük faizli kredi desteğinin ortadan kaldırılmasıdır.

Ayrıca Tekel, Çaykur, TMO, Şeker Fab.vb kuruluşlar piyasa koşullarına göre yeniden yapılandırılması, bir kısmı derhal diğerleri orta vadede özelleştirilmesi, Tarım satış ve kredi kooperatifleri özertleştirilmesi ve özel imtiyazları ortadan kaldırılması da öngörülmüştür.¹¹³

Doğrudan Gelir Desteğı genel olarak piyasa çarpıklıklarını azaltarak küresel ticareti serbestleştirmek amacı ile önerilmektedir. Bu uygulama teoride hedef kitleye, üretim miktarı, girdi kullanımı ve gelir düzeylerinden bağımsız olarak yapılacak doğrudan bütçe ödemeleridir. Amacı üretimi fiyatlardan ayrıştırmak, üretim, tüketim, ticaret ve fiyatlar arasındaki piyasa çarpıklığını azaltmaktır. Türkiye’de 2000 yılında pilot bölgelerde başlayan bu projede 199 dekar kadar olan arazi miktarına, dekar başına 5 ABD doları karşılığı TL olarak ödenmesi kararlaştırılmış, 2001 ve 2002 yıllarında ise uygulama tüm illeri kapsamına almıştır.

¹¹³ <http://www.antimai.org/mkl/arm00carg2.htm>, (10.06.2006)

Türkiye gibi tarım politikaları belirlenirken siyasal iktidarlar temelde üç farklı amaçla hareket ederler¹¹⁴;

Birincisini tarımsal piyasalar kendi haline bırakıldığında üretici aleyhine sistematik sonuçlar vermeye yatkındır. Farklı rejimler içinde kırsal kitle tabanına dayanma gereksinimi içinde olan siyasal iktidarlar, köylü-çiftçi nüfuslarını bu etkenler karşısında koruma amacı ile tarımsal piyasalara müdahale etmişlerdir.

İkinci amaç, gıdada kendine yeterlidir ve bu pek çok az gelişmiş ülkede bir ulusal politika önceliği olarak benimsenmiştir. Pirinç, buğday, mısır gibi temel gıda maddelerinin ithal fiyatı ulusal üretim maliyetlerinin altında olsa bile, pek çok ülke, toplam talebin yüksek bir oranını (mümkünse tümünü) ülke içi üretimle karşılamayı, pahalı destekleme politikalarını göze alarak gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Üçüncü olarak kalkınmacı amaçlardan söz edilebilir. Gelişme sürecinin erken aşamalarında, tarımsal artık kalkınmaya dönük bir birikim kaynağı olarak kullanılabilme olanağı yaratır. Özellikle dış piyasalara dönük tarımsal arzın pazarlanması, devletçe veya kamuya ait kuruluşlar tarafından gerçekleşirse, çiftçinin eline geçen fiyatla, birim ihrac fiyatı arasındaki makas, politika önceliklerine göre sanayiye, tarımsal alt yapıya veya eğitim-sağlık ya da enerji-ulaştırma türü sosyal/ekonomik alt yapı yatırımlarına yönlendirilecek bir birikim fonu oluşturabilir.

2.3.BİR BASKI GRUBU OLARAK ZİRAAT ODALARI

Baskı grupları, önceleri tamamen demokratik sistemi halkın yararına dönük geliştirmek amacıyla çalışırken, günümüze ben merkezli düşüncenin etkisiyle ekonomik çıkarlar ön plana çıkmış, baskı grupları da bu temelde yeniden yapılanmışlardır. Öyle ki menfaat amaçlı baskı grupları siyasal sistemi kendi amaçları doğrultusunda etkileme ve yönlendirme amacına yönelmişlerdir. Bu yön değişikliği demokratik sistemi tehdit eder hale gelmiştir. Çıkar amaçlı baskı gruplarının karşısına sivil toplum amaçlı gönüllü baskı gruplarının güçlendirilmesi ve halkın kendi yönetimine katılımının yeniden artırılması gerekmektedir¹¹⁵. Bu katılım gerçekleştiği sürece demokrasi gelişecek, halk yönetimde söz sahibi olabilecektir.

¹¹⁴ Korkut Boratav, **Cancun'daki Tıkanma Üzerine Çeşitlemeler**, bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/bsb-Cancun%20ve%20tarim.doc, (10.03.2007)

¹¹⁵ Gözel, a.g.t., s. 221

Birer baskı grubu olan meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler vb. modern demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarıdır. Türkiye’de meslek kuruluşları genellikle oda şeklinde örgütlenmiştir. Odalar, hukuk dilinde “kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları” şeklinde tanımlanmış kurumlardır.

Ülkemizde her meslek grubu kendi ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumak, birlik ve beraberliklerini sağlamak, mesleki gelişim ve standartlarını oluşturmak gibi amaçlarla örgütlenmektedir. Bu amaçla tarım sektöründe çalışan çiftçilerde değişik yapı ve adlarda örgütlenmektedir. Bu örgütlenmeler içerisinde en güçlü olanı milyonlarca üye ve yüzlerce odadan oluşan Türkiye Ziraat Odaları Birliği’dir.

Çiftçilerin meslek kuruluşu olan Ziraat Odaları; meslek hizmetleri görmek, tarım sektörünün her alanda genel menfaatlere uygun olarak gelişmesine ve Devletin tarımsal plan ve programlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, tarımda iş, meslek, disiplin ve ahlakı ile birliğini korumak, çiftçilerin birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak amacıyla; 1957 yılında yürürlüğe giren, ancak kanuna ilişkin tüzüğün zamanında çıkarılamaması nedeniyle 1963 yılında uygulamaya geçen 6964 sayılı kanunla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. Görev ve yetkileri 6964 sayılı kuruluş kanunu ile belirlenen, merkezi organizasyon olarak Ankara’da kurulan Türkiye Ziraat Odaları Birliği, il ve ilçelerdeki Ziraat Odaları ile faaliyet göstermektedir.

TZOB, aynı zamanda Milli Prodüktivite Merkezi, İktisadi Kalkınma Vakfı, Reklam Kurulu, Tütün Kurulu, Avrupa Birliği Türkiye Karma İstişare Komitesi ve Ekonomik ve Sosyal Konseyde genel başkan yada yönetim kurulu üyeleri tarafından temsil edilmekte ve çiftçi sorunlarının, ülkemizin ekonomik ve sosyal meselelerinin üst düzeyde dile getirilmesi sağlanmaktadır.

Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nin faaliyete geçtiği 1963 yılından bu yana, ülkemizde meydana gelen sosyal ve ekonomik değişimler, toplumsal örgütlenmeye ve katılımcı demokrasiye özel önem veren çağdaş görüş ve gelişmeler nedeniyle, 6964 sayılı yasanın bir kısım hükümleri yetersiz kalmış, bir kısım hükümleri de, duyulan ihtiyaçlara cevap veremez hale gelmiştir¹¹⁶.

¹¹⁶ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.g.b., s. 479

Mevcut durumda, çiftçilikle uğraşanların mesleki nitelikle örgütlenmesi, çiftçi hak ve yararlarının korunması, mesleki dayanışma ve uyumun sağlanması, devletin tarım politika ve programlarının gerçekleşmesine yardımcı olunması, tarımsal sorunların çözümünde bu kesimin haklı görüş ve isteklerine yer verilmesi gibi temel amaçlarla meydana getirilen Ziraat Odaları ile Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin, değişen koşullara ve gelişen hızlı değişimlere paralel olarak, ciddi, tutarlı ve dinamik bir yapıya kavuşturulması zorunlu hale gelmiştir. Kırk yıla varan uygulama döneminin kazandırdığı deneyim, karşılaşılan sıkıntı ve zorluklar, ileri sürülen şikayetler de gözetilerek, Ziraat Odaları ile Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin, yasa ile verilen görev ve hizmetleri beklenen düzeyde yerine getirmelerini, daha istikrarlı ve tutarlı birer yapıya kavuşturulmalarını, çiftçi-oda ilişkilerinin güçlendirilmesini, çiftçilerimizin ulusal ve uluslararası düzeyde daha iyi temsil edilmelerini ve mali yönden yeterli bir gelir kaynağı ile desteklenmesini temin amacıyla, 6964 sayılı Yasaya ilişkin değişiklikler yapılmıştır¹¹⁷. Bu değişiklikler, 1971 yılında 1330 Sayılı Kanun'la, 1984 yılında 2979 Sayılı Kanunla, 2004 yılında ise 5184 sayılı kanunla yapılmıştır.

6964 sayılı yasaya ilişkin değişiklikler ne yazık ki yeterli olmamıştır. TZOB, Ziraat Odaları'nın çiftçilerimize daha iyi hizmet vermesi ve kendinden beklenen görevleri daha etkin bir biçimde yerine getirebilmesi için kuruluş kanununda bazı değişikliklerin yapılmasını önermiştir. Bu değişiklikler gerçekleştirilebilirse, Ziraat Odaları, “Mecburi Hizmetlerini” daha iyi yapabilme yanında, tarımsal kalkınma için çiftçiye hizmet birimleri (eğitim, yayın, laboratuvar, pazarlama) oluşturabilir, bunlar vasıtasıyla halen geniş çapta kamunun yapmakta olduğu bazı hizmetleri verebilir. Bu yasa değişikliği ve hizmet birimlerinin oluşturulmasıyla Ziraat Odaları, bir taraftan tarımı ve çiftçileri daha güçlü temsil edebileceği, görüş bildirme, hak ve menfaat koruma vb amaçlarını daha iyi gerçekleştirebileceği gibi, çiftçilere doğrudan mesleki hizmet verme konusunda daha etkin hale gelebilir ve devletin yükünü hafifletebilir¹¹⁸.

2.3.1.Ziraat Odalarının Tarihçesi

Ziraat Odaları ilk kez 1881 yılında çıkarılan bir tüzükle kurulmuştur. Fakat bu nizamname hükümlerine göre kurulan Ziraat Odaları beklenen faaliyetleri

¹¹⁷ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.g.b., ss. 479-480

¹¹⁸ TZOB, 2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor, a.g.b., ss. 480-481

gösterememiştir. Bu nedenle, kuruluşun kapsam ve amacı 1912 yılında yeni bir nizamname değiştirilmiştir. Bu Nizamnamede, Ziraat Odalarının kuruluşunu yaygınlaştırmak amacıyla, ilçe merkezlerinde de Ziraat Odalarının kurulması öngörülmüştür.

Osmanlı toplumunda Oda fikri, batılılaşma hareketleri ile birlikte gündeme gelmiştir. 1856 tarihli Islahat Fermanı gereği nizamnameler yayınlanıp, Odalar kurulmaya başlanmıştır. Bu dönemde "kurumsal gelişme" alanında atılan önemli adım, tarımsal gelişmeyle ilgilenecek özel kurumlar olarak "Ziraat ve Ticaret Odaları"nın kurulmasıdır¹¹⁹. 1876 yılında hazırlanan Ticaret ve Ziraat Meclisi ile ilgili nizamnameye göre, ilk olarak İstanbul'da ve daha sonra diğer illerde birer "Ziraat ve Ticaret Cemiyeti" kurulacaktı. Ancak bu nizamnamenin uygulamaya konmamış olması nedeniyle 1880 yılında bu alanda yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Bunun üzerine 1881 yılında Ziraat Odaları Nizamnamesi çıkarılmıştır. Bu Nizamnameye göre, başkentte (İstanbul) ve illerde birer Ziraat Odası kurulacaktı ve üyelik genellikle fahri olacaktı. Odaların, İstanbul'da 24, il merkezlerinde 12, sancaklarda 8 ve kazalarda 4 üyesi bulunacaktı. Oda üyelerini 25 yaşından büyük "tarımla uğraşan ve maddi imkanı olanlar" arasından mahalli idare meclisleri seçecekti. Görev süreleri 4 yıl olan üyeler ayda en azından iki kez toplanacak ve kararlarını çoğunlukla alacaklardı. Odaların görevi her türlü tahılların, meyve ve orman ağaçlarının geliştirilmesi ve hayvan cinslerinin ıslahı gibi tarımsal gelişmeye ilişkin konularda görüşmeler yapmak ve alacakları kararları Ticaret ve Ziraat Bakanlığı'na bildirmektir. Bu Odalar kısa sürede yaygınlaşarak İmparatorluğun birçok önemli tarım bölgesinde kurulmuştur¹²⁰.

1912 yılında yeni bir nizamname çıkarılmıştır. Bu Nizamnamede, Ziraat Odalarının kuruluşunu yaygınlaştırmak amacıyla, ilçe merkezlerinde de Ziraat Odalarının kurulması öngörülmüştür. Bu nizamnameye göre, üyelik fahri olacaktı. Ziraat Odalarının bulunduğu yerlerde yazışmalar yapmak üzere, ücreti, Ziraat Bakanlığı'nca ödenen katip tayin edilecekti. Ayrıca mahalli ziraat ve orman mühendisleri ile veteriner hekimleri, Ziraat Odalarının tabi üyesi olacaklardı. Ziraat Odalarının görevleri genişletilerek, "Ziraat Odaları tohumlan ıslah ve yenilemek, yerli

¹¹⁹ **Ziraat Odaları 1965 Yılı Çalışma Raporu**, TZOB Yayınları, Yayın NO: 23 Ankara

¹²⁰ Sevgi Tüzün Rad, "Türkiye'de Ziraat Odalarının Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Araştırma", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1999, ss. 18-19

hayvanları ıslah etmek amacıyla damızlık hayvanlar temin etmek, gerekli tarım araç-gereçlerinin çoğaltılmasına çalışmak, bataklıkları kurutmak, sulama ve ağaçlandırma işlerini yürütmek, bu konularda raporlar hazırlamak, mahalli arazi ve iklime uygun olarak sütçülük, ipekçilik, tavukçuluk, arıcılık vb. faaliyetleri teşvik etmek, hastalık ve zararlı haşerelerle mücadele etmek ve gerekli önlemi almak, üreticiye, Ziraat Bankalarından gerekli krediyi sağlamada yardımcı olmak, ziraat sergileri düzenlemek, ziraat okulları kurmak gibi işleri yapmak yanında, sendikalar kurmak" gibi bir işlevi de yüklenmişlerdi.

Ziraat Odaları, 1931 yılına kadar oluşumlarından istenen amacın gerçekleşmesini mümkün kılacak bir varlık ve faaliyet gösterememişlerdir. Hiç şüphe yok ki, bunda, Odaların aktif teknik elemanlardan ve gelir kaynaklarından, ayrıca gerekli kanuni yetkilerden mahrum bulunuşunun büyük rolü olmuştur.

İşte böyle bir düşüncenin sonucunda, kendini uzun zamandan beri hissettiren gerekliliğin ve zorunluluğun gereği olarak, gerek Odaların kuruluş ve çalışma sistemini demokratik bir anlayışa oturtmak, gerekse Odaları işler hale getirip, ülke tarımı, hatta ülke ekonomisi için yararlı olabilmesi amacıyla Ziraat Odaları Birliği Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. 10 Nisan 1953 tarihinde Tarım Bakanlığı'nca hazırlanarak TBMM'ye sunulan Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanun Tasarısı 15 Mayıs 1957 yılında kabul edilmiştir.

6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu 1957 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak, kanuna ilişkin tüzüğün zamanında çıkarılmaması nedeni ile Ziraat Odalarının faaliyete geçmeleri 1963 yılından itibaren başlamıştır. Aradan geçen süre içerisinde, 6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat odaları Birliği Kanununun bazı maddeleri, 1971 yılında 1330 Sayılı Kanun'la, 1984 yılında 2979 Sayılı Kanunla, 2004 yılında ise 5184 sayılı kanunla değişikliklere uğramıştır.

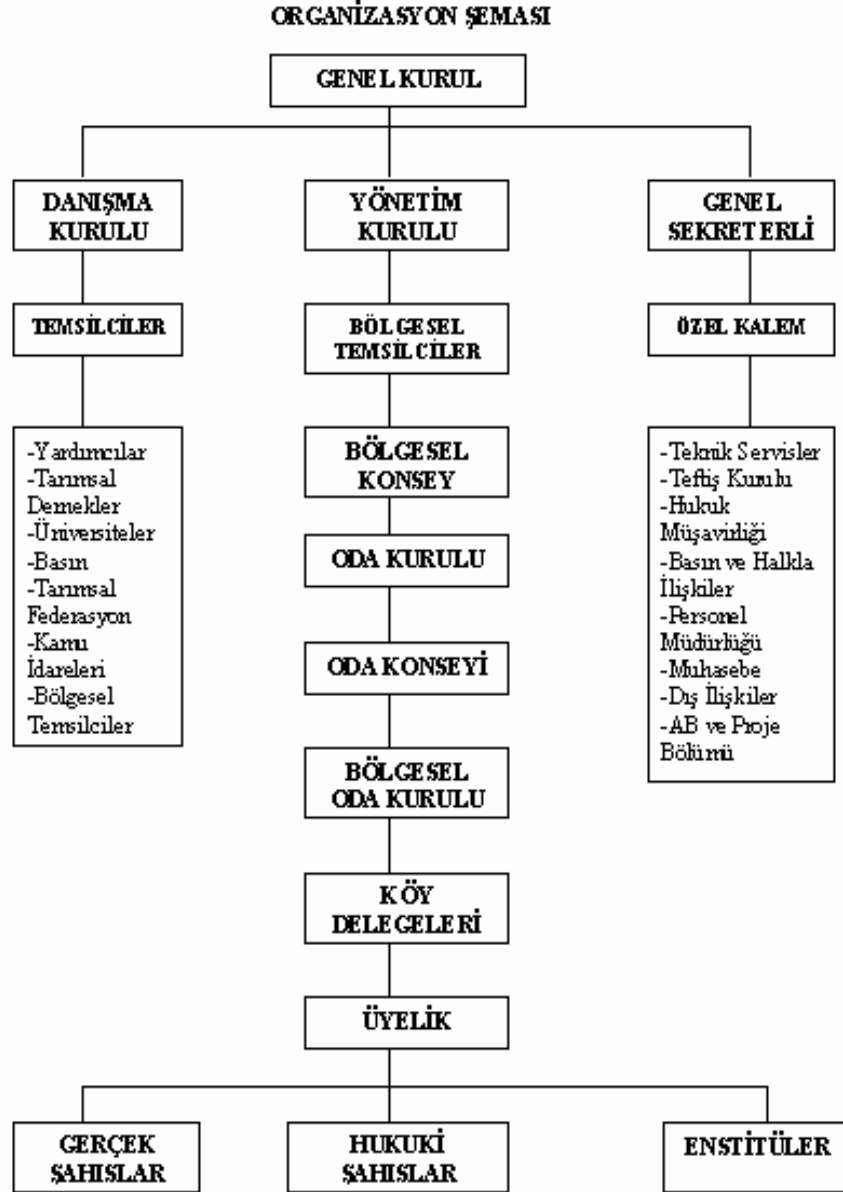
2.3.2.Ziraat Odalarının Örgüt Yapısı

6964 sayılı kanuna göre, her ilin merkez ilçe ve bağlı ilçelerinde Ziraat Odasının kurulması gerekmektedir. Ülkemizde halen 600 Ziraat Odasında 4 milyona yakın çiftçi kayıtlıdır. Ziraat Odalarının her köyde bir delegeesi vardır. Ülke genelinde köy delegelerinin sayısı 35.000'den fazladır. TZOB'a ait tüm odalarda toplam, 15.000

yönetici ve 2500'den fazla personel bulunmaktadır. Birlik merkezinde ise yaklaşık 70 personel bulunmaktadır. Merkezdeki idari yapılaşma Başta 10 kişiden oluşan yönetim kurulu olmak üzere bir genel sekreter, teknik ve idari olmak üzere iki genel sekreter yardımcısı ile bunlara bağlı birimlerden oluşmaktadır. Teknik Genel sekreter yardımcılığına bağlı birimler; Teknik Hizmetler Kurulu, Ticari ve Mali İşler Müdürlüğü, Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü bulunmakta, Diğer taraftan İdari Genel Sekreterliğe bağlı birimler; Teftiş kurulu Başkanlığı, Muhasebe Müdürlüğü, Odalar ve Organizasyon Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, Personel ve İdari İşler Müdürlüğü, Hukuk Müşavirliği bulunmaktadır. Ayrıca doğrudan başkana bağlı başkanlık danışmanları bulunmaktadır¹²¹. Ayrıca il bazında ülke genelinde 80 adet il koordinasyon kurulları bulunmakta, kurul ildeki ziraat odaları arasındaki koordinasyon çalışmaları yürütmektedir. Diğer taraftan illerin bulundukları tarımsal bölgeler dikkate alınarak oluşmuş bulunan 9 adet bölge başkanlığı vardır.

¹²¹ http://www.tzob.org.tr/tzob_web/hakkında.htm, (10.03.2006)

Şekil 4: Ziraat Odaları Birliği Organizasyon Şeması



Kaynak: TZOB Çalışma Notları

2.3.3.Ziraat Odalarının Kuruluş, Amaç ve Görevleri

Ziraat odaları, 6964 sayılı Kanunun birinci maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır; çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçilik mesleğinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplin ve ahlâkını kollayıp gözetmek, çiftçilikle iştigal edenlerin meslekî hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Yine aynı kanunun üçüncü maddesinde odaların başlıca görev ve yetkileri şu şekilde belirtilmiştir:

a) Tarım ve çiftçilikle ilgili haber ve bilgileri toplamak, gerekli inceleme, endeks ve istatistiki çalışmaları yapmak ve yayımlamak, gerektiğinde ilgililerce istenilen bilgi ve kayıtları vermek.

b) Kamu ve özel kurum, kuruluşlara faaliyet konuları ile ilgili önerilerde bulunmak, işbirliği yapmak; ticaret ve sanayi odalarına, borsa, hâl ve mezbahalara, umumî sergilere, biçerdöver kontrolleri için oluşturulacak komisyonlara ve gerekli gördüğü diğer yerlere temsilci göndermek.

c) Tarımın gelişmesi için gerekli gördüğü mevzuat değişikliklerinin yapılabilmesi veya yeni mevzuat oluşturulması hususunda Birliğe önerilerde bulunmak.

d) Tarım ve kırsal kesimin kalkınması için her türlü eğitim, yayım ve danışmanlık faaliyetlerinde bulunmak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, katkı ve önerilerde bulunmak.

e) Çiftçi kayıtlarını tutmak, çiftçilikle ilgili bilgi ve belgeleri düzenlemek, her türlü tarımsal desteklere ilişkin gerekli bilgi ve belgeleri çiftçilere ve ilgili kuruluşlara vermek.

f) Çiftçilerin tarımsal girdilerini teminen her türlü faaliyette bulunmak.

g) Yurt içi veya yurt dışı fuar, sergi düzenlemek ve katılmak, müsabakalar düzenlemek.

h) Meslek ihtilaflarında hakem olmak, mahkemelere bilirkişi göndermek.

i) Yurt içi ve Birliğin izniyle yurt dışındaki diğer meslek odaları ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

i) Bütçe imkânlarına bağlı olarak; tarım ve kırsal kalkınma ile ilgili olmak üzere her türlü teknik, idarî ve sosyal hizmet müesseseleri kurmak, satın almak, kurdurmak, hizmet satın almak, hizmet satmak, yurt içi ve yurt dışı konsorsiyum kurmak, gerekli olduğunda personel istihdam etmek, her türlü bitki ve hayvan sağlığı ile ilgili teşhis tedavi hizmetlerinde bulunmak, organize tarım ve/veya hayvancılık bölgelerinin ihdası organizasyonunda bulunmak, bu konuyla ilgili her türlü işbirliği yapmak.

j) Kuruluş amacına uygun olarak kooperatif ve şirket kurmak, iştirak etmek ve sigorta acenteliği yapmak.

k) Odalara kayıtlı muhtaç çiftçi çocuklarının, yurt içinde eğitimleri veya ihtisas ya da stajları için Birliğin onayı ile burs vermek.

2.3.4.Ziraat Odalarının Organları

Genel Kurul: Oda genel kurulu seçim çevresinden gelen delegelerden oluşur. Delegeler, odaya kayıtlı üyeler arasından dört yılda bir aralık ayı içinde ve gizli oyla seçilir. Seçilecek delege sayısı, asıl üye sayısı beş yüze kadar olan seçim çevrelerinde bir asıl bir yedek; beş yüzden yukarı olanlarda ise her beş yüz asıl üye için bir asıl bir yedektir.

Oda genel kurulu, dört yılda bir defa şubat ayı içinde, delege tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Çoğunluk sağlanamadığı takdirde genel kurul ertesi gün tekrar toplanır. Bu toplantıda çoğunluk aranmaz. Kararlar katılanların salt çoğunluğu ile alınır.

Oda genel kurulunun görevleri şunlardır:

- a) Oda meclisi üyelerini seçmek.
- b) Çalışma raporlarını incelemek.
- c) Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun ibra edilip edilmemesine karar vermek.
- d) Kesin hesapları kabul veya reddetmek.
- e) Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun teklif edeceği bütçe ve çalışma programını görüşerek karara bağlamak.
- f) Oda meclisi ve oda yönetim kurulunun getirdiği teklifleri karara bağlamak.

Genel kurul, oda meclisinin veya Birlik Yönetim Kurulunun kararı yahut genel kurul üyelerinden üçte birinin yazılı talebiyle olağanüstü toplantıya çağrılabilir.

Oda Meclisi: genel kurul tarafından dört yıl için seçilen, genel kurul üye tamsayısının yarısı kadar üyeden oluşur. Oda meclisi asıl üye sayısı on dörtten az, yirmi birden çok olamaz. Ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilir. Oda meclisi iki yılda bir, seçilmiş üyeleri arasından bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Oda meclisi başkanı ve başkan vekili, oda yönetim kurulu üyeliğine seçilemezler.

Oda meclisinin başlıca görevleri şunlardır:

- a) Bu Kanunun amacını gerçekleştirmek için gerekli kararları ve tedbirleri almak.
- b) Kendi üyeleri arasından oda yönetim kurulunu seçmek ve gerektiğinde değiştirmek.
- c) Oda içinde veya çiftçiler arasında doğabilecek ihtilafları çözmeye çalışmak.
- d) Oda üyeleri hakkında bu Kanunda yazılı cezaları karara bağlamak.
- e) Yönetim kurulunun tespit ettiği giriş ücreti ve yıllık aidat miktarlarına karşı oda üyelerinin yapacağı itirazları inceleyerek kesin karara bağlamak.
- f) Yurt içi ve yurt dışında tarımsal ve ekonomik kuruluşlara üye olmak, üye kabul etmek ve benzeri hususları karara bağlamak ile bunlardan uluslararası kuruluşlara ait olanları Birliğin onayına sunmak.
- g) Muhtaç çiftçilere odaca yapılacak ekonomik, sosyal ve teknik yardımları karara bağlamak.
- h) Eğitim ve yayım programlarını hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamaları ile ilgili kararlar almak.
- ı) Oda kadro ve bütçesi ile çalıştırılacak personelin ücretlerini tespit etmek, yönetim kurulunun teklifi üzerine bütçe üzerinde gerekli görüşmeleri yapmak, kesin hesapları karara bağlamak, hakem ve bilirkişi listelerini onaylamak.
- i) Yönetim kurulunun teklifi üzerine gerekli gördüğü konularda komiteler kurmak.

Oda Yönetim Kurulu: oda meclisinin dört yıl için kendi üyeleri arasından seçtiği en az beş en çok yedi üyeden oluşur. Ayrıca aynı sayıda yedek üye seçilir. Oda yönetim

kurulu, iki yılda bir seçilmiş üyeleri arasından bir başkan, bir başkan vekili ve bir muhasip üye seçer.

Oda yönetim kurulunun görevleri:

- a) Mevzuat çerçevesinde odanın işlerini yürütmek ve kanunî görevlerini gerçekleştirmek.
- b) Oda muhasebe kayıtlarını bilanço esasına göre tutmak ve bütçe, kesin hesap ve aktarma tekliflerini, aylık mizan ve bunlara ait raporları oda meclisine sunmak.
- c) Oda genel sekreterinin dışında odada çalıştırılacak personeli atamak ve gerektiğinde görevlerine son vermek.
- d) Oda meclisine ceza ve ödül tekliflerinde bulunmak, kendi yetkisi dahilindeki cezaları vermek, meclisçe verilecek karar ve cezaları uygulamak.
- e) Hakem ve bilirkişi listelerini hazırlayarak meclisin onayına sunmak.
- f) Çiftçiliğe ve oda üyelerine ait belgeleri tasdik etmek.
- g) Çiftçi kayıtlarını ve üye defterlerini tutmak.
- h) Bütçe dahilinde harcamalar yapmak.
- ı) Tarımsal endeks ve istatistikleri tanzim etmek.
- i) Odanın taşınır ve taşınmaz mallarını yönetmek ve korumak.
- j) Tarım ürünlerinin piyasa fiyatlarını takip ederek çiftçileri bilgilendirmek.
- k) Meslekî toplantılara gönderilecek temsilcileri belirlemek.

2.4.TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

2.4.1.Ziraat Odaları Birliği'nin Kuruluş, Amaç ve Görevleri

6964 Sayılı kanunun 23. maddesine göre, “kamu tüzel kişiliğini haiz meslek üst kuruluşu olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği kurulur, birliğin merkezi Ankara'dadır ve birlik, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamaz” demektedir.

Yine aynı kanun birliğin görevleri şu şekilde belirtmiştir:

- a) Odalara bu Kanun ile verilen görevlerin yerine getirilmesi amacıyla gerekli önlemleri almak, faaliyetlerine yardımcı olmak.

b) Tarımsal politikaların genel menfaatlere uygun olarak yürütülmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunmak, tarımla ilgili görüşlerini Hükümete ve kamuoyuna duyurmak, çiftçilerin meslekî hak ve menfaatlerini korumak.

c) Odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümlenmesi ve odalar arasında işbirliği ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak.

d) Odalarda idarî, malî iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve bunların uygulanmasını sağlamak.

e) Uluslararası sergi, fuar, toplantı, seminer, panel, kongre gibi etkinliklere katılmak.

f) Uluslararası benzer kuruluşlara üye olmak, bu kuruluşlar ve diğer ülkelerin tarımla ilgili kuruluşları ile ortak çalışmalar yapmak.

g) Üyesi olunan uluslararası kuruluşların yönetiminde yer alacak olanları belirlemek, bu kuruluşların temsilciliğini yapmak.

h) Odaları ve odaların yarından fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek.

ı) Türkiye'de yerel ve/veya genel tarım kongreleri düzenlemek.

i) Çiftçileri, çiftçi danışmanlarını, oda personelinin ve yöneticilerini eğitmek amacıyla eğitim merkezleri oluşturmak; odalar ve çiftçilerle ilgili her türlü eğitim araçlarını hazırlayıp sunmak,

j) Tarımsal eğitime yönelik gazete, radyo ve televizyon gibi basın-yayın araçları kurmak veya kiralamak.

k) Kuruluş amacı ve vazifeleri ile ilgili şirket ve vakıf kurmak, kurulu şirketlere ortak olmak.

l) Bu Kanunda gösterilen çalışma konularının gerektirdiği hususlarda faaliyet göstermek.

2.4.2. Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Organları

Birlik Genel Kurulu: İl kongrelerinde, dört yıl için seçilen temsilcilerden oluşur. Genel Kurula, yediye kadar odası olan illerden üç, on dörde kadar odası olan illerden dört, on beş ve daha fazla odası olan illerden beş temsilci gönderilir. Birlik Yönetim

Kurulu Başkan ve üyeleri, Genel Kurulda üye ve oy sahibidirler. Genel Kurul dört yılda bir mayıs ayı içinde toplanır. Birlik Yönetim Kurulunun kararı ile Genel Kurul olağanüstü toplantıya çağrılabilir. Toplantı Birlik Yönetim Kurulu Başkanı tarafından açılır ve başkanlık divanı için bir başkan, bir başkan vekili ve dört kâtip üye seçilir.

Birlik Genel Kurulunun görevleri

- a) Birlik Yönetim Kurulunun çalışma dönemine ait raporu, gelir-gider cetveli ve bilânçoları ile kadro cetvelini tetkik etmek ve karara bağlamak.
- b) Birlik Yönetim Kurulunun asıl ve yedek üyelerini seçmek.
- c) Yönetim kurulunca hazırlanan odaların çalışma raporu ile Türkiye'nin ziraî ve iktisadî durum raporunu tetkik etmek ve yayımlanmasını karara bağlamak.
- d) Birlik idarî, malî ve personel yönetmeliğini onaylamak, gelecek döneme ait yıllık tahmini bütçeleri karara bağlamak.
- e) Birlik Yönetim Kurulu üyelerinin huzur hakları ile Genel Kurul delegelerinin yolluk ve gündeliklerini tespit etmek.
- f) Amaçlarına uygun olmak kaydıyla menkul ve gayrimenkul edinmeye, satmaya, kiralamaya, rehin etmeye, kredi almaya ve vermeye, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmaya, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmiş ödüller dağıtmaya Birlik Yönetim Kuruluna yetki vermek.
- g) Birlik Yönetim Kuruluna, yabancı ülkelerde ve Türkiye'de Türk-yabancı tarımsal kuruluşlar kurulmasına, büro açılmasına, ortak çalışmalar yapılmasına veya yardımda bulunulmasına yetki vermek.
- h) Bu Kanun hükümlerinin uygulanmasını sağlamak.

Birlik Yönetim Kurulu: Birlik Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından dört yıl için seçtiği on üye ile Birlik Genel Sekreterinden oluşur. Yönetim Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Eşitlik halinde Başkanın oy kullandığı tarafın kararı geçerli sayılır.

Birlik Yönetim Kurulu, Genel Kurulu müteakip kendi üyeleri arasından dört yıl için bir başkan, bir başkan vekili ve bir muhasip üye seçer. Üst üste iki dönem Birlik Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulunanlar, aradan bir seçim dönemi geçmedikçe aynı göreve yeniden seçilemezler. Yönetim Kurulu Başkanı aynı zamanda Birlik Genel

Başkanıdır. Yönetim Kurulu, üyelerinin dörtte üçünün talebi üzerine yeniden görev bölümü yapabilir.

Birlik Yönetim Kurulunun başlıca görevleri şunlardır:

a) Çalışma dönemine ait raporu, gelir-gider cetvelini, yıllık bilançoları, odaların çalışma raporunu, Türkiye'nin ziraî ve iktisadî durumu ve ziraat ve çiftçi sorunları ile çözüm yolları hakkındaki raporu, gelecek döneme ait yıllık tahmini bütçeleri ve kadro cetvelini hazırlayarak Genel Kurulun tetkikine ve kararına sunmak.

b) Bu Kanun ile verilen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli önlemleri almak, odaların faaliyetlerine yardımcı olmak.

c) Ülkede tarım politikalarının genel menfaatlere uygun olarak yürütülmesi amacıyla gerekli çalışmalarda bulunmak, bu hususlardaki görüşlerini Hükümete ve kamuoyuna duyurmak, çiftçilerin hak ve menfaatlerini korumak.

d) Odalar arasında çıkacak ihtilafların çözümü ve odalar arasında işbirliği ve ahengi sağlamak, bu amaçla gerekli kararları almak ve uygulamak.

e) Odalarda idarî ve malî iş ve işlemlerin düzen içerisinde ve tek tip olarak yürütülmesi amacıyla yönetmelikler hazırlamak, kararlar almak ve Genel Kurul onayını müteakip uygulamak.

f) Yurt içinde ve yurt dışında yapılan her türlü sergi, fuar, toplantı, seminer, panel, kongre gibi etkinliklere katılmak ve düzenlemek.

g) Konusundaki uluslararası meslekî kuruluşlara üye olmak ve temsilciliğini yapmak.

h) Birliğin, yönetiminde temsil edileceği kuruluş, kurul ve benzeri yerlerde görevlendirilecek temsilcilerini belirlemek.

ı) Odaları ve odaların yarından fazla hissesine sahip bulundukları şirketleri denetlemek.

i) Bölge başkanlıkları, il koordinasyon kurulları, danışma kurullarını oluşturmak ve bu kurulların çalışma usul ve esaslarını belirlemek.

j) Birlik ve odalarla ilgili idarî, malî ve personel yönetmeliğini hazırlamak ve Genel Kurulun onayına sunmak.

k) Birlik Genel Sekreterinin görev ve yetkilerini düzenleyen yönetmeliği onaylamak ve yürürlüğe koymak.

l) Alınan yetki çerçevesinde taşınır ve taşınmaz mal alımı, satımı, kiralanması, yaptırılması, rehin verilmesi, ipotek alınması ve verilmesi, kredi alınması ve verilmesi işlerini yürütmek, Birlik ve odaların işlerinin düzenle yürütülmesini teminen kararlar almak ve yürürlüğe koymak.

m) Odaların kooperatif ve şirket kurmalarına ve kurulu bulunan kooperatif ve şirketlere iştirak etmelerine, temsilcilik açmalarına izin vermek.

n) Kredi almak ve vermek, aynî, nakdî, teknik ve sosyal yardımlarda bulunmak, ödüller dağıtmak.

o) Genel kurulca verilecek diğer görevleri yapmak.

2.4.3.Ziraat Odaları Birliğinin gelirleri

Ziraat Odaları Birliğinin gelirleri şunlardır :

a) Oda gelirlerinden gönderilecek yüzde onluk paylar.

b) Yayın gelirleri.

c) Yardım ve bağışlar.

d) Diğer gelirler.

e) T. C. Ziraat Bankasından yapılacak yıllık yardım.

f) Ticaret borsalarının bir evvelki yıl umumî gelirleri tutarının yüzde üçü oranında ödeyecekleri Birlik payı.

g) Bütçe imkânları dahilinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bütçesine konacak ödenekler.

h) Bitkisel, hayvansal ve su ürünlerini üreticiden satın alan gerçek veya tüzel kişiler, teşekküller, kamu kurum ve kuruluşları, tarım satış kooperatifleri veya bunların üst kuruluşlarının (tüketim amaçlı alımları hariç) satın veya teslim aldıkları ürün bedelleri ile sattıkları ürün bedelleri üzerinden kesilecek binde bir oranında Birlik payları.

ı) Çiftçilere Devletçe ödenen nakdî tarımsal desteklerle ilgili ödenecek miktardan transferi yapan kurumca binde dört oranında kesilen Birlik payı.

2.5.ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ'NİN SİYASAL İKTİDARI ETKİLEME YÖNTEMLERİ

Baskı grupları amaçlarını ulaşmak için bir takım araçlar kullanmaktadır. Bir baskı grubu olarak Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği'de bu çerçevede bu araçları yer yer başvurmaktadır. Bunlar bazen siyasal iktidar ve parlamento üyeleri üzerinde doğrudan faaliyetler, bazen de halkın aracılığı ile olan dolaylı faaliyetlerdir. TZOB'un en fazla kullandığı araçlar; basın açıklamaları, yasama ve yürütme üyeleriyle yüz yüze görüşmeler, ilanlar, gazete röportajları, çeşitli yayınlar, paneller, toplantılar ve mitinglerdir.

TZOB'un siyasal yaşamdaki yeri ve siyasal iktidarı etkilemesi açısından bu araçları ve son yıllarda nasıl kullandıklarını örneklerle inceleyelim;

2.5.1.Mitingler

1989 Eylül'ünde Manisa'da Ziraat Odası öncülüğünde 10 bin köylü çiftçi sorunlarını dile getirmek amacıyla miting yapmıştır. Manisa mitingi 12 Eylül'den sonra gerçekleştirilen ilk büyük köylü mitingiydi.

26 Haziran 2001 tarihinde Tekirdağ Ziraat Odası tarafından "Hak Arama Mitingi" düzenlenmiş TZOB da bu mitinge destek vermiştir. Edirne'den Kars'a Türkiye'nin dört bir köşesinden 30 bini aşkın çiftçinin katıldığı mitingde üreticiler sorunlarını dile getirerek, seslerini ve sorunlarını hükümete duyurmaya çalışmıştır.

16.09.2005 Cuma günü Ceyhan'da Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) 0,26 Ykr'dan (260.000 TL) olarak açıkladığı mısır alım fiyatlarının üreticinin maliyetini dahi karşılamadığını ön süren çiftçiler Ceyhan Ziraat Odası Başkanlığı tarafından organize edilen mitingde bir araya gelmiştir.

Mitingde çiftçiler haklarını alamamaları durumunda mitinglere devam edeceklerini gerekirse yolları kapatacaklarını yetmemesi halinde Ankara'ya kadar yürüyeceklerini ifade etmişlerdir.

Miting, AKP iktidarının yalanlarının bitmediğini öne sürülerek mısıra verilen fiyatı ve AKP'yi protesto için katılımcıların alkışlı protestosuyla devam etti. Bir süre alkışlarla protesto gösterilerini sürdüren çiftçilerin ardından konuşmacılar, miting

alanında toplanan çiftçilerin amacının haykırış ve AKP'ye verdiği uyarı olduğunu belirterek, “Sorunlarınıza sahip çıkın, Ziraat Odaları ve çiftçi birlikleriyle ortak hareket edin” dedi. AKP hükümetinin son zamanlarda bölge milletvekilleriyle birlikte tarıma verdikleri ve tarıma ayrılan bütçenin 4.5 katrilyon lira olduğunu belirttiklerini vurgulayan Oda Başkanı, “Yalan söylüyorlar, ayrılan bütçe 3.4 katrilyondur” dedi. AKP'nin ve Adana Milletvekili Vahit Kirişçi'nin açıklanan taban fiyata kılıf uydurduğuna dikkat çeken Başkan, çiftçinin ürettiği ürünün maliyetini ve sıkıntılarını göz ardı ettiklerini vurguladı. Başkan, çiftçinin haykırışının bu mitingle son bulmayacağını ve daha geniş katılımlı daha coşkulu eylemlere imza atacaklarını kaydetti¹²².

22 Eylül 2005 tarihinde Ziraat Odaları öncülüğünde Manisa'da miting yapılmıştır. Bu miting 100 bin kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiş olup Cumhuriyet tarihimizin de en büyük çiftçi mitingidir. Mitingde yapılan konuşmalarda hükümetin tarım politikası, IMF ve Avrupa Birliği'nin istekleri doğrultusunda şekillendiğini söylenerek eleştirilmiştir.

Enflasyonda hedefin yüzde 8 olarak ilan edilmesine rağmen mazot, gübre ve tarım ilaçlarına yüzde 50'lere varan zam yapıldığını söyleyen konuşmacılar, tarım ürünleri fiyatlarının ise, sürekli olarak düşürüldüğünü, üretici kesimin peşin vergi veren tek kesim olarak kaldığını ifade eden konuşmacılar tarım kesimiyle ilgili yapısal sorunların çözülmemesinden şikayetçi olmuşlardır.

Mitingde konuşan Türkiye Ziraat Odaları Birliği Genel Başkanı Şemsi Bayraktar, Türkiye'de 3 milyona yakın çiftinin desteklerden yararlandığını, 1.5 milyona yakın çiftçinin, kayıt sisteminde öngörülen koşullar nedeniyle destek alamadığını belirtmiştir. Bayraktar, çiftçi başına verilen desteğin Fransa'da, Türkiye'de verilenin 23 kat fazlası olduğunu da vurgulamıştır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanı Mehmet Mehdi Eker ise "miting, siyasi bir mitingdir, çiftçilerle ilgili bir mitingden çok, siyasi angajmandır, çiftçinin kendi mitingi gibi görmüyoruz" diyerek, kendi hükümetleri kadar çiftçinin temel meselelerine değinen, sorunlarını çözen bir hükümetin olmadığını söylemiştir¹²³.

30.07.2006 tarihinde yine Türkiye Ziraat Odaları Birliği öncülüğünde düzenlenen ve 100 bin kişinin katıldığı fındık mitingi, Ordu Cumhuriyet Meydanı'nda

¹²² <http://www.zmo.org.tr/odamiz/bizden.php?kod=2190>, (02.02.2006)

¹²³ http://www.karamanziraatodasi.com/h_ciftci_meydanda.htm, (02.02.2006)

gerçekleşmiştir. Mitinge Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları ve Muhtarlar Derneği de destek vermiş olup. çiftçilere hitap eden TZOB Genel Başkanı Şemsi BAYRAKTAR, çiftçinin sıkıntılarını dile getirmiştir.

Mitingde konuşan TZOB Genel Başkanı BAYRAKTAR, miting için meydanları dolduran çiftçilerin siyaset yapmak için değil, hak ve menfaatlerini korumak için meydanlara çıktıklarını belirterek, “Niçin bu meydanlardayız? Çünkü fındık, milli ve stratejik ürünümüz. Fındık üreticilerimiz ve Türk tarımı üzerine büyük oyunlar oynandığı için bu meydanlardayız. Bu oyunu oynayanları, oynadıkları sahneden indirmek için bu meydanlardayız. Karadeniz’de fındık yerlerde süründüğü için bu meydanlardayız. Karadeniz’de tencerede aş değil, taş kaynadığı için bu meydanlardayız” demiştir.

Konuşmasında hükümeti de eleştiren BAYRAKTAR, hükümetin mevcut sorun için, 'bizi ilgilendirmez' demesini “sorun, sadece Fiskobirlik meselesi değildir, tüm fındık üreticilerini, 500 bin üreticiyi, fındıktan geçimini sağlayan 8 milyon insanımızı ilgilendiriyor. Hatta alışveriş yapamadığı için zor durumdaki Karadeniz esnafımız, kepenk kapatıyor. Fındık sorunu ülkesel bir sorundur ve tüm ülkemizi ilgilendiriyor. Fiskobirliğe karşı sorumluluk duyulmuyorsa bile, devletin fındık üreticilerimiz ve fındıktan geçinen bu insanlara karşı sorumluluğu vardır” sözleriyle eleştirmiştir¹²⁴.

2.5.2.Yasama ve Yürütme Üyeleriyle Yüz Yüze Görüşmeler

TZOB Genel Başkanı, yönetim kurulu üyeleri, Ordu, Giresun Ziraat Odası Başkanları ve üreticilerle birlikte Meclis Tarım komisyonu toplantı salonunda Tarım Orman ve Köyişleri Komisyonu Başkanı Vahit KİRİŞÇİ, Başkan Vekili Özkan ÖKSÜZ ve Komisyon Üyeleri Maliki Ejder ARVAS ve Ahmet KAMBUR ile görüşmüşlerdir.

Bu görüşmede TZOB Genel Başkanı Şemsi BAYRAKTAR, çok önemli bir ürün olan fındıkta sıkıntıların yaşandığını belirterek, “2006-2010 dönemini kapsayan bir strateji belgesi var ve buna bağlı olarak da bir Tarım Kanunu hazırlanıyor. Kanun geçici maddesinde belirtildiği üzere meyve ve sebze üreten üreticilerimiz başta fındık üreticilerimiz Doğrudan Gelir Desteği’nin dışında kalmaktadır bu tasarinın

¹²⁴ http://www.tzob.org.tr/tzob_web/Haber/findik_miting_2006.htm, (12.03.2007)

değiştirilerek meyve-sebze üreticileri, fındık üreticileri ve narenciye üreticilerinin DGD kapsamı dışında bırakılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

22.12.2005 tarihinde Tarım Bakanı Mehdi Eker'in katılımıyla gerçekleştirilen toplantı, AB tarama sürecinde Bakanlık tarafından yürütülmekte olan çalışmalar ile ilgili sivil toplum kuruluşlarını bilgilendirme amaçlı olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile yapılmıştır.

Toplantıda Türkiye Ziraat Odaları Birliği Genel Başkanı Sayın Şemsi Bayraktar "AB Sürecinde TKB-TZOB işbirliği ve izlenecek Stratejiler Hakkında Görüşlerimiz" başlıklı sunumunda; TZOB'un mevcut kapasitesine, müzakere sürecinde TZOB'un fonksiyonuna, tarımda etki analizi yapılacak alt sektörlerin belirlenmesine, TZOB'un tarım müzakere pozisyon belgesi konusundaki görüşlerine, kırsal kalkınma, tarımsal ürünlerin tercihli ticaretine, katılım öncesi tarımda sorunlar ve yapısal dönüşüm önerilerine, tarımda AB ile yapısal farklılıklarımıza, tarım sektöründe AB'ye uyum sorunu ile uyum için yapılması gerekenler ve yapısal dönüşüm konularına değinmiştir¹²⁵.

14 Mayıs 2005 tarihinde TZOB tarafından organize edilen “Dünya Çiftçiler Günü” kutlamalarının ardından Başbakan Tayyip ERDOĞAN, tarımdaki sorunları dinledikten sonra bunların kendisine bir rapor halinde sunulmasını istemiş, bunun akabinde TZOB 5 temel sorunu Başbakan’a iletmıştır. Bunlar¹²⁶:

1- Buğday fiyatları/alımlar: TMO buğday fiyatını, birliğimizin 2005 üretim maliyetini göz önüne alarak açıklamalıdır. TMO tarafından, fiyatın korunabilmesi için etkin bir alım yapılmalıdır. Üreticilerden yapılan alımlar peşin olmalıdır.

2- Süt: Nisan ayından itibaren süt arz ve talebinde dengesizlik meydana gelmiş, günlük 500 ton civarında bir süt fazlalığı oluşmuş ve süt fiyatları 50 YKr (500.000 TL) dan, 40 YKr (400.000 TL) ve aşağılarına kadar düşmüştür.

Tüketimdeki artışın sağlanabilmesi amacıyla, okul sütü projesi, dar gelirli vatandaşlara süt verilmesi gibi uygulamalar için kaynak ihtiyacı karşılanmalıdır.

¹²⁵ http://www.tarim.gov.tr/kurumsal/birimler/merkez/diatk/web/faaliyetler_dosyalar/taramacalismalar/STK_toplantilari/22aralik05_TZOB.doc, (11.01.2007)

¹²⁶ www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/22_05_2005.htm, (11.01.2007)

Sanayiciler tarafından süt fiyatları asgari 47,5 YKr/Kg (475.000 TL/Kg) seviyesine yükseltilmelidir. Mevcut süt fazlasını değerlendirmek üzere süttozu ihracatına destek verilmelidir.

3- Tarım Sigortaları Kanunu: Tabii afetlerden zarar gören çiftçilerin zararları telafi edilemediği için bu kanun çok önemlidir. Biran önce çıkarılmalı ve en kısa zamanda uygulamaya konulmalıdır. Bu kanunun uygulanması için 200-400 milyon YTL arasında kaynak ayrılmalıdır.

4- Gübre Desteği: Maliyetlerimiz çok yüksektir. Rekabet edebilmemiz için gübrede KDV indirimi biran önce yapılmalıdır.

5- Mazot Desteği: Üretim maliyetleri içinde en fazla yer tutan kalemlerden biri olan mazotta TV indirimi biran önce yapılmalıdır.

29.05.2005 Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Başkanı şemsi BAYRAKTAR, Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali COşKUN’la görüşerek, tarımdaki öncelikli sorunları dile getirmiştir.

Görüşme sırasında BAYRAKTAR, Sanayi ve Ticaret Bakanından 3 konuda yardım talep ederek, Sanayi Bakanlığı’nın hem kendileri hem de tarımın bazı alt kollarıyla ilgili olduğunu söylemiştir.

TZOB’un 4 milyon üyesiyle ve 700 Odasıyla tarımda şemsiye bir kuruluş olduğunu ve pancar üreticilerinin tamamının kendi yeleri olduğunu kaydeden BAYRAKTAR, nişasta bazlı şeker oranlarının arttırılması ile ilgili duyumlar aldıklarını, konunun kendilerini yakından ilgilendirdiğini ve TZOB olarak buna tepki gösterdiklerini belirtmiştir.

Son günlerde süt ile ilgili sıkıntılarının bulunduğunu süt fiyatlarında aşırı bir düşme olduğunu, bir kilo süt satan üreticinin bugün ancak bir kilo yem alabileceğini, bu durumda üreticinin üretime devam etme şansının kalmadığını söyleyerek, varoşlara, okullara ve hamile kadınlara süt iirtme projelerine destek istemiştir.

Yapılan görüşmede Tariş’e bağlı Birliklerin anlaşmazlığa dştğn ve Tariş’in parçalanmaması gerektiğine dikkati çeken BAYRAKTAR, “Tariş, bugüne kadar birlik ve beraberlik içinde başarılı hizmetler vermiş bir kuruluştur. Onun parçalanması bizi fevkalade rahatsız etti. Sayın Bakanımızdan da bu parçalanmanın giderilmesi konusunda yardımlarını talep ediyoruz” demiştir.

2.5.3.Kongre, Sempozyum ve Panel Çalışmaları

“Türkiye I. Besi ve Süt Hayvancılığı” Sempozyumu: 2-3 Aralık 1999 tarihinde Menemen de Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsünün organizasyonu ile gerçekleştirilen sempozyuma TZOB da katılmıştır.

Türkiye'de hayvansal ürünlerin tüketimi ve beslenme, hayvansal ürünleri durum ve tahmini, süt hayvancılığı, besi hayvancılığı, hayvancılık politikaları, yem talebi ve yem üretiminde sorunlar sempozyuma katılan temsilciler tarafından ele alındı. T.Z.O.B. adına sempozyuma katılan konuşmacı da hayvancılık politikaları hakkındaki görüşlerini bildirmiştir¹²⁷.

“8. Türkiye Hayvancılık” Kongresi: 22-23 Haziran 2000 tarihinde Ankara'da “8. Türkiye Hayvancılık Kongresi” yapılmış, TZOB adına bir uzman da bu kongreye katılmıştır. Kongrede Türkiye'de koyun yetiştiriciliği, su ürünleri üretimi, arıcılık, kanatlı yetiştiriciliği, yarış atı yetiştiriciliği, sığır yetiştiriciliği, pet hayvanları ve hayvan severlerin sorunları ve çözüm önerileri, beyaz et ve yumurta üretiminin bugünü ve yarını, Türkiye'de atçılığın geçmişi, geçmişte ve günümüzde dünya ve Türkiye'de binicilik konuları ele alınmıştır¹²⁸.

“Türk Tarımında Gübre” Paneli: 25.Ekim.2000 tarihinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Toplantı Salonunda gerçekleştirilen "Türk Tarımında Gübre" adlı panelde "Ucuz Girdi Temininde Ziraat Odalarının Etkinliği Ne Olmalıdır" konulu sunumuyla Birlik Genel Sekreter V.Muzaffer Türkoğlu panelist olarak katılmıştır¹²⁹.

"Küreselleşme Sürecinin Türkiye Tütün Sektörüne Etkileri" Paneli: 18 Nisan 2002 tarihinde Ziraat Mühendisleri Odası tarafından düzenlenen "Küreselleşme Sürecinin Türkiye Tütün Sektörüne Etkileri" adlı panelin açılış konuşmasında TZOB Başkanı M.Rıfat AKYÜZ Birlik görüşlerini açıklamıştır.

“AB Sürecinde Süt Sığırcılığı ve Süt Sanayi” Paneli: 21.04.2005 tarihinde yine TZOB’un organize ettiği “AB Sürecinde Süt Sığırcılığı ve Süt Sanayi” adlı panelde hayvancılık sektörünün sorunları masaya yatırılmış, süt üreticilerinin sorunları ele alınmıştır. Panelde üreticilerin en büyük sorunları şu şekilde sıralanmıştır; süt fiyatlarının tamamen piyasa ekonomisine terk edildiği bunun da hem fiyatta hem de

¹²⁷ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, TZOB Yayınları, Ankara, 2001, s.47

¹²⁸ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.48

¹²⁹ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.55

ürün için sürekli bir alıcı temininde sıkıntılar yarattığı, yem ve diğer maliyetlerin yüksekliği, eğitim ve yayım hizmetlerinin yetersiz olduğu, hayvan hastalıklarıyla mücadele eksikliği ve en önemli sorun ise örgütlenme eksikliği olarak vurgulanmıştır¹³⁰.

"Kuş Gribinin Ekonomik ve Sosyal Boyutları" Paneli: 26 Ocak 2006 tarihinde TZOB Başkanı Bayraktar, Tarım ve Köyişleri Bakanı Mehmet Mehdi Eker, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener'in katıldığı "Kuş Gribinin Ekonomik ve Sosyal Boyutları" konulu panelde yaptığı konuşmada, kırsal kesimde geleneksel köy tavukçuluğu için iyileştirici herhangi bir stratejinin ortaya konulmadığını kaydederek "Bu konuda en kısa zamanda bir adım atılmasını bekliyoruz" demiştir.

Şemsi Bayraktar, “köy tavukçuluğunun ortadan kaldırılması yerine, üretimi kapalı sisteme yönlendiren, daha sağlıklı küçük ölçekli kümeslerin oluşturulması için bu tip projelerle üreticilere destek sağlanması, böylece kırsalda sosyal fayda sağlayan köy tavukçuluğunun yaşatılması gerekmektedir” demiştir.

Krizin aşılması için ilave desteklere ihtiyaç olduğunu belirten Bayraktar, “artan stokların eritilebilmesi ve özellikle tüketimdeki daralmanın aşılabilmesi için, entegre tesislerde hijyenik şartlarda üretilen ve kesilen ambalajlı ve markalı ürünlerin tüketilmesinde hiçbir sakınca olmadığından, başta TBMM, Türk Silahlı Kuvvetleri, hastaneler, okullar, hapishaneler ve kamu kurum kuruluşlarında beyaz et ve yumurtanın tüketiminin teşvik edilerek, halkın üzerindeki psikolojik etkinin ortadan kaldırılmasını sağlanmalıdır” şeklinde sözlerini sürdürmüştür¹³¹.

2.5.4.Toplantılar

Üzüm, Pamuk ve Fındık Maliyet Toplantıları: 18.8.1999 tarihinde konu ile ilgili kuruluşların katıldığı üzüm ve pamuk maliyet toplantısı Manisa Ziraat Odasında yapılarak, 1999 yılı kuru üzüm ve pamuk maliyetleri belirlenmiştir.

Her yıl Ordu Ziraat Odasıncı düzenlenen fındık maliyet toplantılarına 1999-2000 döneminde de TZOB iştirak ederek, fındık maliyeti hesaplanmış, hesaplanan maliyete üretici karı da eklenerek, fındık alım fiyatı teklifleri hesaplanmış ve kamuoyuna duyurulmuştur.

¹³⁰ “AB Sürecinde Süt Sığırcılığı ve Süt Sanayi” Paneli, TZOB yayınları, NO:255, Ankara, 2005, ss. 3-5

¹³¹ http://www.alomaliye.com/ekonomi/kus_gribi_260106.htm, (12.11.2006)

9-10 Ekim 2000 tarihinde Akçay/Balıkesir de TÜGEM Koordinatörlüğünde yapılan Zeytin ve Zeytinyağı Danışma Kurulu Toplantısına TZOB katılmış, Türkiye zeytin ve zeytinyağı rekoltesi bölgeler itibariyle tespit edilerek, zeytinyağı ihracatı, yurtiçi tüketimi ile zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin sorunları dile getirilmiştir.

Türkiye İpek Böcekçiliği ve İpekçilik Milli Komitesi Toplantıları: TZOB, üyesi bulunduğu Türkiye İpek böcekçiliği ve İpekçilik Milli Komitesi'nce 19 Mart 1999'da Aksaray'da, 19 Kasım 1999'da Ankara'da, 25 Nisan 2000'de Ankara'da, 16-17 Kasım 2000'de Kemaliye/Erzincan, 29 Mart 2001 tarihinde Ankara'da düzenlenen toplantılara katılmıştır. Yönetim Kurulu en son düzenlemiş olduğu toplantıda yaş ipekböceği kozası destekleme primi miktarının %50 artırılmasına, ücretsiz tohum, termometre ve hidrometre dağıtımı için kararlar alınmış ve gerekli girişimlerde bulunulmasına karar verilmiştir¹³².

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayvancılık Alt Komisyonu Toplantısı: 17 Nisan 2000 tarihinde Ankara'da yapılan toplantıya TZOB adına bir uzman katılmıştır. Tarım sektöründe uygulanan teşvik tedbirlerinin düzenlenmesi çerçevesinde tarımsal sanayi yatırımı yapan ve bu yatırım için gerekli hammaddeyi çiftçilerle sözleşmeli üretim yaparak temin eden yatırımcıların teşvik edilmesi, tarımsal ürünlerin kolaylaştırılması, çiftçinin yerinde istihdam edilmesi ve çiftçi gelirinin yükseltilmesi amacıyla sözleşmeli üretim modeli düşünülmüştür. Bu modelin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak üzere komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Tarım Alet Makinaları, Tohumculuk ve Gübre Özel İhtisas Komisyon Toplantıları: Tarım Alet ve Makinaları Sanayi Özel İhtisas Komisyonu, Bitkisel Üretim (Tohumculuk) Özel İhtisas Komisyonu ve Gübre Sanayii Özel İhtisas Komisyonu çalışmaları 2.12.1999 tarihinde yapılmış, TZOB uzmanlarınca konular takip edilerek, Birlik görüşleri komisyonlara sunulmuştur¹³³.

Ülkesel Tohumculuk Planlama ve Danışma Kurulu Toplantısı: Tohumculuğun gelişmesini hızlandıracak özel sektör tohumculuğunu teşvik etmek, tohumluk üretimi, tedariki, yurt içi kullanımı ve ihracatında, artışlar sağlamak, gelecekte karşılanabilecek sorunlara tedbirler geliştirmek amacıyla 18 Ocak 2000 tarihinde Toprak Mahsulleri Ofisinde düzenlenen toplantıya TZOB'dan da bir uzman katılmıştır.

¹³² TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.48

¹³³ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.49

2.5.5.Basın Açıklamaları

13 Temmuz 2001, Tütün Yakılması Hakkında: Yanlış beyan ve yayınlara cevap olarak, basın toplantısı düzenlenmiş ve "bu ülkede hiçbir zaman yakılmak için tütün alınmadığı, yakılanların ıskarta ve hiçbir şekilde değerlendirilemeyecek tütünler olduğu" ısrarla vurgulanmış ve tütün üreticilerinin yaşamış olduğu sorunlar dile getirilmiştir.

04 Mayıs 2005, Buğday Üreticisinin Sorunları Hakkında: Son yıllarda gerek iç gerekse dış dinamiklerin etkisi tarım sektörüne de yansımış bundan da en çok hububat üreticisi etkilenmiştir.

Enflasyon ile buğday fiyatlarında artış hızı benzer seyir izlerken buğday üretiminde yoğun olarak kullanılan girdilerdeki artış hızının yüksek gerçekleşmesi çiftçilerin gelirlerini doğrudan etkilemektedir

Sektör gelişen dünya koşullarına uyum sağlamak, tüketimimizi üretimimizle karşılamak ve dünya ülkeleri ile rekabet edebilir bir yapıya kavuşmak zorundadır. Bu bağlamda üretimden, pazarlamaya bir dizi sorunlar yumağıyla da karşı karşıyayız. Bunların çözümü verim, kalite ve üretim artışının sağlanması için doğru politikalarla mümkün olacaktır.

Bu anlamda üreticilerin 2005 sezonu beklentileri;

- Üretim maliyetlerini düşürmek amacıyla maliyet içinde %44 payı olan gübre ve mazotta Tarım Paketinde açıklanan KDV indirimleri bir an önce yapılmalıdır.

- Geçen sezon üreticinin toplayıcılara mahkum eden uygulamanın düzeltilmesi için TMO piyasalarda etkinliğini artırmalı bunun için kapattığı 100'ü aşkın alım merkezlerini yeniden açmalıdır.

- TMO ürün alımlarını peşin olarak yapmalı, böylelikle vadeli alımlardan dolayı oluşan fiyat düşüşleri önlenmelidir.

- TMO borsa alımları ile kendi ajanslarındaki alımları arasındaki fiyat farkları geçen sezon üreticilerimizi mağdur etmiştir. Üreticilerimizin mağduriyetin önlenmesi bakımından alım ajansları ile borsalarda yapılan analizlerin paralel olmalıdır.

- TMO geçtiğimiz sezon uyguladığı alım baremlerinin belirlenmesinde kullanılan kriterlerin uygun olmaması nedeniyle buğday fiyatları ilan edilen fiyatların

çok daha altına düşerek üreticileri mağdur etmiştir. Baremlerdeki kriterler makul bir seviye getirilmelidir.

-TMO açıklayacağı fiyatı, 2005 üretim maliyeti olan 404.000 TL/kg'ı göz önüne alarak açıklamalıdır¹³⁴.

10 Nisan 2005, TZOB'dan "Okul Sütü Projesine" Destek: Süt üretiminin artmasına rağmen tüketimin artmaması ve tüketiciye yönelik fiyatların düşmemesi üzerine Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) bir dizi önlem önermiştir¹³⁵.

Bu önlemler şunlardır;

-Okul sütü projesinin ivedilikle uygulamaya geçirilmesi, bunun yanı sıra sadece okullara değil, düşkünler evi, yetimhane, çocuk esirgeme kurumları gibi bazı kamu kurum ve kuruluşlarına ücretsiz olarak süt ve süt ürünlerinin verilmesi, burada oluşan maliyet Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan, TOBB bünyesinde süt alım satımından alınan tescil kesintisi kaynağından sağlanmalıdır.

- Halen süt sektöründe süt ve süt ürünleri için yüzde 8 ve yüzde 18 oranında uygulanan KDV yüzde1 seviyesine indirilmelidir.

- Üretimin tüketime dönüşmediği dönemlerde fazlalık sütlerin sanayici tarafından bırakılmayıp, süt tozu ve tereyağına işlenmesi, oluşacak maliyetin yukarıda belirtilen kaynaklardan karşılanması sağlanmalıdır.

- Geçici olarak(süt üretiminin fazla olduğu 3 aylık dönem için) sütünü sanayiye getiren üreticiye ödenen süt teşvik primi belirli ve makul oranlarda artırılmalıdır

- Sanayicinin stoklama maliyetlerinin karşılanması için bir formül geliştirilmelidir.

- Bunun yanında hedef grubu özellikle gençler, çocuklar, anne ve babalar ve öğretmenler olan süt tüketimini artırıcı kampanyalar ve çeşitli sosyal etkinlikler hayata geçirilmelidir."

¹³⁴ www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/04_05_2005.htm, (14.04.2006)

¹³⁵ www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/10_04_2005.htm, (14.04.2006)

24 Ağustos 2005 Çekirdeksiz Kuru Üzüm Hakkında: Çekirdeksiz kuru üzüm, dünya üretim ve ticaretinde söz sahibi olduğumuz geleneksel birkaç ürünümüzden birisidir. Ülkemiz dünya çekirdeksiz kuru üzüm ticaret hacminden %50'ye yakın pay alarak dünya üzüm fiyatlarının oluşmasını sağlamaktadır.

Ege Bölgesinde 100 000 ailenin geçimini sağlayan çekirdeksiz kuru üzümde bu yıl 250.000 ton rekolte (toplam ürün) tahmin edilmektedir. TZOB'un yaptığı çalışmaya göre 2005 yılı çekirdeksiz kuru üzüm maliyeti 1.15 YTL/Kg'dır.

Çekirdeksiz Kuru üzümde 2005/2006 pazarlama sezonu başlarken üreticilerimize ürünlerini birden pazara çıkarmamaları gerektiğini hatırlatmak istiyoruz. Bu gün havalanacak olan uçaklarla üreticilerimize dağıtacağımız bildirilerle kampanyayı başlatıyoruz.

Üreticilerin ürününü pazara çıkarana kadar depolayabilmeleri için Manisa Ziraat Odaları, bölgedeki özel ve kamu kuruluşlarının depolarını kiralayarak, bu sezon üreticilerin hizmetine sunacaktır. Üreticilerimiz ürünlerini bu depolarda sigortalı olarak depolama imkanına sahip olacaklardır¹³⁶.

Uçaktan Atılan Bildirilerin Metni: Değerli üzüm üreticileri, Türkiye ve dünya piyasalarına hakim olmak ve fiyatın düşmemesi için, ihtiyacımız kadar üzümü pazara götürelim.

Açığa (emanete) ürün vermeyelim. Evimizde bekletelim. Deponuz yoksa şimdiden ziraat odalarına müracat edelim.

Üzerimize oyun oynatmayalım, erken satmak zorunda kalırsak, ihtiyacımız kadar ürünü ticaret borsalarına satalım.

Değerli üzüm üreticileri, kendi menfaatlerimizi kollayalım, devlet üzümde, müdahale alımı yapmalı, alıcılar fiyatı düşürmek istiyorlar, boşuna heveslenmesinler direneceğiz, istediğimiz maliyet fiyatı olmadan, üzümümüzü pazara götürmeyeceğiz.

Üzüm fiyatları artmaz diyenlere kanma, bu yıl üzümün değerini sen belirle.

2.5.6.Projeler

TZOB, çiftçi ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli projeleri ya bizzat hazırlamış yada kamu kurumlarınca hazırlanan çeşitli projelere katılmış, bu projelerin oluşma aşamasında görüşlerini sunmuştur.

¹³⁶ http://www.tzob.org.tr/tzob/tzob_haberler_2005.htm, (14.04.2006)

“Ürün Borsaları Geliştirme Projesi”: Dünya Bankası Destekli ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü Koordinasyonluğunda yürütülen Ürün Borsaları geliştirme Projesi Kapsamında oluşturulan;

Pamuk Tasnif Kriterleri Daimi Komitesine Aydın ve Menemen Ziraat Odaları Başkanları ile TZOB da katılmıştır. Pamuk Tasnif Kriterleri Daimi Komite toplantılarına pamukta tek balya sistemine geçişin önemi vurgulanmış, kutlu pamuk içinde bir standart oluşturulmuştur.

Proje kapsamında oluşturulan Buğday Tasnif Kriterleri Daimi Komitesin de ise Birlik bir uzman tarafından temsil edilmiştir. Komite çalışmaları sonucu ülkemizde farklı uygulanan buğday standartlarının artık herkes tarafından kabul görecektir tek bir standart olması için çalışmalar yapılmış ve yapılan çalışma sonucu TSE'ye gönderilmiş ve çalışma son aşamasına gelmiştir¹³⁷.

“Alternatif Ürün Projeleri”: TZOB, üretim fazlalığı olduğu iddia edilen ürünler için alınacak önlemler konusunda yasaklayıcı kota sistemi yerine prim sistemi gibi teşvik edici veya caydırıcı ekonomik önlemlerin kullanılmasının daha doğru olacağına inanmaktadır. Bilindiği gibi ABD ve AB'nde de tarım ve destekleme politikaları bu yönde değiştirilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde pazarlama sorunu yaşanmayan ürün hemen hemen yok gibidir. Şeker Pancarına kota konulunca yerine üretilen patatesten zaten var olan pazarlama sorunları ağırlaşmakta, alternatif ürün olarak üretimi artırılacak meyve ve sebzede de sorun yaşanacağı gibi çok verimsiz arazilerde yetiştirilen kaliteli tütün için ekonomik olarak alternatif ürün bulmaya imkan olmadığı bilinmektedir. Ülkemizde zaman zaman sınır ticareti yoluyla giren veya kaçak girdiği ifade edilen ürünler, ihracat kaydı ile veya dahilde rejimi çerçevesinde girip iç piyasaya arz edilen ürünler haksız rekabet yaratarak birçok tarım ürününün pazarlanmasında sorunların artmasına yol açmaktadır¹³⁸.

“Önder Çiftçi Projesi”: Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Alman Tarım Birliği'nin işbirliği ile 1986 yılında pilot bölge olarak seçilen Tekirdağ ilinde faaliyete başlamıştır. Bu projenin amacı, kendi sorumluluklarıyla çalışan çiftçilerin ortaklaşa ve birbirine yardımcı olarak çalıştıkları bir organizasyon modelinin ortaya çıkarılması ve üretimde kalite ve verimi eş zamanlı olarak artırmaktır.

¹³⁷ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.59

¹³⁸ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.65

Tekirdağ'ın Merkez, Muratlı, Malkara ve Çorlu ilçelerinde kurulan Dernekler üye çiftçilerine danışmanlık hizmeti vermektedirler. Eylül 1996 yılında projenin kapanışıyla Alman Tarım Birliğinin projeye olan katkıları sona ermiş olmasına rağmen, proje sonucu oluşan bu 4 adet Danışmanlık Derneği, TZOB'un ve üye çiftçilerinin katkılarıyla faaliyetlerini başarıyla sürdürmeye devam etmektedirler.

Bundan sonra TZOB'un amacı, bu tür danışmanlık derneklerinin ülkemizin diğer yörelerinde de kurulmasıdır. 2002 yılında Alman Tarım Birliği ile TZOB arasında imzalanan işbirliği anlaşmasına göre; TZOB'un söz konusu derneklerin yaygınlaştırılması ile ilgili çalışmalarda bulunacağı, Alman Tarım Birliği de kurulmuş ve kurulacak olan tüm derneklere teknik anlamda her türlü desteği vermesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Alman Tarım Birliği danışmanlık eğitimi ile ilgili olarak her türlü desteği vermeye hazır olduğunu da ifade etmiştir.

Bu çerçevede halen, Tekirdağ' da bulunan Merkez, Malkara, Muratlı ve Hayrabolu derneklerinin haricinde Polatlı, Bafra, Silivri, Ceylanpınar ve Ş.Urfa merkezde kurulmuş bulunan beş adet yeni dernek ile Türkiye'de kurulmuş bulunan Önder Çiftçi Danışmanlık Derneği sayısı dokuzaya ulaşmıştır¹³⁹.

“Çiftçilerin Finansmanı Projesi”: Türk bankacılık sektöründe tarım kesimine finansal destek sağlayan tek kuruluş olan T.C. Ziraat Bankası, özelleştirme çalışmaları kapsamında tarımdan desteğini kaldırması ve bu doğrultuda son yıllarda uyguladığı yüksek faiz oranları ve tarıma ayırdığı finansmanı azaltması sebebiyle çiftçilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaklaşmıştır. Bu sebeple kredi sıkıntısı yaşayan çiftçilerimize finansal kaynak sağlamak amacıyla Türkiye İş Bankası ile TZOB tarafından müştereken hazırlanan, "Çiftçilerin Finansmanı Projesi", ilk olarak Manisa ilinde pilot olarak uygulanmaya başlanmıştır.

Proje çalışmalarında öncelikle bölgenin ihtiyacı olan yatırım miktarı tespit edilmiş, devamında ise Manisa ilinde gerekli olabilecek yatırım miktarı tespit çalışması yapılmıştır. Yatırım miktarının tespitinin yapılmasının sebebi, bölgede yaşayan çiftçilerimizin ihtiyaç duyduğu toplam kredi tutarının bankaya getireceği yük miktarının belirlenmesidir¹⁴⁰.

Hazırlanan pilot proje 7 aşamada gerçekleştirilmiştir. Takip edilen aşamalar şunlardır:

¹³⁹ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., ss. 81-82

¹⁴⁰ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s. 85

- Kredi Limitinin Tespit Edilmesinde Aranacak Kriterler
- Kredi Tespitinde Aranacak Belgeler
- Kredide Aranacak Teminatlar
- Kredi Vadesi
- Kredinin Kullanılması
- Uygulanacak Faiz Oranı
- Gerekli Olabilecek Yatırım (Plasman) Miktarı

Projenin ülke genelinde başlatılması yönünde Türkiye İş Bankası ile TZOB'un çalışmaları devam etmektedir.

“Ucuz Mazot Projesi”: Türkiye Ziraat Odaları Birliği, kuruluş amacına da uygun olarak tarım kesiminin ekonomik yönden güçlendirilebilmesi için haklı, hukuki ve pratik çözüm yolları üzerinde sürdürdüğü araştırmalar kapsamında, tarım kesiminde kullanılan akaryakıt için çiftçilerce fiş ya da fatura gibi belgelerin alınmaması nedeniyle Hazine'nin 2.2 katrilyon liraya yakın zararının olduğunu, bu tutarın haksız şekilde Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi mükellefi olanlara aktarıldığını (aktarılmasına neden olduğunu) tespit etmiş bulunmaktadır. Bu tespitten yola çıkarak geliştirilen ucuz mazot projesine göre durum tespiti şöyledir¹⁴¹.

1-Ülkemizde her yıl 268.505.460 dekar arazi traktörler aracılığı ile işlenmekte toplam 3.518.246.400 litre mazot tüketilmektedir. Tüketilen mazotun değeri (Litresi 1.481.000 TL.dan) 5.210.522.918.400.000 TL'dır.

2-Tüketilen mazot için, hiçbir yararı olmadığından üretici tarafından fiş ya da fatura alınmamakta, akaryakıt istasyonu sahipleri bu tutar için Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi mükelleflerine fatura kesmektedirler. 5.210 katrilyon liralık faturanın %18 KDV tutarı olan 937.894.125.312.000 TL aynı mükelleflerce geri alındığı gibi, Vergi Matrahı olarak kalan $(5.210 - 0.937) = 4.272.628.793.088.000$ TL de “Giderler Hesabına” atıldığından, Hazine bu matraha ait vergiden mahrum bırakılmaktadır.

3-Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi ağırlıklı ortalaması % 30 olarak dikkate alındığında, toplam vergi kaybı da 1.281.788.637.926.400 TL'yi bulmaktadır.

Bu durumda çiftçinin kendi aracılığı ile özel kesime toplam $937 + 1281 = 2.219.682.763.238.400$ (yaklaşık 2,2 katrilyon TL.) aktardığını göstermektedir. Bu haksız ve yanlış uygulamanın düzeltilerek bu kaynağın tarımsal üretime yönelik olarak

¹⁴¹ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., ss.81-82

kullanılması gerekmektedir. Bunun için arazi miktarını belgelemesi şartıyla ve harcanan mazot değeri esas alınarak hesaplanacak mazot giderinin %40'ı kadarı çiftçiye iade edilmelidir.

Bu projenin hayata geçirilmesi için TZOB'un Maliye Bakanlığı nezdinde girişimleri ve çalışmaları devam etmektedir.

2.5.7.Tarım Alanındaki Mevzuat Düzenlemeleri

TZOB'un yoğun girişimleri sonucu, 2001 yılı ürünü için Bakanlar Kurulu Kararı 6.11.2001 tarih ve 24575 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak ve 2002 yılı ürünü için Bakanlar Kurulu Kararı ile 25 Ekim 2002 tarih ve 24917 sayılı Resmi Gazetelerde yayınlanarak, pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola ve zeytinyağı üreticilerine destekleme primi ödenmesine dair kararlar yürürlüğe konulmuştur. Bu kararlara göre, üreticilerimizin destekleme priminden yararlanabilmeleri için yine Ziraat Odalarından belge almaları gerekmektedir.

2 Aralık 2000 tarih ve 24248 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 237 no'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile çiftçilerimizin Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca verilen destek unsurlarından yararlanabilmeleri için çiftçi belgesi almaları yasal statüye oturtulmuş ve 3 Ocak 2001 tarihli genelge ile gerekli bilgiler Ziraat Odalarına bildirilmiştir.

26 Ocak 2001 tarih ve 24299 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Para Kredi Koordinasyon Kurulunun 2001/2 no'lu uygulama tebliği ile patates ihracatında ve 2001/5 no'lu 3 Haziran 2001 tarihli tebliği ile de elma ihracatında ihracatı müteakip, ihracat iadesi uygulamasına geçilmiş, Tarım Köy İşleri Bakanlığı'nın 21 Ağustos 1996 tarihli Zirai Mücadele İlaçlarının Toptan ve Perakende Satılması ile Depolanması hakkındaki yönetmelikte, TZOB'un yoğun girişimleri sonucu 18.01.2001'de değiştirilmiştir.

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 22/c maddesine göre Tarımsal Mekanizasyonda kullanılan iş makinelerinin tescillerinin Odalarımızca yapılması sağlanmış bu konuyla ilgili genelge 15.02.2001 tarihinde yayınlanmıştır.

15 Şubat 2002 tarih ve 24672 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 2002/3594 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2002 yılı ürünü tiftik ve yaş ipek böceği kozası yetiştiricilerinin desteklenmesi, 25 Nisan 2002 tarihi itibarı ile Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü'nün kredi borcu olan

çiftçilerimize taksitle ödeme kolaylığı sağlanması TZOB'un girişimleri ile sağlanmıştır. Yine Birliğimiz girişimleri ile tarımsal sulama abonelerinin kullanmış oldukları enerji bedellerinin, gecikme zammı uygulanmadan taksitlendirilmesi sağlanmıştır.

Bunların yanı sıra TZOB'un doğrudan yada dolaylı katkılarıyla bazı tasarılar yasalaşmıştır. Bunlar;

- 5334 Mera Kanununda Değişiklik yapılması Hakkında Kanun,
- Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği,
- Ürün İhtisas Borsalarının Kuruluş, İşleyiş ve Denetim Usul ve Esasları Hakkında Genel Yönetmelik,
- Pamuk Lisanslı Depo Yönetmeliği,
- Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programlarının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- Su Ürünleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği,
- Sarmalık Kıyılmış Tütün Mamullerinin Üretimi, Ambalajlanması ve Piyasaya Arzına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,
- Zirai Karantina Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik,
- Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği,
- Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı,
- Yaş Çay Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı'dır.

2.6.TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ'NİN ULUSLARARASI TARIMSAL KURULUŞLARLA İLİŞKİLERİ

TZOB, Türk çiftçisini yurt içinde olduğu gibi yurt dışında da temsil etmek ve yurt dışındaki tarımsal gelişmeleri izleyebilmek için birçok uluslararası kuruluşun üyesi olup, ilgili toplantıları ve fuarları yakından takip etmektedir. Ayrıca yabancı ülkelerdeki çiftçi organizasyonları ile ikili ilişkilerine de büyük önem vermektedir¹⁴².

TZOB'un üyesi bulunduğu yurt dışındaki kuruluşların başında;

- Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu (IFAP)
- Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA)

¹⁴² TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.69

- Ortak Pazar Tarım Kuruluşları Komitesi (COPA)
 - Ortak Pazar Tarımsal İşbirliği Genel Komitesi (COGECA)
 - Avrupa Tarım Ortak Ekonomik Komitesi (CEFICO)
- gelmektedir.

Üyesi bulunduğu söz konusu uluslararası kuruluşların toplantılarına TZOB'ca iştirak edilerek, ülkemiz ve dünya tarımının sorunlarına ilişkin görüşler belirtilmiştir.

2.6.1.Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu (IFAP) ile İlişkiler:

Uluslararası Tarım Üreticileri Federasyonu, kısa adıyla IFAP, 1946 yılında, çiftçilerin hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kurulmuş bir organizasyondur. IFAP, çiftçilerin tüm dünyaya yayılmış tek organizasyonu durumunda bulunmakta ve üye kuruluşlar tarafından finanse edilmektedir.

TZOB, 1972 yılından bu yana IFAP'in üyesi ve aynı zamanda Yönetim Kurulunda da yer almaktadır. Düzenlenen bu toplantılara Dünya Gıda ve Tarım Örgütü, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluş temsilcileri de katılmaktadır. Bu toplantılarda, tarım alanında Dünyadaki gelişmeler izlenmekte ve çiftçi organizasyonları arasındaki işbirliği geliştirilmektedir.

TZOB, 1999 yılı Mayıs ayında IFAP-Asya Ülkeleri Komitesi Toplantısının Türkiye'de Samsun ilinde düzenlenmesini sağlamıştır. TZOB'un Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde bulunan çiftçi organizasyonlarının da uluslararası kuruluşlarda yer almasını ve Türkiye ile bu ülkeler arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilmesini sağlamıştır¹⁴³.

14-15 Haziran 2001 tarihinde Fransa'nın Strazburg kentinde yapılan AB-IFAP Akdeniz Ülkeleri Konferansı'na, 28-30 Kasım 2001 tarihinde Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da yapılan IFAP Yönetim Kurulu Toplantısı'na, 5-7 Kasım 2002 tarihinde Cenevre/İsviçre'de yapılan IFAP Yönetim Kurulu Toplantısına, 24 Mayıs-1 Haziran 2002 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'de IFAP Genel Kurulu toplantısına TZOB katılım sağlamıştır¹⁴⁴.

2.6.2.Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA) ile İlişkiler: TZOB üyesi olduğu bir diğer kuruluş olan Avrupa Tarım Konfederasyonu 1948 yılında, Avrupa'daki çiftçi

¹⁴³ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.70

¹⁴⁴ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.7

organizasyonlarının, tarım ve ormancılık alanında temsil edilmesi ve teknik, bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gelişmesinin sağlanması amacıyla kurulmuştur. Özellikle aile tarım işletmeciliğinin güçlendirilmesinin ön planda tutulduğu CEA'da, AB içinde Avrupa tarımının entegrasyonu ve ortak tarım politikasının gelişimi dikkatle takip edilmektedir.

CEA Avrupa'da 15 Milyon üreticiyi temsil etmesinden dolayı Avrupa'nın en güçlü tarım organizasyonudur. Şu anda 25 Avrupa Ülkesinden 415 organizasyon ve 5 Uluslararası organizasyon CEA üyesi bulunmaktadır. CEA'ya üye ülkeler; Almanya, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, İspanya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Norveç, İngiltere, Portekiz, Romanya, Hollanda, Slovenya, Slovakya, İsveç, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Ukrayna ve Türkiye'dir.

TZOB, CEA nezdinde gerçekleştirilen her türlü toplantıya iştirak etmektedir. Bunların başında CEA Direktörler Komitesi toplantıları ve senede bir kez gerçekleştirilen Genel Kurul toplantıları gelmektedir. Bu toplantılarda Avrupa'daki tarımsal gelişmeler takip edilmekte ve tarımın sorunları ve çözüm önerileri konusunda karşılıklı bilgi alış verişinde bulunmaktadır¹⁴⁵.

Bu amaçla, 30 Ocak 2002 tarihinde Belçika'nın Brüksel kentinde yapılan CEA Yönetim Kurulu Toplantısı'na katılmış, 23 Şubat-3Mart 2002 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'te Fuar ziyareti yapılmıştır. Estonya'nın Talin kentinde düzenlenen CEA Genel Kurulu toplantısına, 12-15 Kasım 2002 tarihinde Hannover/Almanya'da kurulan Fuar ziyaret edilmiştir¹⁴⁶.

2.6.3.Ortak Pazar Tarım Kuruluşları Komitesi (COPA) ve Ortak Pazar Tarımsal İşbirliği Genel Komitesi (COGECA) ile İlişkiler: TZOB, üyesi olduğu bir diğer kuruluş olan Ortak Pazar Tarım Kuruluşları Komitesi ve Ortak Pazar Tarımsal İşbirliği Genel Komitesi ile de çeşitli ilişkiler geliştirmiştir.

6 Eylül 2001 tarihinde yine Brüksel/Belçika da düzenlenen “Organik Tarım Toplantısı”, 9-12 Eylül 2001 tarihinde Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenlenen “Tarım Makineleri Konferansı”, 27 Eylül 2001 tarihinde Brüksel/Belçika'da “Hububat toplantısı”, 11-12 Nisan 2002 günleri İngiltere'nin Stanford kentinde “Tarım Sigortası Toplantısına” TZOB gerekli katılımı sağlamıştır.

¹⁴⁵ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.70

¹⁴⁶ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.8

5-8 Mayıs 2002 tarihinde Bulgaristan'da COPA-COGECA Toplantısı, 9-15 Mayıs 2002'de Almanya'nın Nürnberg kentinde Fuar ziyareti, 21-23 Mayıs 2002 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de COPA-COGECA Toplantısı, COPA-COGECA tarafından 11 Haziran 2002 tarihinde Fransa'nın Strazburg kentinde düzenlenen yürüyüşe TZOB'da katılmıştır¹⁴⁷.

Ayrıca; TZOB, 11-16 Ocak 2002 arasında Almanya'nın başkenti Berlin'de düzenlenen Alman Tarım Birliği (DLG) Toplantısına katılım sağlanmış ve açılan Fuar ziyaret edilmiştir. 18-20 Haziran 2002 tarihinde Münih/Almanya'da düzenlenen DLG toplantısına ve 23-30 Haziran 2002 tarihinde Azerbeycan'a Tarım Bakanlığının davetine katılım sağlanmıştır.

AB Destek Platformu kapsamında Türkiye Odalar Borsalar Birliği tarafından organize edilen AB ülkeleri 18-21 Kasım 2002 tarihinde ziyaret edilmiştir. 27-28-29 Kasım 2002 tarihlerinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de yapılan Türkiye Platformu Toplantısı ve Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Toplantısına Birlik nezdinde katılım sağlanmıştır.

Bilindiği gibi, TZOB-DLG işbirliği ile Tekirdağ'da yürütülen Önder Çiftçi Projesi başarı ile tamamlanmış ve bu başarı, karşılıklı ilişkilerin güçlenmesini sağlamıştır. Bu anlamda, DLG ile ilişkilerin canlandırılmasına yönelik görüşmeler gerçekleştirilmekte, bunun dışında çeşitli tarım kuruluşları ile sıkı işbirliği yapılarak ve çiftçi organizasyonları temsilcileri ülkemize davet edilerek, işbirliğinin geliştirilmesi maksadıyla görüş alışverişinde bulunmaktadır¹⁴⁸.

Ayrıca TZOB, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki çiftçi organizasyonları ile ikili ilişkilerin kurulmasına da büyük önem vermektedir. Bu çerçevede 1999 yılı Mayıs ayında Türkiye'de yapılan IFAP-Asya Komitesi toplantısına söz konusu ülkelerin temsilcileri de davet edilmiş ve karşılıklı ikili ilişkiler güçlendirilmiştir¹⁴⁹.

2.7.AB SÜRECİNDE ZİRAAT ODALARININ ROLÜ

AB'nin ülkemizle 3 Ekim'de müzakere sürecim başlatma kararı ülkemiz için çok önemli bir karardır. Bu kararlar, AB-Türkiye ilişkileri yeni bir döneme girmiş

¹⁴⁷ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., ss.8-9

¹⁴⁸ TZOB, 2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.8

¹⁴⁹ TZOB, 1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu, a.g.b., s.71

bulunmaktadır. Bu sürece iyi hazırlanmak, müzakerelerin başarılı bir şekilde yürütülmesini ve mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasını sağlamak durumundayız. Bu konuda başarılı olmak, müzakere pozisyonlarının hazırlığı ve müzakere sürecinde sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının aktif katılım ve katkılarının alınmasıyla da yakından ilgilidir.

Tarım sektöründe temel tarım ürünlerinin serbest dolaşımı hedefine yönelik olarak Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikalarına uymak durumunda olan Ülkemizin, AB ile benzer sistemleri kullanması gerekmektedir. Bu itibarla, Türkiye'deki resmi kurum ve kuruluşlar, müzakere sürecinde AB'deki gibi rol üstlenmeli, bu yapıda kurulacak olan Komitelerde sivil toplum kuruluşlarının yer almasına fırsat verilmeli ve sivil toplum kuruluşları da bu sistemde gerekli rollerini başarılı bir şekilde icra etmelidirler. Sivil Toplum Kuruluşları bu görevleri başarmak için şimdiden, kendi içinde eksiklerini düzeltebilmeli veya gerekli düzenlemeleri yapmak üzere harekete geçerek ihtiyaçlarını belirlemelidir.

TZOB'un yıllar öncesinden başlattığı tarım ürünleri bazında çalışma grupları bulunmaktadır. Ayrıca, TZOB Türk çiftçisinin ihtiyacı olan mevzuatın da ilgili Komisyonlarda alt yapısını oluşturacak çalışmaları başlatmış bulunmaktadır.

Türkiye'de kurulması beklenen Ortak Piyasa Düzenleri sistemlerini oluşturmak üzere, kurulacak Komiteler bünyesinde yapılacak çalışmalarda, ilgili sektörler temsilcilerinden birisi olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği, söz konusu çalışmalarda yer almak ve üreticiler adına görüş bildirmek görevini ifa edecektir¹⁵⁰.

Bu görevler daha detaylı açılacak olursa; ürün ve ürün grupları itibariyle oluşturulması beklenen Yönetim Komiteleri adı altında kurulacak tarım ürünleri alt grupları komitelerinde, Ortak Piyasa Organizasyonlarına konu olan şu ürün grupları bulunacaktır; hububatlar, sığır ve dana etleri, domuz eti, koyun ve keçi etleri, tavuk eti ve yumurta, süt ve süt ürünleri, bitkisel ve hayvansal yağlar, şeker, taze meyve ve sebze, işlenmiş meyve ve sebze ürünleri, muz, (fidan ve fideler gibi) canlı bitkiler, şerbetçi otu, tohumlar, kurutulmuş yem bitkileri, doğal lifler, işlenmemiş (ham) tütün ve şarap.

Bu alandaki diğer Komiteler; Tarımsal Yapılar ve Kırsal Kalkınma Komitesi, Avrupa Tarım Garanti ve Yönerme Fonu Komitesi, Topluluk Çiftlik Hesaplamaları ve

¹⁵⁰ Ş. Şemsi BAYRAKTAR, "Avrupa Birliği İle Müzakere Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Rolü" **İşveren Dergisi**, Ekim, 2005, s.32

Kayıt Bilgi Ağı Komitesi, Tarımsal Gelir Yardımları Yönetim Komitesi, Uygulama Komiteleri, Alkollü içkiler, şarap kökenli aromatik içeceklerdir¹⁵¹.

Yönetim Komitelerinin Ortak Toplantıları:

Bunlar, tarımsal kredilerle ilgili sorulara yönelik toplantılar ve ticari mekanizmalar, tarımda rekabet durumları, ürün yardımları (promotion) isimleri altındaki grup toplantılarından oluşmaktadır.

Mevzuat Komiteleri:

-Tarımda Genetik Kaynakların Kullanılması, Toplanması, Karakterize edilmesi ve Korunması Komitesi,

-Tarımsal Ürünlerin ve Gıda Maddelerinin Özel Karakteristiklerini Sertifikalandırma Komitesi,

-Organik Çiftçilik (Üretim) Daimi Komitesi,

-Tarımsal Araştırmalar Daimi Komitesi

-Daimi Orman Komitesi

-Gıda Maddeleri ve Tarım Ürünlerinin Coğrafik Göstergeler ve düzenlemelerle Orijin Belirlenmesi Komitesi

-Daimi Veterinerler Komitesi

-Daimi Zootekni Komitesi,

-Tohumculuk ve Tanıtım Materyalli Daimi Komitesi

-Süs Bitkileri ve Tanıtım Materyalleri Daimi Komitesi

-Bitki Sağlığı Daimi Komitesi

-Gıda Maddeleri Daimi Komitesi

-Yem Maddeleri Daimi Komitesi

-Bitki Çeşit Hakları Daimi Komitesi

-Bitkilerin Meyve Cins ve Çeşitleri Tanıtım Materyalleri Daimi Komitesi

Sosyo-Ekonomik Tavsiye Komiteleri:

Tarım sektöründekiler;

¹⁵¹ Kaynak, TZOB Çalışma Notları

-Tarla bitkileri grubu; hububat, yağlı tohumlar ve proteinli bitkiler, kurutulmuş otlar, şeker, pirinç, nişastalar

-Gıda dışı, tekstil bitkileri; yenilenebilir enerji, pamuk, keten ve kenevir daimi grupları

-Hayvancılık ürünleri; Sığır ve dana eti, domuz eti, koyun ve keçi eti, tavuk eti ve yumurta ve süt daimi grupları

-Meyve sebze ve çiçekler; Taze meyve ve sebze, işlenmiş meyve ve sebze, kesme çiçekler ve süs bitkileri daimi grupları

-Özellikli Ürünler (Specialist Products); Bağcılık, alkollü içecekler, zeytin ve yağı çıkarılan ürünler, arıcılık, şerbetçiotu, tütün

-Ormanlar ve makiler

Diğerleri:

-Tarım Ürünleri Sağlık ve Güvenliği, Organik tarım, veterinerlik konuları, bitki sağlığı, yem materyalleri, hayvan sağlığını koruma, tohum, tarımsal ürünleri geliştirme daimi grupları,

-Kırsal Kalkınma, Kırsal kesimlerde kadın Daimi Grubu

-Tarım ve çevre

Bilimsel Komiteler:

-Coğrafik Göstergeler ve Belli Özellikleri Sertifikalandırma, Orijin tanımlama (menşe) bilimsel komitesi

-Tütün Araştırma ve Bilgi edinme Topluluk Fonu Bilimsel ve Teknik Komitesi

-Gıda Bilimsel Komitesi

-Hayvan Besleme Bilimsel Komitesi

-Halk Sağlığına Yönelik Veteriner Önlemleri Bilimsel Komitesi

-Zehirlenme, Çevre zehirlenmesi ve Çevre Bilimsel Komitesi

SONUÇ

Günümüz siyasi ve iktisadi yapısının doğal bir ürünü görünümündeki baskı grupları, üyelerinin gereksinmelerini en kestirme yoldan ortaya koymak ve siyasal iktidarla birlikte çözüm üretmek görevi üstlenmişlerdir. Demokratik yönetim altında elbette çıkar ve baskı gruplarının olması kaçınılmazdır. Adına ister “çıkarcı grupları” denilsin, ister “baskı grupları”, çağın çoğulcu demokrasi anlayışına uygun düşen, hatta böyle bir anlayışın doğmasına öncülük eden sosyal güçler, kendi kısmi çıkarlarını siyasal karar vericilere ileterek ve bu yönde kamuoyu oluşturarak siyaset arenasında sürekli rol oynarlar¹⁵². Baskı grupları aynı zamanda toplumsal bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Bu fonksiyon toplumdan gelen taleplerin siyasal iktidara iletilmesi ve bu taleplerin karşılanması için baskı yapılmasıdır. Böylece yönetime katılım artmakta bu da demokratik süreci hızlandırmaktadır.

Bu çerçevede çıkar ve baskı grupları yönetime katılmanın bir türünü teşkil etmekte ve demokratik hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmektedir. Bu anlamda baskı grupları siyasal katılmanın gerçekleşmesi bakımından önemli bir araçtır. Baskı grupları, siyasal yaşamda bireyle devlet arasında bir tampon görevi üstlenmektedir. Bireysel talepler ve istekler baskı grupları aracılığıyla siyasal güçlere iletilmektedir. Ancak demokratik sistem, çıkar gruplarının kontrolüne ve sınırsız etkisine bırakılamaz.

Baskı grubu deyince ülkemizde de çeşitli organizasyonlar –TOBB, TÜRK-İŞ, TÜSİAD, TZOB vb.- aklımıza gelmektedir. Türkiye’ de tarım sektöründe çalışanların ülke nüfusun önemli bir kısmını teşkil etmesine rağmen, çalışanların ve üreticilerin önemli bir kısmı kendi organizasyonlarını kurarak baskı grubu oluşturamadıkları gözükmektedir. TZOB bu önemli ölçüde kapatarak önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Yapmış olduğu faaliyetlerle de sürekli olarak kamuoyunun ve siyasal iktidarın dikkatini çekmiştir. Bu faaliyetler sonucunda çiftçi ve üretici lehine önemli kazanımlar elde etmiştir. Bu kazanımlar özellikle AB sürecinde artarak devam etmektedir.

TZOB’un kamuoyuna yansıyan etkinlikleri bir bütün olarak ele alındığında üyelerinin yararına önemli fonksiyonları yerine yetirdiği görülmektedir. Bu tür faaliyetleri son zamanlarda giderek artması, üye hak ve menfaatlerinin korunması

¹⁵² Akad, a.g.e., s.81

yönünde yaygınlaşması TZOB'un en önemli amaçları arasında yer almaktadır. TZOB'un faaliyet ve etki alanının siyasal iktidarın uygulamaya koyduğu tarım politikaları ile de doğru orantılı olduğu görülmektedir. Ülkemiz ekonomisinde nispi olarak önemini yitiren ancak istihdamda ise mevcut ağırlığını koruyan tarım sektörünün sorunları hala devam etmekte olduğu düşünüldüğünde TZOB'un temsil ettiği gerek milyonlarca çiftçi adına gerekse faaliyet gösterdiği Türk tarımının gelişmesi adına faaliyet ve etkinliklerini siyasal iktidar üzerine daha da arttırması gerekmektedir.

Bilindiği üzere tarım, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler için hayati öneme sahip vazgeçilmez bir sektör olup, istihdam, insanların beslenmesi, sanayiye ham madde sağlaması, toplumsal yapının ve çevrenin korunması, kaliteli üretim ile yaşam kalitesinin artırılması gibi pek çok işlevi bulunmaktadır. Nitekim bugün birçok AB ülkesi bulundukları noktaya tarıma verdikleri önem sayesinde ulaşmışlardır. Tarım, temel besin maddeleri ve sanayinin hammaddelerini üreten bir sektör olması, istihdamdaki ve ihracattaki payı sebebiyle Türk ekonomisi için de oldukça önemlidir.

Tarım, beslenme odaklı bir sektör olduğu için tüm dünya nüfusu için büyük önem taşımaktadır. Türkiye de coğrafi konumu ve iklim koşulları avantajları nedeniyle, geçmiş dönemde tarımsal açıdan kendi kendine yeterlilik kriterlerini karşılayan sınırlı sayıda ülke arasında yer almıştır. Tarım sektörü, Türkiye'de olduğu gibi tüm dünyada da bu nedenle desteklenmektedir. Tarım sektörünün desteklenmesinde, tarımın doğa koşullarına bağımlılığı dolayısıyla risk ve belirsizliğin fazla olması en önemli belirleyicidir. Bunun yanı sıra, tarım ürünlerine ilişkin arz ve talep esnekliğinin düşüklüğü, tarımsal üretim dönemlerinin diğer sektörlerle kıyasla daha uzun olması ve belirli zamanlarda yoğunlaşması, tarımsal ürünlerin korunup saklanmalarının ancak belirli şartlarda ve zaman içinde yapılabilmesi, tarımsal faaliyetlerden sağlanan gelirlerin diğer sektörlerle göre düşük olması, tarım sektörünün desteklenmesindeki en önemli gerekçelerdir.

Serbest pazar ekonomisini benimseyerek dışa açılma yolunda önemli adımlar attığımız yaklaşık son yirmi yıllık sürede ekonomimizin sağlamlaştırılmasına yönelik reformları gerçekleştirmekte hayli zorlanmıştık. Nihayetinde, Avrupa Birliği müzakere sürecinin başlamış olması, gecikmiş olan bir dizi ekonomik reformun önümüzdeki dönemde Avrupa Birliği politikaları çerçevesinde ele alınarak tamamlanmasını

gerektirecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği müzakereleri çerçevesinde en önemli başlıklardan birisi hiç şüphesiz tarım olacaktır.

Türkiye gibi eşsiz tarım potansiyeline sahip bir ülke için şu an sektörün bulunduğu nokta iç açıcı değildir. Bilindiği gibi, AB'nin ülkemizle 3 Ekim'de müzakere sürecini başlatma kararı ülkemiz için çok önemli bir karardır. Bu kararla, AB-Türkiye ilişkileri yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır.

AB ile müzakerelerde ve uyumda en büyük zorluğu tarım sektörünün yaşacağı bilinmektedir. AB ile başlayacak olan tarım müzakerelerinde, Türkiye'nin tarımdaki en önemli çiftçi teşkilatı ve bir baskı grubu olan Türkiye Ziraat Odaları Birliği bu sürece katılması ve katkıda bulunması kaçınılmazdır. Ülkemizde 4 milyon çiftçiyi temsil eden Türkiye Ziraat Odaları Birliği, tam üyeliğe geçtikten sonra da tarım sektöründe önemli rol üstlenmek durumunda olacaktır.

Türkiye'de kurulması beklenen Ortak Piyasa Düzenleri sistemlerini oluşturmak üzere, kurulacak Komiteler bünyesinde yapılacak çalışmalarda, ilgili baskı gruplarından birisi olarak Türkiye Ziraat Odaları Birliği, söz konusu çalışmalarda yer almak ve üreticiler adına görüş bildirmek görevini ifa edecektir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ABADAN, N. (1956), *Halk Efkarı Mefhumu ve Tesir Sahaları*, Ankara Üniversitesi SBF Yay., Ankara, ss.240-245
- AKAD, M. (1979). *Çoğulcu Demokraside Siyasal İktidar ve Baskı Grupları*, Z Yayınları, İstanbul, s. 81
- AKAD, M. (1976), *Baskı Gruplarının Siyasal İktidarla İlişkileri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, s. 93
- AKÇALI, N. (1995) *Siyaset Bilimine Giriş*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, ss. 123-131
- AKTAN, C.C. (1999) *Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 42
- AKYOL, H. (1996) *Türkiye’de Baskı Grupları*, Pelikan Yayınları, İstanbul, ss. 133-134
- ANAR, E. (1996) *İnsan Hakları Tarihi*, Çivi Yazıları Yayınları, İstanbul, ss. 163-165
- ARSLAN, R. (2004) *Türkiye’ye Siyasi Model*, Seçkin Yayınları, Ankara, ss. 20-28
- ATEŞ, T. (2004) *Demokrasi*, Ümit Yayıncılık, Ankara, ss. 31-320
- AYBAY, R. (1962) *Baskı Grupları*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, s. 4
- BEKTAŞ, A. (1996) *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss. 130-135
- BURTER, E. (1995) *Hayek, Çağımız İktisat ve Siyaset Felsefesine Katkısı* ÇELİKKAYA, Y.Z. (Çev.), Liberte Yayınları, Ankara, ss. 162-163
- ÇAĞATAY, T. (1968) *Günün Sosyolojisine Giriş*, Ank. Üni. DTCTF Yay. Ankara, s. 66
- ÇAM, E. (1987) *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul, ss. 215-220
- ÇEVİK, H.H. (2001) *Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları*, Seçkin Yayınları, Ankara, ss. 41-42
- DAHL, R.A. (2001) *Demokrasi Üstüne*, Phoenix Yayınevi, Ankara
- DAVER, B. (1969) *Siyaset Bilimine Giriş*, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 236
- DOĞAN, İ. (2002) *Sivil Toplum*, Alfa Yayınları, İstanbul, ss. 237-240
- DÖNMEZER, S. (1977) *Sosyoloji*, İ.İ.T.İ.A Vakfı Yayınları, İstanbul, s.288
- DÖNMEZER, S. (1974) *Sosyoloji*, İstanbul Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, s. 213

- DUVARGER, M. *Siyaset Sosyolojisi*, Tekeli Ş. (Çev.), Varlık Yayınları, İstanbul, ss. 37-43
- DUVARGER, M. (1964) *Politikaya Giriş*, Tiryakoğlu S. (Çev.), Varlık Yayınları, ss. 119-120
- ERDOĞAN, M. (1998) *Liberal Toplum, Liberal Siyaset*, Siyasal Kitapevi, Ankara
- ERKAN, H. (1992) *Demokrasi ve Piyasa Ekonomisinde Birlikler (Odalar-Sendikalar-Dernekler)*, Türkelmat A.Ş. Yay., İzmir, 1992, s. 76
- ESEN, T. (1951) *Yeni Ziraat Odaları*, Aydınlık Matbaası, İstanbul
- FİNER, S.E. (1962) *The Man on Horseback: The Role of The Military in Politics*, London, Pall Mall Press
- GÜZELİŞ, İ. (1964) *İdarede Baskı Grupları*, Yeni Matbaa, İstanbul, ss. 48-49
- İSLAM, N.L. (1965) *Ziraat Odaları*, Kardeş Matbaası, Ankara
- KALAYCIOĞLU, E. (1984) *Çağdaş Siyasal Bilim*, Beta Yayıncılık, İstanbul, ss. 318-319
- KALKANDELEN A.H. (1968) *Sendikacılık ve Kamu Hizmetlerinde Sendikacılık*, Şenyuva Matbaası, Ankara, s. 25
- KAPANI, M. (2005) *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi yayınları, Ankara, ss.160-203
- KEANE, J. (2004) *Sivil Toplum ve Devlet*, Yedi Kıta Yayınları, Ankara
- KIŞLALI, A. T. (2002) *Siyaset Bilimi*, İmge Kitapevi, Ankara, ss.296-309
- MEYNAUD, J. (1975) *Politikada Baskı Grup*, Tiryakioğlu S. (Çev.), Varlık Yayınevi, İstanbul, ss.36-57
- PENNİMAN, H.R. (1952) *Sait's American Parties and Elections*, New York, ss.95-98
- SELÇUK, S. (2000) *Zorba Devletten Hukukun Üstünlüğüne*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- SEYİDOĞLU, H. (2001) *Uluslararası İktisat*, Güzem Yayınları, İstanbul, ss. 568-569
- ŞAHİM, T. (1994) *Siyasi Katılım ve Baskı Grupları*, Makro Ltd. Eğitim Yayınları, Ankara, ss. 35-71
- TAGMA, K. (2003) *Devletin Yeniden Yapılandırılması*, Zaman Yayınları, İstanbul
- TUNAYA, T.Z. (1952) *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul, s.3
- TURAN, İ. (1987) *Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar*, Belediye-İş sendikası Yay., İstanbul, ss.44-84

- TURAN, İ. (1972) *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, ss. 47-49
- YAYLA, A. (2003) *Siyaset Teorisine Giriş*, Liberte Yay., Ankara, ss.188-198
- YILMAZ, A. (2000) *Modern Demokrasi*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.16
- YÜCEKÖK, A. (1971) *Türkiye’de Örgütlemiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı*, A.Ü.S.B.Yay., Sevinç Matbaası, Ankara, s.49
- TZOB (2005), *AB Sürecinde Süt Sığırcılığı ve Süt Sanayi Paneli*, TZOB yayınları, NO:255, Ankara
- TZOB (1983), *Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nin 20. Yılı*, TZOB Yayınları, Ankara
- TÜKODER (1997), *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*, Tükoder Yay., İstanbul
- TÜKODER (1997), *Tükoder Mavi Bülteni*, Tükoder Yayın., İstanbul

Makaleler

- ABADAN, Nermin (1959), “Devlet İdaresinde Menfaat Gruplarının Rolü”, *Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, c. 14, s.236
- BELGE, Murat (1998), “Sivil Toplum Örgütleri”, *Merhaba Sivil Toplum*, Taciser Ulaş (Derleyen), HYD yayın Dizisi NO: 10, İstanbul, s.34
- ERÖZDEN, Ozan (1998), “STK’lar ve Hukuki Çerçeve Yenilik Talepleri Üzerine Notlar”, *Merhaba Sivil Toplum*, Taciser Ulaş (Derleyen), HYD Yayın Diz. No: 10, İstanbul, 14-16
- ÖZBUDUN, Ergun (1999), “Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokratik Konsolidasyon”, *Demokrasi ve İslam Dünyası*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, ss.112-113
- EMREALP, Sadun (1998), “Yerel yönetimler ile STK Arasındaki İşbirliği”, *Merhaba Sivil Toplum*, Taciser Ulaş (Derleyen), HYD yayın Dizisi NO: 10, İstanbul, s.40
- BAYRAKTAR, Ş. Şemsi (2005), “Avrupa Birliği İle Müzakere Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin Rolü”, *İşveren Dergisi*, Ekim, s.32

Tezler

- GÖZEL, H. (1998) *Demokratik Sistemde Baskı Grupları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, İstanbul, ss. 87-221
- RAD, S.T. (1999) *Türkiye’de Ziraat Odalarının Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, ss. 18-19

Ders Notları

- ÜNSAL, A. (1980-1981) *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara, s. 115

Raporlar

- TZOB, *Ziraat Odaları 1965 Yılı Çalışma Raporu*, TZOB Yayınları, Yayın NO: 23
Ankara
- TZOB (2001), *1999-2000 Yıllarına Ait Çalışma Raporu*, TZOB Yayınları, Ankara
- TZOB (2002), *2001-2002 Zirai ve İktisadi Rapor*, TZOB Yayınları, Ankara
- TZOB (2003), *2001-2002 Yıllarına Ait Çalışma Raporu*, TZOB Yayınları, Ankara

Elektronik Kaynak

- BOYNUKARA Adnan, “Global Sarmal: IMF-Dünya Bankası-Dünya Ticaret Örgütü”,
<http://www.haber10.com/makale/212/>, 08.10.2006
- BORATAV Korkut, “Cancun’daki Tıkanma Üzerine Çeşitlemeler”,
bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/bsb-Cancun%20ve%20tarim.doc,
10.03.2007
- http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Sa%C4%9Fl%C4%B1k_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC, (27.04.2006)
- http://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCnya_Ticaret_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC,
(27.04.2006)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Din>, (25.04.2006)

<http://www.pekiyi.com/Unesconunkurtulusgunu.htm>, (01.08.2007)

http://www.alomaliye.com/ekonomi/kus_gribi_260106.htm, (27.04.2006)

<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/about/amacilke.htm>,
(27.04.2006)

<http://www.iscikonsevi.org/modules.php?name=encyclopedia&op=content&tid=153>,
(27.04.2006)

<http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=231695&keyfield=22736F7379616C206861796174C4B12067C3B67A20617264C4B120656469796F7222>,
(11.12.2006)

<http://www.tumgazeteler.com/?a=1380371>, (01.08.2007)

<http://www.abgs.gov.tr>, (10.09.2007)

<http://www.antimai.org/mkl/arm00carg2.htm>, (10.06.2006)

http://www.karamanziraatodasi.com/h_ciftci_meydanda.htm, (02.02.2006)

http://www.un.org.tr/unic_tur/kisa_unesco.htm, (28.04.2006)

<http://www.zmo.org.tr/odamiz/bizden.php?kod=2190>, (02.02.2006)

www.milligazete.com, (14.03.2006)

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=37622>, (01.08.2007)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Liderlik>, (01.08.2007)

http://www.tarim.gov.tr/kurumsal/birimler/merkez/diatk/web/faaliyetler_dosyalar/taramacalismalar/STK_toplantilari/22aralik05_TZOB.doc, (11.01.2007)

www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/22_05_2005.htm, (11.01.2007)

http://www.tzob.org.tr/tzob_web/hakkında.htm, (10.03.2006)

www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/04_05_2005.htm, (14.04.2006)

www.tzob.org.tr/tzob/basin_b%C3%BClteni_2005/basin_b%C3%BClteni_2005/10_04_2005.htm, (14.04.2006)

http://www.tzob.org.tr/tzob/tzob_haberler_2005.htm, (14.04.2006)

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=94377&p=2>, (30.04.2007)

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=145307>, (03.05.2007)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,

<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/kaynaklar/dpt.pdf>, (01.05.2007)

Gazeteler

Milliyet Gazetesi, “Türkiye’de İlk Grev”, 17.11.1963